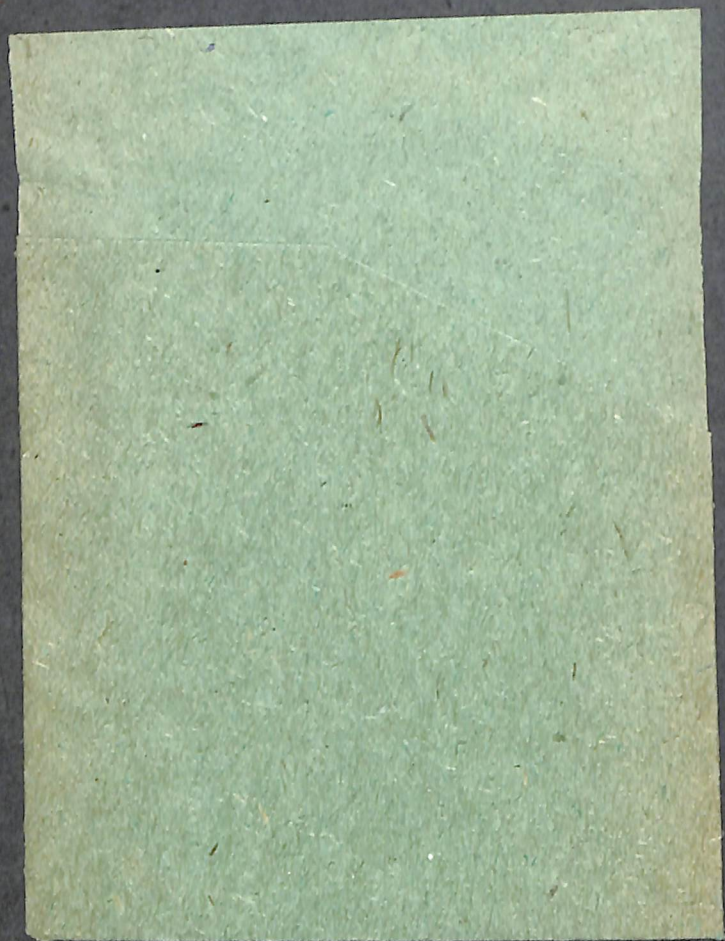
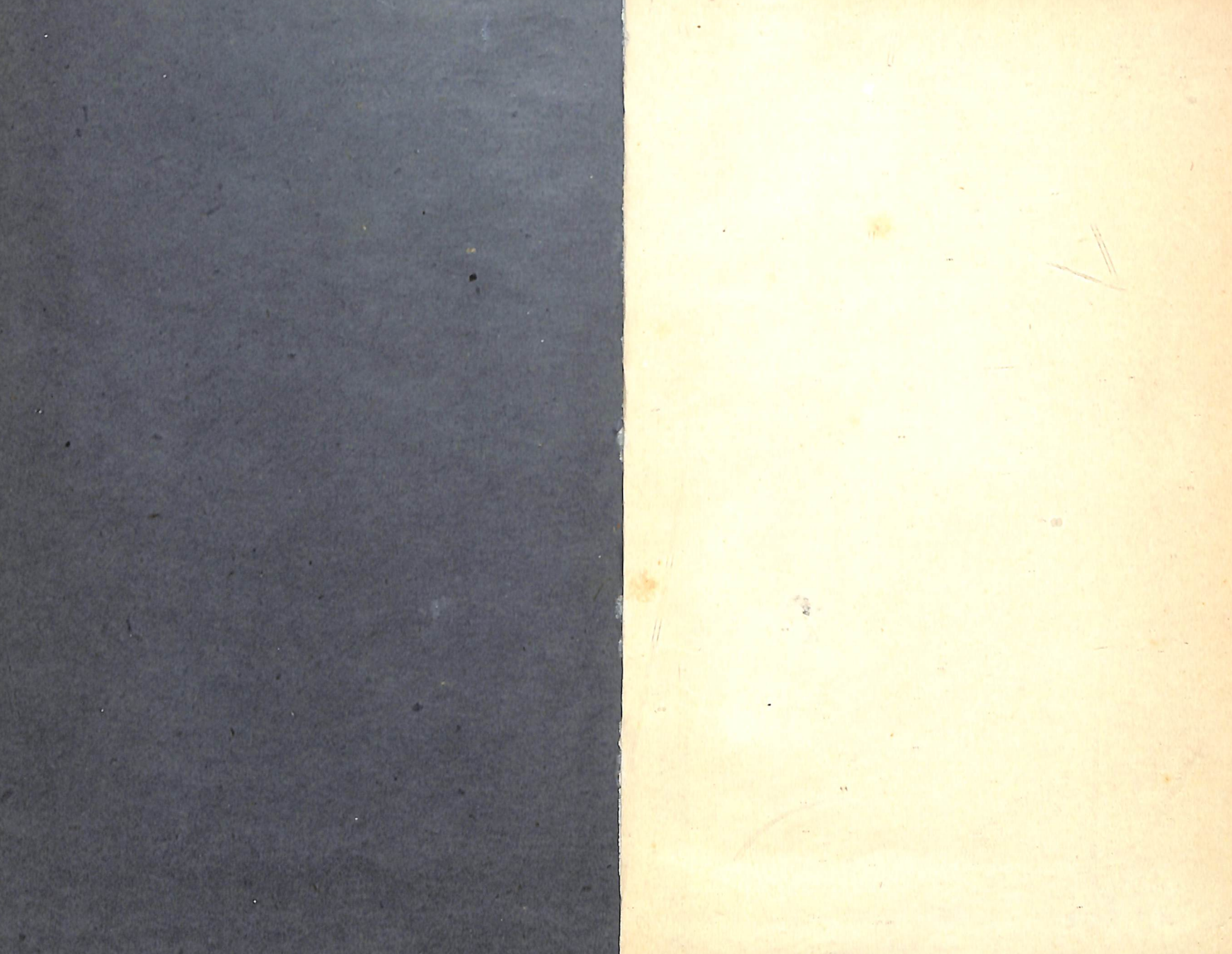

2416-2418

49.99-5

U-75

y-4. w45

1101

p 626

0105

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԳՐԱՏՈՒՆ Ա. Պ. ԵԱԶԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

49199-5

Ա-75

My

ԶԱՊԷԼ Զ. ԱՍԱՏՈՒՐ

Printed in Turkey

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Ա. ԳՅՐԵ

ԴԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՒՅՈՐԴԷՆ ՎԱԽԵՐԱՑՈՒԱԾ

Ե. ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՆՈՐ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ա. Պ. ԵԱԶԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

1909

2010

12/01

Printed in Turkey

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՅՊԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈԹ

Ե. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Թիւ 27, Ֆինանսնրյաւ եօգուշու, Կ. Պոլիս

1895
39

2002

Շատ հեռու չեն այն ժամանակները, եւր մեր վարժարաններուն մէջ գրաւար քերականութիւն գաս կը տրուէր անշտփահաս մանուկներու որոնք հազիւ կարդալ ու գրել ուսած էին: Գրաւարը անհատկորէն լեզու մըն էր իրենց համար, և տարիներ կ'անցընէին գոց սորվելով հօլովուսներ ու խոնարհումներ որոնց նշանակութիւնը գրեթէ չէին բմբուններ:

Փորձառութիւնը զգացուց թէ ժամանակահատուածիւն էր գրաւարի աշխատցնել այդ հասակի տղաքը, իրենց խօսած լեզուն որովեցընելէ առաջ, և Ուսումնական Խորհուրդը իր ծրագրին մէջ ընդունեցաւ աշխարհաւար քերականութիւնը նախակրթարաններու մէջ աւանդելու գրութիւնը:

Սակայն այս պէտքը ճանչցուելէ գրեթէ մէկ ու կէս դար առաջ 1726ին, Միխիմ ար Աբբայ մտածած էր արդէն ճշգրէ մեր գաւառաւարըրաւին քերականական օրէնքները, և պատրաստած էր քերականութիւն մը որ գեռ ձեռագիր կը քնայ Ս. Ղազարու վանքը. անոր մէկ համառօտութիւնը միայն տպագրուած է տաճկերէն լեզուով 1727ին: Յետոյ, 1847ին, Էլիաս Ռիկո՝ ամերիկացի միսիոնար մը՝ Պոլսոյ և Փոքր Ասիոյ աշխարհաւարին քերականութիւնը գրած է անգլիերէն լեզուով: Այս երկու երկերը չենք տեսած. միայն գիտենք թէ գործնական արդիւնք մը ունեցած չեն աշխարհաւարի ուսումը մեր մէջ ծաւալելու տեսակետով:

Մեր վարժարաններուն մէջ նոր լեզուն աւանդելու նպատակով հրատարակուած առաջին քերականութիւնը Ուղղախօսութիւնն է, 1853ին տպուած այս գործը սրուն գլխաւոր հեղինակն է Ռուսինեան, կը ներկայացնէ աշխարհաւարը ոչ այնպէս ինչպէս որ է, այլ նորօրինակ ուղղագրութեամբ ու կանոններով որոնց մէջ մեծ դեր կը կատարէ հեղինակին քմահաճոյքը:

Այնուհետեւ 1864ին Պոլիս տպուած է Քիրէճճեանի քերականութիւնը, որ թէպէտ այժմ մոռցուած՝ սակայն ունի իր լաւ կողմերը, և կրնայ նկատուիլ աշխարհաւարի քերականութեան առաջին գաւազնիքը, որ գործնապէս օգտակար եղած ըլլայ:

Յետոյ, թուականի կարգով, կուգայ Հ. Այսթընեանի հայկապ երկը, Բենական Բերականուրիւն առդի աշխատհարաշ լեզուի, 1866ին տպուած Վիէնայի մէջ: Այս գիրքը, որ մեր դարուն հայ տաղանդին մեծ արտադրութիւններէն մէկն է, երեւան բերած է աշխարհաբարի գոյութեան իրաւունքը՝ գրաբարէն անջատու իր բնդարձակ յառաջաբանը յիշակերտ մըն է աշխարհաբարի պատմութեան, հին դարերէն մինչեւ մեր ժամանակները, իսկ բուն քերականութեան մէջ Հ. Այսթընեան կ'ուսուցնուի իր մանրակրկիտ հետազոտութիւններով՝ Պոլսոյ և Փոքր-Ասիոյ գաւառաբարբառը, երեւան կը հանէ անոր թաքուն գանձերը, և կը ճշդէ անոր քերականական կանոնները:

Սակայն Հ. Այսթընեանի այս կիսաւարտ երկաթութիւնը, դառադիրք մը չըլլալուն պատճառաւ, բնական էր որ չընդհանրանար մեր վարժարաններուն մէջ. միայն թէ զարմանալի է որ մեր այն ժամանակի աշխարհաբար գրողները, ընդհանրապէս գրաբար քերականութիւններուն վրայ լեզուն ուսած, չկրցան կամ չուզեցին օգտուիլ այդ աշխատութեան որ ժողովուրդին լեզուն կը պատկերացնէր, ու հեռանալով անկէ, գացին յարեցան գրաբարին, որուն մէջ ուզեցին ձուլել արդի աշխարհաբարը:

Այս շարժման հետ յառաջ կու գան այն բազմազան ձեւերը զորո աշխարհաբարին տուաւ ամէն գրող իր ճաշակին և հմտութեան համեմատ: Այսպէս տեւեց մինչև 1880ի տակները, ուր նոր գրողներու սերունդ մը, հետեւելով քանի մը հիներու, եկաւ հակադրոճել այդ ձգտումին դէմ, և աշխարհաբար վերտապաւ իր բնական, պարզ, յստակ ու ժողովրդական նկարագիրը, քայլ մը աւնելով դէպ ի 1840ի և 50ի գրողէտ սերունդին լեզուն, դէպ ի ետ քայլ մը, որ սակայն յառաջդիմութիւն մըն էր աշխարհաբար լեզուն համար:

Գալով աշխարհաբարի քերականութեան դասագիրքերուն, անոնք արդէն սկսած էին, 1880էն ետքը, մուտ գտնել մեր վարժարաններուն մէջ. Գարագաշեան, Թէրզեան, Աճէմեան, Գաւթեան, Պողաճեան, Պետիկեան հետզհետէ հրատարակեցին իրենց գործերը՝ զորո քննած, իրարու հետ բաղդատած, և գործադրութեան դնելով, անձնական փորձաւորութեամբ օգտուած ենք անոնցմէ՝ այս քերականութիւնը գրելու համար: Այս գործին մէջ, ուր աշխատութեան կարեւոր բաժին մը ունեցած է ամուսինս՝ Հրանտ Առտաուր, գլխաւոր ջանքերն իսկ եղած է պատկերացնել արդի հայերէնին օրէնքները, քաղելով զանոնք լաւագոյն գրողներու երկերէն, և ներշնչուելով մանաւանդ մեր ժողովուրդին գործածած կանոններէն, աղբիւր ունենալով

մեզ Պոլսոյ աշխարհաբարը՝ Մենք մեր կողմէ բնաւ օրէնք մը հեղինակած չենք, որովհետեւ այդ ձեռնհասութիւնը չենք ծանցած մեզի, նկատելով որ լեզուն մէջ բան մը հեղինակելու իրաւունքը ժողովուրդին կը պատկանի և ո՛չ անհատներուն:

Մեր բնդունած կանոնները ամբողջովին ընդունուած չեն սակայն այս Ա. Գրքին մէջ, որ 9—11 տարեկան մանուկներու սահմանուած տարրական դասընթացք մըն է: Հոս դրած ենք ինչ որ այս աշխատութեան շրջանակը կը ներկէ, և Բ. Գրքին ու Գ. Գրքին մէջ մանաւանդ կ'երևայ արդիւնքը այն հետազոտութեանց, զորո կատարած ենք արդի աշխարհաբարին օրէնքները ճշդելու համար, կարգ մը այնպիսի կէտեր ալ երևան ընկելով, որոնք ցարգ դիտուած չէին:

Մեր քերականութեան համար ընտրած ենք Ֆուէտէպը Պաթայի մեթոտը, որ իր մէջ կը պարունակէ ընթերցանութեան և ուղղագրութեան հաստատման, քերականութեան կանոններ իրենց հրահանգներով և շարադրութեան ու արտասանութեան դասեր: Բոլոր ոտանաւորները մասնաւորապէս պատրաստուած են այս գրքին համար, մէկ մասը թարգմանութեամբ, մէկ մասը հետեւողութեամբ և փոքր մաս մըն ալ հեղինակութեամբ: Իսկ շարադրութեան դասերը ընթերցանութեան ծառայող հաստատման լրաց յօրինուած են հարցումներով որոնց գրաւոր և բերանացի պատասխանները պիտի վարժեցնեն աղաքը՝ գրելու և պատմելու: Յիշեալ հաստատման, ինչպէս բոլոր քերականութեան մէջ՝ ինքնաբերական կերպ լեզուի միութիւն պահելու, և գործադրած ենք ճշգիւ ինչ որ աւանդած ենք տեսականով: Ոտանաւորներուն մէջ միայն ընդունած ենք լեզուի անձնայն զարտուղութիւններ, գլխաւորաբար յօդերու գործածութեան մասին: Այս կանոնները պիտի աւանդենք Բ. Գրքին և Գ. Գրքին մէջ:

Մեր դասախօսութեան ընթացքին մէջ՝ անձնական փորձաւորութեամբ տեսած ենք այս մեթոտին առաւելութիւնները, որովհետեւ մեր քերականութիւնը երկու տարի գործադրելէ ետքը հրապարակ կը հանենք: Մասնաւորապէս դիտած ենք որ աղաք գլխաւորութեամբ և հաճոյքով կը պատրաստեն այս դասագրքին պարտականութիւնները, ինչ որ միակ պայմանն է յաջող դասաւանդութեան:

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԲԱՌ ԵՒ ԽՕՍՔ

Ա. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԲԱՌԻ ԱՂՋԻԿԸ

Արսինէ բարի աղջիկ մըն է: Փողոցները չի պտըտիր: Չար տղոց հետ չի խաղար: Ուշադրութեամբ իր դասերուն կը պարապի: Զբօսանքի ժամուն իր պուպրիկով կը գուարճանայ: Յետոյ իր պզտիկ եղբայրը կը պտըտցնէ պարտէզին մէջ: Միշտ կը հսկէ որ վտանգ մը չպատահի մանկիկին: Իր ծնողքը շատ կը սիրեն զինքը:

[ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1. Յիշատակել այս հասուածը, բաժնել բառերը իրարմէ հորիզոնական գծով, եւ խօսքերը ուղղահայեաց գծով:

Օրինակ.— Արսինէ-բարի-աղջիկ-մըն-է: | Փողոցները եայլն:

2. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

ԴԱՍ

1. Բառերը ի՞նչ բանի կը ծառայեն:— Բաները խօսելու եւ գրելու կը ծառայեն:

2. Խօսքը ի՞նչ է:— Խօսքը բառերու միացումն է իմաստ մը յայտնելու համար:

3. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բնականացի եւ գրաւոր:

1.— Արսինէ ի՞նչպէս աղջիկ է: 2.— Փողոցները կը պտըտի: 3.— Չար տղոց հետ կը խաղայ: 4.— Ի՞նչ բանի կը պարապի: 5.— Ի՞նչ կ'ընէ զբօսանքի ժամուն: 6.— Ուրիշ ի՞նչ կ'ընէ: 7.— Ինչո՞ւ կը հսկէ մանկիկին վրայ: 8.— Ո՞վ կը սիրէ զինքը:

4. Յիշատակել եւ գրող սորվիլ հետեւեալ հոլովումը:

Ուղղական	Վտանգ
Սեռական	Վտանգ ի
Բացառական	Վտանգ է
Դործական	Վտանգ ով

Դիտողութիւն.— Բառի մը վերջաւորութեան այս կերպով փոխուելուն հոլովում կ'ըսուի:

Ի. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՌԻ ԱՂՋԻԿԸ

Փողրիկ աղջիկ մըն եմ բարի,
Կը խելօքնամ ամէն տարի.
Գիրքերու հետ կ'ապրիմ մինակ.
Անոնք եղան հաճոյքս հիմակ:

Միրգ, կարկանդակ, սեր եւ շաքար
Հրապոյր չունին մէկ ինձ համար
Գրքիչ, կարկին, թուղթ ու տետրակ
Խաղալիքներս եղան հիմակ:

Վ Ա Ն Կ

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌՏՈՒՆ

Առտու է: Աքաղաղները կը խօսին: Տանը մէջ
ամէն մարդ կ'արթննայ: Հայրիկը կը մեկնի: Կ'երթայ
իր աշխատանոցին մէջ զբաղելու: Մայրիկը զմեզ կը
հագուեցնէ, կը մաքրէ եւ նախաճաշնիս կը պատրաստէ:
Յետոյ ես դպրոց կ'երթամ փոքրիկ եղբօրս հետ: Մեծ
քոյրս տունը կը կենայ մայրիկին օգնելու համար:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

5. Օրինակել այս հասուածը, եւ զատել անոր վանկերն ու բառերը:

Օրինակ. — Առ-տու | է: Ա-քա-ղաղ-ներ-ը | կը | խօսին:

6. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

7. Օրինակել մէկ, երկու եւ աւելի վանկ ունեցող հետեւեալ բառերը
զատ զատ սխնականքով մէջ.

Սեղան, սփռոց, անձեռոց, Թանաման, պնակ, սկաւառակ, դգալ,
պատառաքող, դանակ, աղցանոց, աղաման, զաւաթ, սրուակ, սրճաման,
հաց, զինի, միս, կաթ, կարագ:

Դ Ա Ս

3. Վանկը ի՞նչ է. — Երբ մէկ կամ աւելի
տառեր մէկ հնչումով կ'արտասանուին վանկ մը
կը կազմեն, ինչպէս. մարդ, հաց, հոգի:

8. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Աքաղաղները երբ կը խօսին: 2.— Հայրիկը ո՞ր կ'երթայ առ-
տուն: 3.— Ի՞նչ կ'ընէ իր աշխատանոցին մէջ: 4.— Ինչո՞ւ համար կ'աշ-
խատի: 5.— Մայրիկը ի՞նչ կ'ընէ: 6.— Ո՞ր ժամուն նախաճաշ կ'ընենք:
7.— Յորեկուան կերակուրը ի՞նչ կը կոչուի: 8.— Իրիկուանը: 9.— Դուն
որո՞նք հետ դպրոց կ'երթաս: 10.— Մեծ քոյրդ ի՞նչ կ'ընէ:

9. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւալ հոլովումը.

Ուղղ.	Դպրոց
Սեռ.	Դպրոց ի
Բաց.	Դպրոց է
Գործ.	Դպրոց ու

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Աքաղաղ, աշխատանոց, նախաճաշ, մայրիկ, հայրիկ, կերակուր:

2. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԴՆԴՋՈՒԿԻՆ ՊԱՆԻՐԸ

Դեղջուկն օր մը պանիր զընած՝
Դարանին մէջ կը պահէր,
Երբ ճեղքուածքին մէջէն յանկարծ
Ընդունարեց մուկ մը գէր:

Բերել տըւաւ կատու մը լաւ
Որ պահպանէ գոյքն իրեն.
Փխիկին առաջ մուկը կերաւ
Պանիրն անոր վրայէն:

Գ Ի Բ

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾՆԻԽԸ

Պզտիկ շուն մը ունիմ: Մեր տունը ծնած եւ մեր ձեռքը մեծցած է: Երկու տարու է արդէն, բայց միշտ կըր եւ պզտիկ է: Անունը Պիժու է: Երբոր զինքը կանչեմ, կը վազէ կու գայ: Դպրոց գացած ատենս՝ սակառս բերանը առած կ'ընկերանայ ինծի: Ինծի հետ կը խաղայ: Գիշերները անկողնիս տակ կը պառկի, եւ երբ դուրսէն ձայն մը լսէ, անմիջապէս ականջները վեր կը վերցնէ ու կը հաջէ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Բ

40. Օրինակել այս հասուածը. եւ ամէն մէկ բառին ձայնաւորներն ու բաղաձայնները գտնել:

Օրինակ. — Պզտիկ բառին մէջ մէկ ձայնաւոր կայ՝ **ի**, եւ չորս բաղաձայն՝ **պ, գ, ռ, կ**:

41. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Գ Ա Ս

4. Գրուած բառերը ինչէ՞ կը բաղկանան. — Գրուած բառերը գիրերէ կը բաղկանան:

5. Քանի՞ տառ կ'ընկնի կայ: — Երկու տառ կ'ընկնի կայ. ձայնաւոր եւ բաղաձայն:

6. Ձայնաւորները որո՞նք են: — Ձայնաւորները այն գիրերն են որ ինքնին ձայն ունին, եւ ութը հատ են. **ա, ե, է, ը, ի, ո, ռ, օ**:

7. Բաղաձայնները որո՞նք են. — Բաղաձայնները այն գիրերն են որ ձայնաւորներուն օգնութեամբ միայն կրնան ձայն հանել, եւ երեսուն հատ են. **բ, գ, դ, զ, թ, լ, խ, ժ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, յ, լ, զ, յ, պ, ջ, ո, ս, Վ, ռ, ց, փ, ք, ւ**:

42. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ի՞նչ ունիս դուն: 2. — Ո՞ւր ծնած եւ ո՞ւր մեծցած է: 3. — Քանի տարու է: 4. — Անունը ի՞նչ է: 5. — Ի՞նչ կ'ընէ երբ զինքը կանչես: 6. — Դպրոց գացած ատենդ ի՞նչ կ'ընէ: 7. — Գիշերները ո՞ւր կը պառկի: 8. — Ի՞նչու կը հաջէ: 9. — Եունը ի՞նչպէս կենդանի է:

43. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Ձայն
Սեռ.	Ձայն ի
Բաց.	Ձայն է
Գործ.	Ձայն ով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Բառ, սակառ, ականջ:

3. ԱՐՏԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ. — ԾՆԻԽԸ

Շնիկս իմ սիրուն,
Ի՞նչ աղուոր ես դուն,
Ի՞նչ զանգուր վարսեր՝
Գլխէդ են կախուեր:
Երբ ուրախ ըլլամ,
Ու խնդամ խաղամ,
Ինծի հետ դուն ալ
Կը սիրես խաղալ:
Իսկ երբ սաստեն զիս,
Ու ցաւի հոգիս,
Դուն ալ ինծի պէս
Արցունք կը թափես:

Ե ԵՒ Ե ԶԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐԸ

Դ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՔՐԱՍԷՐ ՏՂԱՆ

Վահան մաքրասէր տղայ մըն է: Դիր գրած ատեն երբեք մատերը չ'աղտոտեր, եւ հագուստին վրայ թանաքի բիծ մը չի տեսնուիր: Ճաշի ատեն անձեռոցը միշտ կուրծքին վրայ կը պահէ: Կերակուրը միշտ զգուշուածեամբ կը տանի բերնին որ չթափի: Վրան գլուխը միշտ կանոնաւոր է եւ մաքուր: Ամէն մարդ հաճոյքով կը մօտենայ իրեն: Ամէնուն սիրելի դարձած է:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

14. Օրինակել այս հասուածը եւ խաչանիշով նշանակել այն բառերը, որոնց մէջ ե եւ է տառերը մի եւ նոյն հնչումը ունին, իսկ ստորագծել զանոնք, որոնց մէջ այդ տառերը իրենց յատուկ հնչումը կը պահեն:

15. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

8. Ե եւ է ձայնաւորները ի՞նչ հնչում ունին բառերուն մէջտեղը: — Ե եւ է ձայնաւորները բառերուն մէջտեղը՝ երկու բաղաձայնի միջև՝ միեւնոյն հնչումը ունին, ինչպէս. *մաքրասէր, իրենց*:

9. Ե ձայնաւորը ի՞նչպէս կը հնչուի բառերուն սկիզբը: — Ե ձայնաւորը իր յատուկ հնչումը կը պահէ բառերուն սկիզբը, ինչպէս. *երջանիկ*:

10. Բառերուն վերջը Ե գիրը կը գործածուի՞. — Ե գիրը բնաւ չի գործածուիր բառերուն վերջը:

16. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ի՞նչպէս տղայ է Վահան 2. — Դիր գրած ատեն ձեռքերը կ'աղտոտէ: 3. — Սեղանին վրայ անձեռոց կը կրէ: 4. — Կերակուրը ինչպէս կը տանի բերնին: 5. — Ինչո՞ւ: 6. — Վրան գլուխը ինչպէս է: 7. — Ամէն մարդ կը մօտենայ իրեն: 8. — Ինչո՞ւ հաճոյքով կը մօտենայ: 9. — Ինչո՞ւ սիրելի է ամէնուն:

17. Օրինակել եւ զոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Զգուշումը իւր
Սեռ.	Զգուշումը ես
Բայ.	Զգուշումը եմէ՛
Դործ.	Զգուշումը եամբ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

[Մաքրութիւն, ծուլութիւն, հեզութիւն, չարութիւն]

4. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԽՂՈՒՆՋԸ

Արծիւն, օր մը, տէրն ահարկու
շանթերու,
Ծառի մը ծայրն եկաւ իջաւ
ըշտապաւ.
Եւ խղունջ մը նշմարելով
հոն իր բով,
« Զարմանք, ըսաւ, անարգ գետուն,
Ինչպէս դուն
Ելար եղար ինձ դըրացի:
— Սողացիւ »

ՈՒԵՆՈ ԶԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐԸ

Ե. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՕՐԻՆՈՐԴ ԿԱՆԿԱՑ

Ես քոյր մը ունիմ Ուսանա անունով, որուն Օրինորդ վախկոտ կ'ըսեն տանը մէջ: Ամէն բանէ կը դողայ: Գիշեր ատեն չի կրնար ինքնիրեն քովի սենեակը երթալ: Հովին ձայնէն կը սարսափի: Պառկած տեղը՝ եթէ դուրսը շշուկ մը լսէ, գլուխը ծածկոցին տակ կը պահէ: Ով որ կ'իմանայ իր այսչափ վախկոտ ըլլալը, կը խնդայ վրան: Ծնողքս կը յանդիմանեն միշտ զինքը իր այս թերութեանը համար:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

48. Օրինակել այս հատուածը, ի աշանիշով ցոյց ալ այն բառերը որոնց մէջ **ա** եւ **օ** ձայնաւորները միեւնոյն կերպով կը հնչուն, եւ ստորագծել այն բառերը որոնց մէջ **ա** զիրը իր յատուկ հընչումը կը պահէ:
49. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

11. ՈՒԵՆՈ ձայնաւորները ի՞նչպէս կը հընչուն բառերուն մէջստղը: — ՈՒԵՆՈ ձայնաւորները միեւնոյն կերպով կը հնչուն բառերուն մէջ տեղը, ինչպէս. *օրորոց, ախոռոց*:

12. Ի՞նչպէս կը հնչուի ՈՒԵՆՈ ձայնաւորը Վ բաղաձայնէն առաջ: — ՈՒԵՆՈ ձայնաւորը վ բաղաձայնէն առաջ գրուելով **օ** ի նման կը հնչուի, ինչպէս. *ով, ովկիանոս, եւայն*.

13. ՈՒԵՆՈ ձայնաւորը ի՞նչպէս կը հնչուի բառերուն սկիզբը: — ՈՒԵՆՈ ձայնաւորը իր յատուկ հնչումը կը պահէ բառերուն սկիզբը, ինչպէս. *ոսկի, ուսայն*:

20. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

- 1.— Բոյրը ինչպէս կ'անուանեն տանը մէջ: 2.— Ինչո՞ւ համար: 3.— Գիշերը կրնայ միակ պտղով: 4.— Ի՞նչ բանէ կը սարսափի: 5.— Ի՞նչ կը նշանակէ սարսափի: 6.— Եթէ շշուկ մը լսէ, ինչ կ'ընէ: 7.— Իր վախկոտ ըլլալը լսողը ինչ կ'ընէ: 8.— Ինչո՞ւ համար: 9.— Ծնողքը ինչպէս կը վարուին իրեն հետ: 10.— Ինչո՞ւ համար կը յանդիմանեն զինքը: 11.— Ի՞նչ կը նշանակէ քերութիւն:

24. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը:

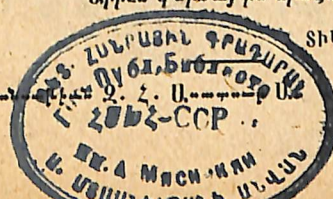
Ուղղ.	Թերութիւն
Սեռ.	Թերութեան
Բաց.	Թերութեան
Գործ.	Թերութեամբ

Այսպէս հոլովել գրաւոր եւ բերանացի:

Դիտութիւն, զօրութիւն, վատութիւն, քաջութիւն:

5. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՐՐԻԿ ԲԱՐՁՐԵԸ

Փորրիկ բարձիկ սիրական,
Կակուղ՝ գլխուս տակ տըկար,
Ճերմակ, տաքուկ, պատուական
Փետրով լեցուած ինձ համար
Հովին ձայնէն երբ վախնամ,
Դայլն ու մրրիկ երբ գոռան,
Վըրադ ննջել միշտ կու գամ,
Փորրիկ բարձիկ սիրական
Կան անթիւ խեղճ մանուկներ
Մերկ, մայր չունին, չունին տուն,
Եւ բարձ մ'անգամ չեն գտներ
Երբ աչքերնին փակէ բուն:
Ո՞հ, դանձն բախտ, միշտ՝ քննատ՝
Կը տառապին երբ այսպէս,
Անուշ մայրիկ, անընդհատ
Արին կ'երթայ իմ սրտէս:

ՊԻԻ ՀՆԶՈՒՄԸ

2. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ, — ՆՈՒԱՐԳԻՆ ՊՈՒՊՐԻՆԸ

Նուարդ աղուոր պուպրիկ մը ունի: Աչքերը կապոյտ եւ մազերը դեղին են: Այտերուն վրայ պզտիկ փոսիկներ կան որոնք հիացում կ'ազդեն ամէնուն: Բերանը կը բացուի ու կը գոցուի ճերմակ ակուններուն վրայ: Նուարդ մօր մը պէս կը խնամէ զայն: Զմեռուան համար վարդագոյն ասուրիէ գեղեցիկ շրջազգեստ մը եւ ճերմակ թաւիչէ լայն գլխարկ մը շինեց անոր: Մուշտակէ պատուական վերարկու մըն ալ պիտի կարէ: Տեսնենք ինչե՛ր պիտի պատրաստէ ամառուան համար:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

22. Օրինակել այս հասուածը, եւ խաչանիշով ցոյց տալ այն բառերը որոնց մէջ ունի վ կը հնչուի:
23. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

14. ՈՒ Ի՞նչ հնչում կ'ստանայ բառի մը մէջ-տեղը ձայնաւորէ մը առաջ դրուելով: — ՈՒ բառի մը մէջտեղը ձայնաւորէ մը առաջ դրուելով վի հնչում կ'ստանայ, ինչպէս. կը գոցուի պէտք է կարդալ կը գոցվի, նուարդ պէտք է կարդալ նըվարդ:

24. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1. — Նուարդ ինչ ունի: 2. — Պուպրիկին մազերն ու աչքերը ինչ գոյն ունին: 3. — Ի՞նչ կայ այտերուն վրայ: 4. — Ի՞նչ կը նշանակէ հիացում ազդել: 5. — Բերանը կը բացուի: 6. — Նուարդ ինչպէս կը խնամէ զայն: 7. — Ի՞նչ շինեց անոր՝ ձմեռուան համար: 8. — Ուրիշ ինչ պիտի կարէ անոր:

25. Օրինակել եւ զոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Հիաց ում
Սեռ.	Հիաց ման կամ Հիաց ումի
Բաց.	Հիաց ումէ
Գործ.	Հիաց ումով կամ Հիաց մամբ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Մտածում, լուծում, երգում, զգացում, կոչում, զարգացում, ուսում

Ուղղական ընել հետեւեալ բառերը.

Զմայմամբ, ցայտման, ծագման, ցնծումի, խնդումով, լրման, կծկումով, պրկման, սեղմումէ, ողողման, հոտումէ:

6. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՊՈՒՊՐԻՆԸ

Ծափիկ ծափիկ ծիրանի
Կարմիր խնձոր կը նմանի,
Ոսկի դեղձան մազերն ալ
Հովը թել թել կը տանի:

Լոյս լոյս աղուոր աղանի
Պայծառ արեւ կը նմանի,
Ծովէն կապոյտ աչուկն ալ
Վեր վեր երկինք կը նայի:

Ծաղիկ ծաղիկ ծիրանի
Վառ վառ վարդի կը նմանի,
Զիւնէն ճերմակ թաթիկն ալ
Կ'ուզէ մարգրիտ մատանի:

Յ Գ Ի Բ Ը

Է. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃՈՅՔԸ

Հայկ, մեծ եղբայրս, նաւակ մը գնեց: Ամէն իրիկուն զմեզ ծովուն վրայ կը պտըտցնէ: Երբեմն ալ ձուկ որսալու կը տանի զմեզ ծովուն բացերը: Մեր կարթերը առաջուց կը պատրաստենք: Խայծերը կեռ ասեղին ծայրը կ'անցընենք, ու մինչեւ ջուրին յատակը կ'երկնցնենք: Երբ ձուկը դայ խայծը ուտելու, խկոյն վեր կը քաշենք: Խատուտիկ ձուկեր նաւակին մէջ կը լեցուին, եւ ասդին անդին կը ցատքոտեն:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Բ

26. Օրինակել այս հատուածը, խաչանիշով ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ յ գիրը կը հնչուի, եւ ստորագծել այն բառերը, որոնց վերջի յ գիրը անծայն կը մնայ:
27. Կրկին օրինակելով այս հատուածը, ստորագծել այն բառերը, որոնց մէջ յ գիրը մեղմ է ի պէս կը հնչուի, եւ խաչանիշով ցոյց տալ այն բառերը որոնց մէջ ի ի հնչումը կ'ստանայ:
28. Գտնել տալ բառ, որոնք յ ով վերջանան:
29. Սորվիլայս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

15. Յ գիրը ի՞նչպէս կը հնչուի բառերուն վերջը. — Յ գիրը անձայն կը մնայ բառերուն վերջը, բաց ի կարգ մը միավանկներէ. հայ, բայ, ելն:

16. Յ գիրը ի՞նչպէս կ'արտասանուի բառերուն սկիզբը. — Յ գիրը բառերուն սկիզբը հ ի պէս կ'արտասանուի, ինչպէս. յուզում, յախճառ:

17. Ի՞նչպէս կը հնչուի Յ գիրը երբ ա, ի, ո ձայնաւորներուն միանայ բառերուն մէջսեղը. — Յ գիրը երբ բառերուն մէջտեղն է, ձայնաւորէ մը ետքը՝ կիսաձայն ի ի պէս կը հնչուի, ինչպէս մայր, իյնալ, քոյր:

30. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Հայկ թնչ գնեց: 2. — Իրիկունները ուր կը պտըտցնէ զձեզ: 3. — Ո՞ւր կը տանի զձեզ ձուկ որսալու: 4. — Թնչ է կարքը: 5. — Թնչ է խայծը: 6. — Թնչ բանի կեռ կ'ըսուի: 7. — Ձեր կարծերը ուր կ'երկնցնէք: 8. — Թնչ կ'ընէք երբ ձուկը գայ խայծը ուտելու: 9. — Թնչ կը նշանակէ խառնակ: 10. — Ձուկըրը թնչ կ'ընեն նաւուն մէջ:

31. Օրինակել եւ գոց սորվի՝ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Ծով
Սեռ.	Ծով ու
Բաց.	Ծով է
Գործ.	Ծով ով

Այսպէս հոլովել՝ սա միավանկ բառերը.

Նաւ, հաւ, շահ, զահ, պահ, հայ, ձի, դար, մարդ, արջ, կով, դի, Թի, մանչ:

7. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԶՈՒԱՐԹ ՆԱՒԱՍՏԻՆ

Զուարթ նաւաստին
Ծովերուն վըրայ,
Հովին հոսանքին
Դիմագրաւ կ'երթայ:
Զերթ ծովու թռչուն
Միշտ ծայրը կայմին,
Իր երգը հնչուն
Կը յանձնէ հովին:
Կ'անցնի վըտանգէն
Աշխոյժ և ուրախ,
Ու չ'ազդեր իրեն
Մըրիկն անգամ վախ:
Սեւ ամպն ալ վերէն
Երբ իջնէ զլիւն,
Կը կրկնէ նորէն
Իր երգը հնչուն:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

ԱՆՁԻ, ԱՆԱՍՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԸՆԴՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՂԱՆԳԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՍ

Հայր մը, մայր մը, եղբայր մը եւ երկու քոյր ու նիմ: Հայրս եւ մայրս զիս շատ կը սիրեն: Հայրս այս տարի կաղանդին աղուոր խաղալիկ մը նուիրեց ինծի: Այս նուէրը փարախ մըն է, որուն մէջ կայ ձի մը, կով մը, երկու մաքի, այծ մը. շուն մը եւ ուլ մը: Իսկ մայրս կահաւորուած պղտիկ տուն մը նուիրեց: Այս տունը ունի սեղանատուն մը, սրահ մը եւ ննջասենեակ մը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

32. Դրել զառ զառ սինակներու մէջ այս հասուածին մէջի աւճե-
րուն. ամաստներուն եւ իրերուն անունները:

33. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

34. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով.

Վառեակ, մորուկ, հորթ, ուլ, գառնուկ, թոփին, գուռակ, կորին,
եղնորթ, գաւազ, խոճկոր:

Օրինակ. — Ձիուն ձագը մտնուկ կը կոչուի:

Դ Ա Ս

18. Ի՞նչ է անունը կամ գոյականը: — Ա-
մէն անձ, ամէն անասուն, ամէն իր անուն մը
ունի որուն գոյական ալ կ'ըսուի, ինչպէս. հո-
վիւ (մարդու անուն), կասու (անասունի անուն),
տուն (իրի անուն):

35. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1. — Բու ընտանիքդ քանի հոգիէ կը բաղկանայ: 2. — Ծնողքդ
զքեզ կը սիրեն: 3. — Հայրդ ինչ նուիրեց քեզի: 4. — Ե՞րբ նուէր կու
տան իրարու: 5. — Ի՞նչ է փարախը: 6. — Փարախիդ մէջ ինչ անա-
սուններ կան: 7. — Հորքը ինչ է: 8. — Գառնուկը: 9. Ո՞ւրը: 10. —
Ո՞վ արօտ կը տանի հօտը: 11. — Ո՞վ կը պահպանէ հօտը: 12. — Մայրդ
ինչ նուէր տուաւ քեզի:

36. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Տարի
Սեռ.	Տար ուում
Բաց.	Տարի է կամ Տար ուրնէ
Գործ.	Տարի ուլ

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Ամառ, ձմեռ, երէկ, հիմակ, վաղը, ատեն, օր:

Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Հայր
Սեռ.	Հ օր
Բաց.	Հ օրմէ
Գործ.	Հ օրմով

Այսպէս հոլովել.

Մայր, եղբայր, կնքամայր, կնքահայր, մօրեղբայր, հօրեղբայր, սա-
նահայր:

ՆԻԻԹԱԿԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱՑԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Թ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶՆՃՂՈՒԿ

Ճնճղուկ մը ագարակի մը պատին վրայ բոյն դրեր էր: Ամէն օր ագարակին հաւերուն կը նայէր, եւ անոնցմէ կը նախանձէր, որովհետեւ ինք ձմեռուան մէջ անօթի կը մեռնէր, մինչդեռ անոնք աղէկ կ'ուտէին կը խմէին: Առտու մը չչնկոց մը լսելով արթնցաւ քունէն: Խռովութիւն մը նշմարեց ագարակին հաւերուն մէջ: Ուշադրութեամբ դիտեց՝ ագարակին տէրը հաւնոցը մտաւ, երկու վառեակ առաւ ու գլուխնին կտրել տուաւ: Ծնճղուկը ա՛լ չգանգատեցաւ իր դժբախտութենէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

37. Օրինակել այս հասուածք, ստորագծել նիւթական անունները, եւ խաչանիշով ցոյց տալ վերացական անունները:
38. Տասը հաս նիւթական եւ տասը հաս վերացական անուն գտնել, ու զոս զոս սխնակներու մէջ գրել:
39. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

19. Որո՞նք են նիւթական անունները:— Նիւթական կ'ըսուին այն անունները, որոնց ցոյց տուած անձը, իրը կամ անասունը կը տեսնենք կամ կը շօշափենք, ինչպէս. ծաղիկ, օձ, մարդ:

20. Որո՞նք են վերացական անունները:— Վերացական կ'ըսուին այն անունները, որոնց ցոյց տուած գաղափարը մտքով միայն կ'ըմբռնենք, ինչպէս. եռանդ, զգացում, գիտութիւն:

21. Ո՞ր բառերը բնօրինակաբար վերացական են:— Ուրիշն է ուղի վերջաւորող բառերը վերացական են:

40. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ծնճղուկը ո՞ր բոյն դրեր էր: 2. — Ի՞նչ է ձմեռուկը: 3. — Դեռ ուրիշ ի՞նչ անուններ գիտէք: 4. — Ի՞նչ է ագարակը: 5. — Ծնճղուկը ի՞նչու կը նախանձէր ագարակին հաւերէն: 6. — Առտու մը ի՞նչ պատահեցաւ: 7. — Ի՞նչ նշմարեց ագարակին հաւերուն մէջ: 8. — Հաւերը ի՞նչու խռովեցին: 9. — Ագարակին տէրը ի՞նչ ընել տուաւ: 10. — Ծնճղուկը այնուհետեւ զանգատեցաւ իր վիճակէն: 11. — Ի՞նչու չգանգատեցաւ:

41. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումները.

Ուղղ.	Ներ	Բոյր	Կին
Սեռ.	Ներ ոջ	Բր ոջ	Կն ոջ
Բաց.	Ներ ոջմէ	Բր ոջմէ	Կն ոջմէ
Գործ.	Ներ ոջմով	Բր ոջմով	Կն ոջմով

Այսպէս՝ հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Տիկին, տալ, տագր, աներ, տէր, տէրտէր, տանտէր:

Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Ուղղ.	Աղջիկ
Սեռ.	Աղջիկ առ
Բաց.	Աղջիկ է
Գործ.	Աղջիկ ով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ բերանացի.

Երեկ, կնիկ:

ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

Ժ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶԱՏԻԿ 80ՆԸ

Զատիկը Բրիտանիայի յարութեան տօնն է, եւ ուրախութեան օր մը բոլոր Բրիտանիաներուն համար: Առտուն կանուխ եկեղեցիին զանգակները կը հնչուն: Ամէն մարդ իր ամէնէն գեղեցիկ արդուզարդովը հագուած շքուած աղօթելու կ'երթայ Աստուծոյ: Եկեղեցիին խորանն ալ իր ամէնէն շքեղ զարդարանքովը կը փայլի: Ճրագներ, շղարշներ, ծաղիկներ լեցուն են տաճարին մէջ: Բրիտանիաներուն սեղանը կը զարդարուի կարմիր հակիթով եւ ուրիշ ուտելիքներով:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

42. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել յատուկ անունները, եւ խաչանիշով ցոյց տալ հասարակ անունները:
43. Սորովիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

22. Քանի՞ տեսակ է անունը: — Անունը երկու տեսակ է. յատուկ եւ հասարակ:

23. Ո՞րն է յատուկ անունը: — Յատուկ անունը մասնաւոր անձի մը կամ առարկայի մը կը տրուի զայն իր նմաններէն զանազանելու համար: Յատուկ են, զոր օրինակ, մարդոց, բնատանիքներու, լեռներու, ծովերու, քաղաքներու անունները, ինչպէս. Վանդալ, Պոլիս, Մարմարա:

24. Ո՞րն է հասարակ անունը: — Հասարակ են այն անունները, որոնք միեւնոյն տեսակէ աւելի առարկաներու կրնան տրուիլ, ինչպէս. տուն, ֆաղաֆ, տղայ:

44. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ի՞նչ է Զատիկը: — 2. — Եկեղեցիին զանգակները երբ կը հնչուն: 3. — Ամէն մարդ ի՞նչ ընելու կ'երթայ: 4. — Եկեղեցիին խորանը ի՞նչ կ'ըլլայ: 5. — Ի՞նչ կայ տաճարին մէջ: 6. — Ի՞նչ է խորանը: 7. — Ի՞նչ է տաճարը: 8. — Բրիտանիաներուն սեղանին վրայ ի՞նչ մասնաւոր ուտելիք կը գտնուի Զատիկին:

45. Օրինակել եւ գոց սորովիլ հետեւեալ հոլովունները.

Ուղղ.	Աստուած	Սէր
Սեռ.	Աստուծոյ	Սիրոյ
Բաց.	Աստուծմէջ	Սէրէ
Գործ.	Աստուծմով	Սիրով

8. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒԲՐԻԿ ՎԱՐՁԱՆԱԼԸ

Վանդակիկ մը զըրի աղուոր
Իմ պարտէզիս մէջ պրուն,
Որ Թռչուն մը զայ ուղեւոր
Աստու մը հոն շինել բոյն:
Ո՞վ քաղցրախօս շիկահաւիկ,
Իմ տունն ընտրէ քեզ բընակ,
Միայն երգ մը կ'ուզեմ փոքրիկ
Տունիս վարձքին փոխանակ:

Եւ երբ ուզես ամառ օրեր
Պուրակին մէջ ապրիլ զատ,
Քու փափաքիդ դէմ չեմ դըններ
Եւ կ'արձակեմ զքեզ ազատ:
Բանտարկելու չունիմ փափաք
Ըզբեզ, Թռչնիկս անուշիկ:
Ո՞հ, երգով մը եկուր մինակ
Վարձել տընակս իմ փոքրիկ:

Ա Ն Ո Ւ Ն Ի Ն Թ Ի Ի Ը

ԺԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՐԱԾ. — ՄԱՐԴՈՒՍ ՄԱՐԿՈՆԸ

Մարդու մարմինը ունի գլուխ, բուն և անդամներ: Գլխուն վրայ կայ գանկ, դէմք, ճակատ և քունքեր, աչքեր, յոնքեր և արտեւանունքներ, ականջներ և այտեր, քիթ և ուռնգեր, բերան և շրթունքներ, և ծնօտ: Բունին վրայ են վիզը, կուրծքը, փորը և կունակը: Անդամներն են՝ բազուկներ և ձեռքեր, սրունքներ և ոտքեր:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

46. Օրինակել այս հասուածը, և նշանակել եզակիները և ով, յոֆ-նակիները 3 ով:
47. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
48. Յորնակի ընել հետեւեալ բառերը.

Բերան	Մօրուք	Լեզու	Գանկ
Ծնօտ	Պէխ	Քիթ	Ձայն
Շրթունք	Կունակ	Կոկորդ	Աղաղակ

Դ Ա Ա

25. Թիւը քանի՞ է: — Թիւը երկուք է. և զակի և յոֆնակի:

26. Անուն մը ե՞րբ եզակի է և ե՞րբ յոֆնակի: — Անուն մը եզակի է երբ մէկ առարկայ մը կը ցուցնէ, յորնակի է երբ մէկէ աւելի առարկայ կը ցուցնէ:

27. Միավանկ եզակի բառ մը ի՞նչպէս պէտք է յոֆնակի ընել: — Միավանկ բառերուն ծայրը պէտք է իր աւելցնել, ինչպէս. այտեր, քիթեր, տունքեր:

49. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի և գրաւոր.

1. — Որո՞նք են մարդու մարմնին երեք զխաւոր մասերը: 2. — Մտածուէ՞ր հարտեղ կը կեդրոնանայ: 3. — Ի՞նչ է մարմնին բունը: 4. — Որո՞նք են անդամները: 5. — Որո՞նք են զխուն մասերը: 6. — Ի՞նչ է գանկը: 7. — Դե՞մք: 8. — Քունքները: 9. — Ո՞րն է տեսութեան զործարանը: 10. — Ո՞ր կը կեդրոնանայ շողոքիւնը: 11. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ թիւը: 12. — Ի՞նչ է հոսսառոքիւնը: 13. — Որո՞նք են բերանին մասերը: 14. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ լեզուն: 15. — Ակունքները: 16. — Խռչակի՞նք: 17. — Որո՞նք են բունին մասերը: 18. — Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ստամոքսը: 19. — Ո՞ր պահուած են աղիքները: 20. — Որո՞նք են շարժման զործարանները: 21. — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն ոտները: 22. — Ձեռքները: 23. — Ըսէ՞ր ձեռքին հինգ մատերուն անունները: 24. — Որո՞նք են հինգ զգայարանները:

Դ Ա Ա

28. Բազմավանկ եզակի բառ մը ի՞նչպէս պէտք է յոֆնակի ընել: — Բազմավանկ բառերուն վերջը պէտք է ներ աւելցնել, ինչպէս. աղանջներ, ծնօցներ:

29. Անձայն Յ ով վերջացող բառերը ի՞նչպէս պէտք է յոֆնակի կ'ըլլան: — Անձայն Յ ով վերջացող բառերը յորնակի ըրած ատեննիս՝ պէտք է ծայրի Յ ն ջնջենք, ինչպէս. քահանայ, քահանանք, մեքենայ, մեքենանք,

ՀՈԼՈՎՆԵՐ

ԺԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ՊԵՐՏԵՋԸ

Կիրակի օրը եղբայրս զուարճալի տեղ մը տարաւ զիս: Նաւակով ծովէն անցանք, եւ ծառերով լեցուն պարտէզ մը գացինք: Հոն մինչեւ իրիկուն զուարճացանք: Տեսակ տեսակ կենդանիներ կային: Մարդու կերպարանքով կապիկներ, նապաստակներ, ծառի պէտ եղջիւրներով եղնիկներ, գոյնզգոյն փետուրներով սիւրամարգներ, աղանիներ, ագռաւներ, նաեւ լճակներուն մէջ ձուկեր: Եղբայրս ընաւ չէր վախնար այդ անասուններէն եւ անոնց քով կ'երթար. ամէնուն անունը գիտէր. անոնց յատկութիւններուն վրայ կը խօսէր ինծի:

ՀՐԱՆԱՆԿՆԵՐ

50. Որոշել այս հասուածին մէջի բոլոր հոլովները եւ զատ զատ սիւնակերու մէջ գրել.

Օրինակ. — Ուղղ.	Սեռ.	Բաց.	Գործ.
Կիրակի	Մարդու	Ծովէն	Նաւակով

51. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը.

52. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումները.

ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Ուղղ. Հայց. Ծառ	Ծառ եր	Ագռաւ	Ագռաւ Եր
Սեռ. Տրակ. Ծառ ի	Ծառ երու	Ագռաւ ի	Ագռաւ Երու
Բաց.	Ծառ է	Ագռաւ է	Ագռաւ Երէ
Գործ.	Ծառ ով	Ագռաւ ով	Ագռաւ Երով

53. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Կիրակի օրը եղբայրդ հէր տարաւ զքեզ 2. — Ո՞ւրկէ անցաք Նաւակով 3. — Ի՞նչ ըրիք այդ պարտէզին մէջ 4. — Ի՞նչ կար հոն 5. — Չորֆոսանի որո՞ւ կ'ըսուի 6. — Ո՞ւր կը պահեն Յուշունները 7. — Կապիկը ի՞նչ տեսակ կենդանի է 8. — Աղանիները ի՞նչ գոյն ունին 9. — Ձուկերը հէր կը գտնուին:

ԴԱՍ

30. Ի՞նչ է հոլովումը: — Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հոլովում կ'ըսուի:

31. Հոլովը քանի՞ է: — Հոլովը վեց է. ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացառական, գործիական:

32. Այս հոլովները ի՞նչ հարցումներու կը պատասխանեն: — Ուղղականը կը պատասխանէ ո՞վ հարցման, հայցականը՝ զո՞վ, սեռականը ո՞րո՞ւն, տրականը՝ որո՞ւ, բացառականը՝ որմէ՞, գործիականը՝ որո՞վ:

33. Հոլովման բնդհանուր կանոնը ո՞րն է: — Հոլովման բնդհանուր կանոնն է, եղակիի մէջ ի, է, ո՞վ, յօքնակիի մէջ՝ եր, երու, երէ, երով կամ ներ, ներու, ներէ, ներով. տե՛ս ծառ, ագռաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐԱՅԻՆ ԶԵՄԵՐՈՒՆԵՐ

ԺԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԳԵՂԱՐԱՅԻՆ

Հայ եկեղեցին տարին անգամ մը կը տօնէ Սահա-
կայ եւ Մեսրոպայ տօնը: Այդ տուրը Հայրապետները
գտած են մեր լեզուին գիրերը: Լեզուի մը զարգացման
ամէնէն մեծ միջոցը իր գիրն է: Եթէ գիր չունենայինք,
գրականութիւն ալ չպիտի ունենայինք: Չպիտի կրնա-
յինք իրարու հետ հաղորդակցիլ հեռուէն: Ուստի երբ
տղայ մը կարդալ ու գրել սորվի, պէտք է ճանչնայ
մեր գիրերուն հեղինակները ամէնէն առաջ, եւ երախ-
տագիրտութեամբ յիշէ անոնց անունը:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

54. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել զարուղի հոլովները:
55. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Գ Ա Ա

34. Ո՞ր բառերն են որ ընդհանուր օրէնքէն
սարքեր կերպով կը հոլովուին. — Ընդհանուր
օրէնքէն տարրեր կերպով կը հոլովուին.

1. Ուրիւն վերջացող բառերը, ինչպէս. ու-
րախորհիւն, ուրախութեան, ևլն.

2. Ում վերջացող բառերը, ինչպէս. հիւ-
ցում, հիւսցման, ևլն.

3. Ժամանակ ցուցնող բառերը, ինչպէս. ա-
միս, ամսուան, ևլն.

4. Կարգ մը միավանկ բառեր, ինչպէս. ծով,
ծովու, ևլն.

5. Ազգականութեան կապ ցուցնող բառերը,
ինչպէս. հայր, հօր, ևլն.:

35. Ասոնցմէ զայս կա՞ն ուրիշ բառեր որոնք
զարուղի կերպով հոլովուին. — Կան նաեւ կարգ-
մը բառեր, որոնց հոլովումը զարուղի է, ինչ-
պէս. Աստուած, սէր, տղայ, ևլն.:

56. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ո՞ր եկեղեցին կը տօնէ Սահակայ եւ Մեսրոպայ տօնը: 2. —
Ինչո՞ւ համար կը տօնէ: 3. — Անոնցմէ առաջ Հայերը ի՞նչ գիր կը գործա-
ծէին: 4. — Ո՞րն է լեզուի մը զարգացման միջոցը: 5. — Ի՞նչ կ'ըլլար,
եթէ մարդիկ զիր չունենային: 6. — Տղաք զո՞վ պէտք է ճանչնան ամէնէն
առաջ երբ կարդալ գրել սորվին: 7. — Ի՞նչ զգացումով պէտք է յիշեն
անոնց անունները:

57. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի

Ուղղ. Հայց.	Դիտումին ճեր
Սեռ. Տրակ.	Դիտումին ճերու կամ Դիտում եանց
Բաց.	Դիտումին ճերէ
Դործ.	Դիտումին ճերով

Այսպէս հոլովել՝ գրաւոր եւ քերանացի, հետեւեալ անուններուն
յոքնակները.

Ճշդութիւն, ուղղութիւն, ստումիւն, խարդախութիւն, մոլորութիւն,
համեստութիւն, խլութիւն, ժրութիւն, ծերութիւն, մանկութիւն

Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի

Ուղղ. Հայց.	Հիացում ճեր
Սեռ. Տրակ.	Հիացում ճերու կամ Հիաց մանց
Բաց.	Հիացում ճերէ
Դործ.	Հիացում ճերով

Այսպէս հոլովել հետեւեալ բառերուն յոքնակները.

Ձգացում, մտածում, զարգացում, յաւելում

ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

Ե Զ Ա Կ Ի		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Վարդ		Վարդ եր
Ս. Տ.	Վարդ ի		Վարդ երու
Բ.	Վարդ է		Վարդ երէ
Դ.	Վարդ ու		Վարդ երով

ԲԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ե Զ Ա Կ Ի		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Ուրախութիւն		Ուրախութիւն եր
Ս. Տ.	Ուրախութեան		Ուրախութիւն երու
Բ.	Ուրախութեան երէ		Կամ Ուրախութեան երեւոյ
Դ.	Ուրախութեան երամբ		Ուրախութիւն երէ
			Ուրախութիւն երով

Ե Զ Ա Կ Ի		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Զարգացում		Զարգացում եր
Ս. Տ.	Զարգացում ի կամ Զարգաց ման		Զարգացում երու
Բ.	Զարգացում է		Կամ Զարգաց մանց
Դ.	Զարգացում ու կամ Զարգաց մամբ		Զարգացում երէ
			Զարգացում երով

Ե Զ Ա Կ Ի		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Տարի	Տարի եր	Ծով
Ս. Տ.	Տար ուան	Տարի երու	Ծով ու
Բ.	Տարի է	Տարի երէ	Ծով է
	Կամ Տար ուրեւէ		Ծով երէ
Դ.	Տարի ու	Տարի երով	Ծով ու
			Ծով երով

Ե.		Զ.	
Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Հայր	Ներ	Ներ եր
Ս. Տ.	Հ օր	Ներ ոջ	Ներ երու
Բ.	Հ օրմէ	Ներ ոջմէ	Ներ երէ
Դ.	Հ օրմով	Ներ ոջմով	Ներ երով

Է.		Ը.	
Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Աղջիկ	Սէր	Սէր եր
Ս. Տ.	Աղջկ ան	Սիր ոյ	Սէր երու
Բ.	Աղջիկ է	Սէր է	Սէր երէ
Դ.	Աղջիկ ու	Սիր ու	Սէր երով

Թ.	
Ե Զ Ա Կ Ի	
Ո. Հ.	Աստուած
Ս. Տ.	Աստուած ոյ
Բ.	Աստուած մէ
Դ.	Աստուած մով

Ժ.		ԺԱ.	
Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի	Ե Զ Ա Կ Ի	Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի
Ո. Հ.	Տղայ	Մարդ	Մարդ իկ
Ս. Տ.	Տղ ու	Մարդ ու	Մարդ ոյ
Բ.	Տղայ է	Մարդ է	Մարդ ոյմէ
Դ.	Տղայ ու	Մարդ ու	Մարդ ոյմով

307

በገበሬዎች 307

ԺԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄՏԱԽՕՍ ԱՂԶԻԿԸ

Զարուկ աղուոր պզտիկ աղջիկ մըն է, բայց մեծ թերութիւն մը ունի. միշտ սուտ կը խօսի: Իր հայրն ու մայրը դժգոհ են այս բանէն: Կը խրատեն, կը պատ-
ժեն զինքը, բայց ան նորէն ճշմարիտը չ'ըսեր: Այս պատճառաւ մէկը անոր խօսքին չի հաւատար: Երբ բե-
րանը բանայ բան մը պատմելու համար, իր ընկերները «Սո՛ւտ ես» կը պոռան երեսին: Ի՜նչ զգուելի բան է նտախօսութիւնը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

58. Թրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել յօդերը:

59. Սորվիլ այդ հասուածին ուղղագրութիւնը:

Г. У. В.

36. Քանի՞ տեսակ յոդ կայ. — Երկու տեսակ յոդ կայ. որոշիչ և անորոշ:

37. ՈՐԵՆ Է ՈՐՈՇԻՅ յՈՂԸ : — ՈՐՈՇԻՅ յՈՂ ԿԸ
ԿՈՇՈՒՆՆ Ը Ե Ն ԳԻՐԵԲԸ, ՈՐՈՆԵՐ ԱՆՈՒՆԻ ՄԸ ՎՐԱՅ
ԿՐ ԳԲՈՒՆ ԱՆՈՐ ԻՄԱՍՏՈՐ ՈՐՈՇԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ :

38. Ե՞րբ և կը գործածուի: — Ը կը գործածուի բառի մը վրայ, ոգուն վերջին գիրը բաղաձայն է, ինչպէս. կաղիւն, կաղիւնը:

39. Ն յօղը ե՞րբ կը դուռի: — Ն յօդը կը
դուռի, եթէ բառին վերջին գիրը ձայնաւոր է,
ինչպէս. կասու, կասուն, ձի, ձին:

60. Պատասխանել հետևեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ո՞վ է Ձարուկ, 2. — Ձարուկի մեծ թերութիւնը ինչ է, 3. — Ի՞նչ է ստախոստեփիւնը, 4. — Ո՞վ դժգոհ է այս բանէն, 5. — Ձարուկին ինչ կ'ընեն այս թերութեանը համար, 6. — Ինչո՞ւ չեն հաւտար անոր խօսքիւ, 7. — Երբ բերանը բանայ, ընկերները ինչ կ'ընեն, 8. — Ի՞նչ է ստախոստութեան փեսար:

64. Յարմար յօդեր դնել հետեւեալ բառերուն վերջը.

Գաւաթ, պտուկ, նշենի, բարտի, շուն ու կատու, գիտութիւն, հաւեր, տղար ու հայր, մայր իսկ, սպասաւոր ալ, նուագ, խորան, եկեղեցի, կենդանի, ճամբայ, խաբերայ, ծով, այգի, աղքատ ու ճոխ, սուր, ենթակայ, աւարկայ, քահանայ ու ժողովուրդ, ամառ ու ձմեռ, փոստւայ ու Թիթեռնիկ, տուներ ալ, զորգ, պատկեր է, մեղու անգամ, փեսայ ու հարս, ձեղուն, իշխան:

Г. У. У

40. Ն յօղը ուրիշ երբ կը գործածուի: —
Ն յօղը կը գործածուի նաեւ ձայնաւորով սկսող
հետեւեալ բառերուն առջեւ. ու, աղ, իսկ, ան-
գաւ, եւ, ես, ե, եմք, էք, եմ, էի, էիր, եր,
էիմք, էիրք, էիմ:

41. Անձայն Յով վերջացող բառերուն ծայրը ի՞նչպէս յօդ կը դրուի: — Անձայն Յով վերջացող բառերուն Յն կը ջնջուի յօդ դրուած ատեն, ինչպէս. սասանայ, սասանան, կաքաայ, կաքաան:

Ա Ն ՈՒ ՈՇ Յ Օ Դ

ԺԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՆՈՐԱԾԻՆԸ

Այս կիրակի եկեղեցի տարինք ու մկրտեցինք իմ նորածին քոյրս: Անունը Արփինէ դրինք, Աւագանին մէջ կը պոռար, կը ճչէր, ու ձիւնաթոյր թաթիկները օդին մէջ կ'երերցնէր: Յետոյ ժանեակէ ճերմակ չըջազգեստ մը հագցուցինք իրեն, փետրազարդ սիրուն զգակ մը դրինք գլուխը: Երբ տուն բերինք ու շղարշներուն մէջ պառկեցուցինք զինքը, շատ աղուորցեր էր: Փոքրիկ անկողնին քով գացի, համբոյր մը այտերէն եւ համբոյր մըն ալ թաթիկներէն առի: Յետոյ օրօր ըսի որ քնանայ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

62. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել անորոշ յօդերը:

63. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

42. Անորոշ յօդը ո՞րն է: — Անորոշ յօդն է մը կամ մըն:

43. Մը ե՞րբ կը գործածուի: — Մը կը գործածուի ամէն անունի քով անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր, ինչպէս. մարդ մը (անորոշ մարդ մը), ձի մը, եւլն.:

44. Մըն երբ կը գործածուի: — Մըն կը գործածուի եւ, ես, է, եմք, էք, եմ, էի, էիր, էր, էիմք, էիք, էին և աշ բառերէն առաջ, ինչպէս. մարդ մըն է, փառ մըն էք, ապուշ մըն էր, հիւանդ մըն աշ մեռաւ:

64. պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1. — Այս կիրակի ո՞ւր տարիք փոքրիկ քոյրդ: 2. — Ինչո՞ւ համար: 3. — Անունը ի՞նչ դրիք: 4. — Աւագանին մէջ ի՞նչ կ'ընէր: 5. — Ի՞նչ հագցուցիք իրեն: 6. — Գլուխը ի՞նչ դրիք: 7. — Երբ տուն բերիք ի՞նչ ըրիք: 8. — Ի՞նչպէս կ'երեւար շղարշներուն մէջ: 9. — Դ. Դուն ի՞նչ ըրիք: 10. — Ետքը ի՞նչ ըրիք:

65. Անորոշ յօդեր դնել հետեւեալ անուններուն վրայ.

Քահանայ . . . եկաւ. Աշակերտ . . . ալ աւելցաւ. Քոյր . . . ալ ունեցայ: Գիրք . . . բերի: Ծոյլ տղայ . . . ես դուն: Հօրաքոյր . . . ունիմ: Դեռ պզտիկ տղայ . . . էր ան: Մեծ պատկերհան . . . է ան: Տուն . . . գնեցի: Տղայ . . . մկրտեցիր: Մրցանակ . . . ստացայ: Պատիժ . . . էր աս:

9. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՍՏԱԽՕՍԻՆ, ՊԱՏԻԺ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
Որ ամէն օր դաշտին վըրան
Արածելու կ'երթար առտուն
Հօան իր գիւղին ոչխարներուն
Օր մը նեղուած հոն միս մինակ,
Ըսաւ. «Աղուոր խաղ մը խաղանք»
Եւ սկսաւ պոռալ ուժով.
«Գալլ կայ, գալլ կայ, հասէք շուտով»
Գիւղացիներ եկան հասան,
Ոչ գալլ գտան, ոչ ալ գազան
Քահ քահ խնդաց անկիրթ տղան.
Ըսաւ անոնց. «Գատակ էր ան»:
Գալլեր եկան օր մը իրաւ,
Մարդ իր ձայնին մըտիկ չըրաւ.
Մէկը՝ չեղաւ իրեն պաշտպան.
Կըտոր կըտոր եղաւ Միհրան:

ԱՆՈՒՆԻՆ ԵՒ ՅՕԴԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

ԺԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՊԱՐՏԵԷԶԸ

Մեր տունը ընդարձակ պարտեզ մը ունի: Ածունե-
րով, ծառուղիներով ու լճակներով զարդարուած է պար-
տեզին ամէն կողմը: Ծաւրանները աւազ ցանուած են:
Ցանկին վրայ խիտ տերեւներ կը սողոսկին: Մացառնե-
րուն մէջ երգեցիկ թռչուններ բոյն դրած են, որոնց
ձայնէն առտունները կ'արթննանք: Ածուները լեցուն են
գոյնզգոյն ծաղիկներով, որոնց շուջը հազարաւոր թի-
թեռնիկներ ու մեղուններ կը թռչտին: Պտուղները ծա-
ռերէն վար կը կախուին: Խոշոր աւազան մը կ'ոռոգէ
այս պարտեզը իր բազմաթիւ խողովակներով:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

66. Օրինակիլ այս հասուածը, ստորագծել տնունները, եւ խաչանի-
շով ցոյց ցալ յոյերը:

67. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

68. Օրինակել հետեւեալ լուծումը

Լճակներով	Հասարակ անուն, յոգնակի գործիական:
Պարտեզ	Հասարակ անուն, եզակի ուղղական:
Մը	Անորոշ յօդ պարտեզին:
Ծառերու և	Հասարակ անուն, յոգնակի սեռական (և որոշիչ յօդ):
Տերեւները	Հասարակ անուն, յոգնակի ուղղական (ը որոշիչ յօդ):

Դ Ա Ս.

45. Անուն մը ի՞նչպէս կը լուծուի. — Ա-
նուն մը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ յա-
տուկ է կամ հասարակ, եզակի կամ յոյնակի,
և որոշել թէ ինչ հորով է:

46. Յօդը ի՞նչպէս կը լուծուի. — Յօդը
լուծելու համար պէտք է ըսել թէ որոշիչ է կամ
անորոշ:

69. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր

1. — Ձեր տան պարտեզը ի՞նչպէս է: 2. — Պարտեզին ամէն կողմը
ինչպէս զարդարուած է: 3. — Ի՞նչ ցանուած է ծաւրաններուն վրայ:
4. — Ի՞նչ կը սողոսկի ցանկին վրայ: 5. — Ի՞նչ կը նշանակէ սողոսկիչ:
6. — Որո՞նք բոյն դրած են մացառներուն մէջ: 7. — Ի՞նչ ըսել է բոյն
դներ: 8. — Առտունները որոնց ձայնէն կ'արթննանք: 9. — Ածուները ին-
չով լեցուն են: 10. — Որո՞նք կը թռչտին ծաղիկներուն շուրջը: 11. — Ի՞նչ
կը կախուի ծառէն վար: 12. — Ո՞վ կ'ոռոգէ պարտեզը: 13. — Ինչով
կ'ոռոգէ: 14. — Ի՞նչ է աւազանը: 15. — Ի՞նչ է խողովակը:

10. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՏԵՐԵՒԸ

Քու ցօղունէդ զատուած դուն,
Խեղճուկ տերեւ ազագուն,
Ո՞ր կողմ կ'երթաս — Ձեմ զիտեր.
Մրրիկն օր մը խորտակեց
Նեցուկս իմին՝ կաղին մեծ:
Յողդողդ շունչով զեփիւռներ
Եւ հիւսիւսակն ալ հըզօր
Ձիս այն օրէն կը վարեն
Դէպի դաշտերն անտառէն,
Եւ լեռներէն դէպի ձոր:
Կ'երթամ յաւէտ հովաբախ
Միշտ անտրտունջ և անվախ
Ուր ամէն բան կ'երթայ յար,
Թերթը վարդին հողմավար,
Մուրտին տերեւն ալ մոլար:

ԱՌՆՈՒՆ

ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ՝

ԺԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ԴԻՍՑԻՒՆ ՏՂԱՆ

Զաւէն մեր դրացիին տղան է: Տասերկու տարեկան չկայ դեռ, բայց դպրոցէն ելած ու կօշկակարի մը խանութը մտած է իբրեւ աշակերտ: Ամէն առտու կանուխ գործին կ'երթայ: Մինչեւ իրիկուն կը յօգնի, կ'աշխատի փոքրիկ օրական մը շահելու համար, որովհետեւ իր ընտանիքը աղքատ է, և կ'ուզէ անոր ապրուստին օգնել: Իրիկուններն ալ ուսման կը պարապի, որպէս զի միտքը կրթէ: Ամէն մարդ երանի կուտայ Զաւէնին մօրը անանկ զաւակ մը ունենալուն համար:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

70. Որինակելայս հառուածը, ստորագծել յասկացուցիչները, եւ խաչանիշով ցոյց տալ յասկացեալները:

71. Սորվիլ այս հառուածին ուղղագրութիւնը:

72. Մէյմէկ յասկացուցիչ գտնել հետեւեալ անուններուն վրայ

• • • դուռը	• • • զեկը	• • • բանալին
• • • ապակին	• • • անիւը	• • • վանդակը
• • • ծայրը	• • • շրջանակը	• • • ակօսան
• • • կոթը	• • • ժանեակը	• • • փոռոցը
• • • տերեւը	• • • գօտին	• • • կօշիկը
• • • հիւղը	• • • ալիքը	• • • տետրակը

ԴԱՍ

47. Յասկացուցիչ որո՞ւ կ'ըսուի: — Յասկացուցիչ կը կոչուի այն անունը որ բանի մը սրունքը կը ցուցնէ, ինչպէս. վարդին թերթը:

73. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1. — Ո՞վ է Զաւէն: 2. — Քանի տարեկան է Զաւէն: 3. — Դպրոց կ'երթնայ: 4. — Հապա հար կ'երթայ ամէն առտու: 5. — Մինչեւ իրիկուն ինչ կ'ընէ հոն: 6. — Ինչո՞ւ կ'աշխատի: 7. — Ինչո՞ւ դրամ շահիլ կ'ուզէ: 8. — Իրիկունները ինչ կ'ընէ: 9. — Ինչո՞ւ ուսման կը պարապի: 10. — Ինչո՞ւ երանի կուտան Զաւէնին մօրը: 11. — Ի՞նչ քսել է երանի տալ:

74. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Դիւարակին փետուրը — Հարսին պոսակը — Մարդու մը պարտքը — Տիկնոջ հայելին — Կատուն Թաթիկները — Ժամացոյցի մը պարը — Հաւերուն հաւկիթը — Թռչունի մը երգը — Տարուան գարունը — Կեսերին օրերը — Մօր մը խնամքը — Զաւակ մը սէրը:

ԼՈՒԾՄԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

Մարդու	Հասարակ անուն, եզակի սեռական յատկացուցիչ պատճիւն
Մը	Անորոշ յօդ մարդու ին
Պատճիւր	Հասարակ անուն, եզակի ուղղական, յատկացեալ մարդու ին (ը որոշիչ յօդ):

ԴԱՍ

48. Յասկացեալ որո՞ւ կ'ըսուի: — Յատկացուցիչին վերաբերող անունը յասկացեալ կը կոչուի, ինչպէս. վարդին թերթը:

49. Յասկացուցիչը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ: — Յատկացուցիչը սեռական հոլով կ'ըլլայ:

50. Յասկացուցիչը ի՞նչ հարցման կը պատասխանէ եւ ո՞ւր կը դրուի: — Յատկացուցիչը որո՞ւն հարցման կը պատասխանէ և յատկացեալէն առաջ կը դրուի, ինչպէս. որո՞ւն թերթը. — Վարդին թերթը:

ԱԾԱԿԱՆ

ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԺԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՅՈՒԽՆ

Երէկ հայրս այգի մը տարաւ զիս: Ժամերով պտըտեցանք խիտ խիտ որթաբուններուն մէջ: Փոքրիկ բուներէն վար կախուած էին խաղողի լեցուն ողկոյզները. ոմանք դեղին, ոմանք կարմրորակ, և ոմանք սև: Տհաս խաղողները կանանչ էին բոլորովին: Հասուններէն ոմանք կլոր էին, ոմանք ալ ձուածէ: Ամէնքը մէկէն այնչափ աղուոր կերեւային լայն տերեւներուն մէջտեղէն որ պահ մը զանոնք ուտելու փափաքնիս մոռցանք, ու դիտելով միայն զուարճացանք:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

75. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել ռաւակակն ածականները եւ խաչանիշով ցոյց տալ անունները:

76. Սորովի այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Գ. Ա. Ս

51. Ի՞նչ է ածականը: — Ածականը բառ մըն է որ անունէ մը առաջ կը դրուի, և անոր մէկ հանգամանքը կը ցույցնէ, ինչպէս. աղիւս մառդ, երկու խնձոր:

52. Ածականները թիւ եւ հոյով ունի՞ն: — Ածականները ոչ թիւ ունին և ոչ հոյով, անուններու հետ կը գործածուին, և անշոյիտիս են:

53. Ռաւակակն ածականը ի՞նչ կը ցուցնէ: — Ռաւակակն ածականը անունի մը ինչպէս ըլլալը կը ցույցնէ, և ի՞նչպէս հարցման կը պատասխանէ, զոր օրինակ. մաքուր, տաք, պղծիկ:

77. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

2. — Երէկ հայրդ ո՞ր տարու զբեզ: 2. — Ի՞նչ է այգին: 3. — Ո՞ր պտըտեցար: 4. — Ի՞նչ է որդարունը: 5. — Բուներէն վար ի՞նչ կախուէր: 6. — Ի՞նչ է ողկոյզը: 7. — Ի՞նչպէս էին տհաս խաղողները: 8. — Հասունները ի՞նչ ձև ունէին: 9. — Ի՞նչպէս կ'երեւային անոնք: 10. — Գինին ինչէ կը շինուի: 11. — Ի՞նչպէս կը շինուի:

78. Օրինակել հետեւեալները, ստորագծելով ածականները:

Փոքրիկ տղան, կապոյտ երկինք, սև ամպեր, անկեղծ բարեկամը, պարարտ կովերը, հլու աշակերտը, աղուոր խնձոր մը, յստակ ջուր, սուր դանակը:

79. Հետեւեալ անուններուն զոյնը ցոյց տուող յարմար ածականներ գտնել.

Ածուխ, կաւիճ, գինի, մոխիր, նարինջ, խոտ, վարդ, յամիկ, ծով, տերեւ, խնձոր, խաղող, ոսկի, գրաստիտակ, սեր, նուռ, կեռաս, շրթունք, մարգրիտ, յակինթ, զմրուխտ, փերուզակ, սոստակ, սատափ:

11. ՍՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԽԱՂԱՂԸ

Տերեւներուն մէջէն բարակ	Արցոնք են Թէ շաղի կամիլ,
Որ սնդուսի կը նմանին,	Ամպին ցանցէն ցողուած շիծ շիծ,
Կուռ ողկոյզներ սեւ ու ճերմակ	Զմրուխտ աղեօք, վերդ նորածիլ,
Վար կը կախեն հատիկներին:	Կամ երկինքէն ինկած ժըպիտ:
Ոմանք երկայն, ոմանք կլոր,	Անոնք արցունք չեն, ոչ գոհար,
Մանրիկ, փայլուն և լուսանցիկ,	Ոչ ալ ծաղիկ, ոչ ալ կիտուած.
Տերեւներուն վերայ խոշոր՝	Անուշ խաղող են գովարար,
Կը կարծրին բանուած ծաղիկ:	Միրգ գոր միայն օրհնեց Աստուած:

Զայն շինեցին լոյս հրեշտակներ
Մուրք մատերովն իրենց ճարտար,
Այգիներուն աշնան նըւէր,
Սիրուն տըղանք, ձեզի համար:

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԺԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ — ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Այս տարի ամառը գիւղ գացեր էինք: Ամէն օր դաշտերը կ'երթայի գիւղացիներուն աշխատանքը դիտելու: Այդ գործունեայ մարդիկ արտոյտին ձայնէն կ'արթննան առտուն, եւ կանուխ արտ կ'երթան: Բոլորդները այն տաքին, արեւուն դիմացը, հնձուած խոտը կը չրջեն, որ չորնալով խար կը դառնայ: Հնձողները այն դաշտերուն մէջ հասունցած հասկերը կը քաղեն, եւ խուրձ կը կապեն: Զուարթ եւ առողջ ոգեւորութիւն մը կ'երեւայ այդ պարզ մարդոց մէջ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

80. Ըօրինակել այս հասուածը, ցոյց տալ ոտակական ածականները ստորագծելով, եւ ցոյցական ածականները՝ խաչանիշ դնելով:

84. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

54. Յուցական ածականները ի՞նչ ցոյց կուտան: — Յուցական ածականները ցոյց կուտան այն անունները, որոնց վրայ կը խօսուի:

55. Յուցական ածականները որո՞նք են: — Յուցական ածականներն են. այս, աւ, սա, այդ, աս, այն, ան:

82. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի ու գրաւոր:

1. — Այս տարի ամառը ո՞ր գացեր էիք: 2. — Ամէն օր ո՞ր կ'երթայիր: 3. — Ի՞նչ ընելու համար: 4. — Ի՞նչ բանէ կ'արթննան այդ գործունեայ մարդիկ: 5. — Ի՞նչ ըսել է գործունեայ: 6. — Կանուխ ո՞ր կ'երթան: 7. — Ծորորդները ի՞նչ կ'ընեն: 8. — Խոտը չորնալով ի՞նչ կը դառնայ: 9. — Հնձողները ի՞նչ կ'ընեն: 10. — Ո՞ր կը փոխադրեն խուրձերը: 11. — Ի՞նչ կը նշանակէ ոգեւորութիւն բառը:

83. Լուծել հետեւեալները.

Այդ մարդուն ճերմակ գդակը. — Այս անուշ գինին. — Այդ գորշ ամպերը. — Այն լիեղին մագերէտ. — Մարիամին կարմիր զխարկը. — Քրօջը ոսկեղօծ գիրքը. — Հացին փշրանքը:

Լ Ր Ի Ծ Ր Ա Ն Ը Օ Ր Ի Ն Ս Կ

Այդ	Յուցական ածական մարդուն ին:
Մարդուն	Հասարակ անուն, եզակի սեռական, յատկացուցիչ գոյական
Ճերմակ	Որակական ածական գդակին:
Գդակը	Հասարակ անուն, եզ. ուղղական, յատկացեալ մարդուն ին:

Ծանօթութիւն. — Ածականները լուծելու համար պէտք է ըսել թէ ի՞նչ տեսակ են, և որո՞ւ կը վերաբերին:

Դ Ա Ս

56. Ի՞նչ պարագայի մէջ կը գործածուին այս, այդ, այն: — Այս կը գործածուի մեզի ամէնէն մօտ եղող առարկայի մը համար, [այդ՝ քիչ մը հեռու եղողին, և այն՝ ամէնէն հեռու եղողին համար:

57. Յուցական ածականէն ետք եկող անունը յօդ կ'առնէ: — Յուցական ածականէն ետքը եկող անունը ն կամ Ը յօդը կ'առնէ, ինչպէս. այս մարդը, այն կատուն:

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

Ի. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՆԱԽԱՆՁՈՑ ՏՂԱՆ

Մեր դպրոցին մէջ աշակերտ մը կայ Յովսէփ անունով: Նախանձոտ տղայ մըն է: Իր դասընկերներուն յաջողութիւնը ցաւ կը պատճառէ իրեն: Ինք ծոյլ է, եւ փոխանակ ուրիշներէն օրինակ առնելու՝ կ'ուզէ որ անոնք ալ իրեն նմանին: Մեր տետրակները կ'ազտտօէ, մեր գիրքերուն վրայ թանաքի բիծեր կը լեցնէ, որպէս զի մենք ալ պատժուինք: Ես կը ցաւիմ իր վրայ, եւ ձեռքէս եկածը կ'ընեմ համոզելու համար որ իր վարմանը փոխէ, որովհետեւ եթէ այսպէս շարունակէ, պիտի արտաքսուի դպրոցէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

84. Օրինակել այս հասուածք, ստորագծել անունները, եւ խաչանիշով ցոյց տալ ստացական ածականները:
84. Սորվիլ այս հասուածքն ուղղագրութիւնը:
85. Լուծել այս հասուածքն անունները եւ ածականները:
86. Յարմար ստացական ածականներ դնել կէտերուն տեղը:

Մարիամ . . . բարեկամուհիս այցելութեան եկաւ ինձի, . . . Դասերէն եղբոր հետ . . . մայրն ալ մէկտեղ էր: Մէկը . . . մատնոցը և ասեղը բերեր էր կարիս օգնելու համար, միւսն ալ . . . հոգերը և գնդակները: Ճաշէն ետքը մենք ալ . . . խաղալիքները մէջտեղ հանեցինք, և աղուոր խաղերով ժամանակ անցուցինք:

88. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ո՞վ է Յովսէփի 2. — Ի՞նչպէս տղայ է Յովսէփի 3. — Ի՞ր դասընկերներուն յաջողութիւնը ի՞նչ կը պատճառէ իրեն 4. — Ինք ի՞նչպէս է, և ի՞նչպէս կ'ուզէ որ ըլլան ուրիշները 5. — Ի՞նչ փնտաւ կու տայ ձեզի 6. — Ինչո՞ւ համար 7. — Ի՞նչ կ'զգաս դուն իրեն համար 8. — Ի՞նչ բանի կը համոզես զինքը 9. — Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ իր վարմունքը չփոխէ 10. — Ո՞ր տղաքը կ'արտաքսեն դպրոցէն:

Դ Ա Ս

58. Ստացական ածականները ի՞նչ կը ցուցնեն: — Ստացական ածականները բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն:

59. Ստացական ածականները որո՞նք են: — Ստացական ածականները հետեւեալներն են.

ԵԶԱԿԻ

ՅՈՒՆԱԿԻ

Իմ

Մեր

Քու

Ձեր

Իր

Իրենց

60. Ստացական ածականին վերաբերող անունները ի՞նչ գիր կ'առնեն իրենց վերջը: — Ստացական ածականին վերաբերող անունները իրենց վերջը ս, դ, և կամ ռ գիրերը կ'առնեն, ինչպէս. իմ գլխարկս, խո հոշանոցդ, իր ձեռնոցը, մեծ, ձեր, իրենց զգեստները:

Ս, Գ, Ն ԿԱՍ Ը ԳԻՐԵՐԸ ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆԻ ՏԵՂ

ԻԱ, ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.— ՍՆԵՐԳԵՐՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Սարգերը շերամին ըսին. «Յոգնութիւնդ շատ է, աշխատանքդ երկար է, բայց գործդ շատ պզտիկ: Նայէ, մենք երկու վայրկեանի մէջ որչա՛փ կտաւ կը հիւսենք: Գուն՝ օրերով կը դառնաս կը դառնաս, եւ հազիւ կրնաս փոքրիկ բժոժդ լեցնել:» Շերամը պատասխանեց. «Գործերնիդ արագ է, բայց անօգուտ: Բոլոր աշխարհք մեռաքսս ոսկիով կը գնէ, և ոստայննիդ կ'աւլէ կը նետէ:»

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

89. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ստացական ածականի տեղ գործածուած գիրերը եւ մասնիկները:
90. Սորովի այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
91. Ստացական ածականներ դնել այս հասուածին մէջ **ս, դ, ն** գիրերը եւ **նիս, նիդ, նին** մասնիկները ունեցող բառերուն առջեւ:
Օրինակ.—Սարգերը շերամին ըսին. «Քու յոգնութիւնդ, կ'ըն...»:

Գ Ա Ս

61. Ո՞ր գիրերը կրնան *ստացական ածական* նին տեղը բռնել:— *Եղակի մէջ ս, դ, ն* կամ *ը* գիրերը կրնան *ստացական ածականին տեղը բռնել, ինչպէս*. *Գիրքս, հողք, մասնին*:

Յոբնակի մէջ՝ միավանկ բառերու համար՝ երնիս, երնիդ, երնին մասնիկները, ինչպէս. *գիրքերնիս, հողերնիդ, սիրտերնին*:

Բազմավանկ բառերու համար՝ նիս, նիդ, նին մասնիկները, ինչպէս *ասեղնիս, գլխարկնիդ, հագուստնին*:

92. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

- 1.— Սարգերը ինչ ըսին շերամին: 2.— Ի՞նչպէս կենդանի է սարգը: 3.— Ո՞րք կը գտնուի: 4.— Սարգին հիւսած կտաւը ի՞նչ կը կոչուի: 5.— Մարդուս օգուտ ունի: 6.— Շերամը ի՞նչ պատասխանեց սարգերուն: 7.— Ի՞նչ տեսակ կենդանի է շերամը: 8.— Շերամը ի՞նչ կը շինէ: 9.— Ո՞րք կը շինէ: 10.— Շերամին շինած փոքրիկ բոյնը ի՞նչ կը կոչուի: 11.— Շերամը ի՞նչպէս դուրս կ'ելլէ բժոժին մէջէն: 12.— Շերամը ի՞նչով կը սնի:

12. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, — ԾԵՆԸ

Մարգար կու լար
Կ'ուզէր շարար.
Մայրկին ըսաւ
Իր տղուն. «Լաւ,
Երկու հատ առ
Սուկայն մի լար:»
Կերաւ տղան
Շարարն անձայն
Ու պահանջեց
Դաւակը մեծ.
«Առ նաւակն ալ,
Բայց պէտք չէ լալ:»
«— Բերէր ինձ ջուր,
Աման մը ջուր,
Որուն վրայ
Դաւըս ծրփայ:»
«— Ա՛ռ քեզ ջուրն ալ:»
«— Ինձ պէտք է տալ
Պէպէք մ'աղուոր
Որ ըլլայ նոր:»

Ու զեռ Մարգար
Կը պոռչըտար.
«Հիմայ բերէք,
Կ'ուզեմ պէպէք:»
Իր ձայներէն
Հայրը վերէն
Վազեց շուտ վար
Տըղուն բով չար.
«— Պէպէք կ'ուզես
Նուէր տամ քեզ:»
Աղուոր ծեծ մ'էր
Տրուած նուէր:
Լըռեց տղան
Չըհանեց ձայն:
Բիւր երանի
Պէտք է տրուի
Չաւակներուն
Որ խտուծիւն
Մերձ կը տեսնեն
Ծընողքներէն:

ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

ԻԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԻՒԱՆԴ ԲԱՐՍԵԼԱՍՏՈՒՀԻՆ,

Այսօր տասներորդ անգամ ըլլալով այցելութեան
գացի բարեկամուհիս՝ Մաննիկին, որ հիւանդ է հինգ օրէ
ի վեր: Խեղճ աղջիկը սաստիկ տենդէ մը կը տանջուի:
Գիշերները երեք չորս անգամ կ'արթննայ, գլուխը կրակ-
ներու մէջ կ'այրի: Երկու կարող բժիշկներ կը դարմանեն
ղինքը, չորս հինգ հոգի ալ վրան կը հսկեն: Ես առա-
ջին անգամ է որ անանկ ծանր հիւանդ մը կը տեսնեմ, և
իր չարչարուիլը դիտելով՝ չափ կը յուզուիմ: Աւելի աղէկ
էր որ ես տառապէի, քան թէ անոր տառապիլը տեսնէի:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

93. Օրինակել այս հաջուածը, եւ ստուգծել քուական ածական-
ները:
94. Սորվիլ այս հաջուածին ուղղագրութիւնը:
95. Լուծել այս հաջուածին անունները եւ ածականները:

Դ Ա Ս

62. Որո՞նք կ'ըսուին քուական ածական:
— Թուական ածական կ'ըսուին այն բառերը, որոնք
անունի մը քանի հաս կամ քանիներորդ ըլլալը կը
ցուցնեն, ինչպէս. մեկ, երկու, երեք, չորս, հինգ,
վեց, եօթը, ութը, ինը, տասը, ևլն.: Առաջին,
երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ, վեցե-
րորդ, եօթներորդ, ութներորդ, իններորդ, տա-
սներորդ, ևլն.:

96. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Քանի անգամ այցելութեան գացիր Մաննիկին: 2. — Ինչո՞ւ գա-
ցիր: 3. — Ի՞նչ է իր հիւանդութիւնը: 4. — Ի՞նչ կը պատահի իրեն զիշե-
րները: 5. — Ո՞վ կը դարմանէ զինքը: 6. — Ո՞վ կը հսկէ վրան: 7. — Այդպէս
հիւանդ տեսնած ես ուրիշ անգամ: 8. — Ի՞նչ կ'զգաս անոր չարչարուիլը
տեսնելով:

97. Թուական ածականներ դնել կէտերուն տեղ:

Յակոբ իր անուն . . . յարկը վարձու տուաւ — Ես . . . տարեկան էի
երբ դպրոց մտայ — . . . տարի աշխատեցայ ուսմանս շրջանը աւարտելու
համար — Մայրս . . . տարեկան էր երբ մեռաւ — Յունիս՝ տարուան . . .
ամիսն է — Պետրոս դպրոցին . . . կարգին աշակերտներէն է — Եղբայրս
իր ամուսնութեան . . . տարին մեռաւ:

13. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾՈՒՆԵՆ ՈՒ ԲՈՅԸ

Ծուխը կ'ըսէր բոցին՝ իր մօր լուսավառ
— Մայրիկ, ըսէ, թի՛չ է աս
Որ բեզմէ կեանք առի, բայց միշտ եմ խաւար,
Մինչդեռ դուն միշտ կը շողաս:
— Աղջիկս, ըսաւ բոցն անոր,
Անլուր բան չէ ոչ ալ նոր,
Եւ դուն ալ փաստ մ'ես հիմակ
Որ հոս մարդ լոկ իր բուն լոյսովն է փայլուն:
Բաւական չէ որ տըղաք
Ծընին հօրմէ մեծանուն:

ԼԸ ՊՅԺԵՆԻ

ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

ԻԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—ԻՆՔՆԱՀԱՒԱՆ ԱՂՋԻՆԸ

Լուսիկ անմիտ աղջիկ մըն է: Ինքզինքը շատ խեղացի և շատ հմուտ կը կարծէ: Հպարտութեամբ ամէն մարդու կը պատմէ դպրոցին մէջ իր ստացած գովեստները: Բոլոր ծանօթները վրան կը խնդան: Ինքզինքն զատ ուրիշ մէկուն չի հաւնիր, և այնչափ կարեւորութիւն կու տայ իր անձին որ մարդ չի կրնար ծիծաղը զսպել: Ամէն մէկ խօսքին մէջ իր ինքնահաւանութեան ապացոյցը կայ: Այս պատճառաւ բնաւ բարեկամ չունի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

98. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել անորոշ ածականները:
99. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
100. Անորոշ ածականներ դնել կէսերուն տեղ:

. . . տղու քննոր տուի . . . տղոց հետ բարեկամ ըլլալը անօգուտ է . . . անգամ քեզի խօսեցայ . . . վարագոյր լուալ տուի: Այս հագուստըս նոր է, բայց . . . հագուստս շատ հին է: . . . տղայ կար դպրոցին մէջ: . . . պտուղները կ'ուտունի:

Դ Ա Ս

63. Անորոշ ածականները փոռն եմ. —
Անորոշ ածականները անոնք են որ անորոշ իմաստ մը կու տան անունին, ինչպէս. աւեմ, ուրիշ, աւեմ մեկ, միւս, նոյն, քանի մը, ասանկ, ասանկ, անանկ, այսչափ, այդչափ, այնչափ, քանի, ի՞նչպէս, ո՞ր, ևլն:

101. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Լուսիկ ինչպէս աղջիկ է: 2.—Ինքզինքը ինչ կը կարծէ: 3.—Ի՞նչ կը պատմէ ամէն մարդու: 4.— Ի՞նչպէս կը պատմէ: 5.— Ի՞նչ է հպարտութիւնը: 6.— Ծանօթները ինչ կ'ընեն: 7.— Որո՞ւ կը հաւնի: 8.— Ի՞նչ կայ ամէն մէկ խօսքին մէջ: 9.— Ինքնահաւանութիւնը ինչ է: 10.— Ապացոյցը ինչ է: 11.— Շատ բարեկամ ունի: 12.— Ինչո՞ւ բարեկամ չունի:

102. Որոշել հետեւեալ նախադասութեանց մէջ զտուած ածականներուն տեսակները:

Մեծ օճեակները բռնուած էին այս գիշեր — Երկու անգամ ձեզի եկայ, և ձեր սպասուհին միայն գտայ — Իմ մեծ աղջիկս ճամբորդութիւն պիտի ընէ այս տարի — Ամէն ամառ օդափոխ ւժեան կ'երթամ իմ հօրս հետ — Երեք զաւակ ունիմ. երկուքը դպրոց կ'երթան, մէկն ալ տունը կը կենայ — Ո՞ր աղջկան հաւնեցար: — Պատիկ ձիերը շատ անգամ մեծերէն աւելի սիրուն կ'ըլլան:

14. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԱՄՈՒՂ ՀԱՍԱՆԸ

ԵՒ ՊԱՐԱՊ ՏԱԼԱՌԸ

Հասուն հասկեր երբ զըլուինին
Կը խոնարհեն մինչեւ գետին,
Սա մէկն ինչո՞ւ բարձր է այնքան:
— Սին զլսուն մէջ հատեր չկան:
— Սա տակաւն ալ՝ զոր այգեպան
Կը զըլտորէ դէպի հընձան,
Ինչո՞ւ կ'ընէ աղմուկ այնչափ.
— Որովհետեւ մէջն է պարապ:

ՊՈՒՈՒԿԵՆ

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—ԾԱՂԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊՑՈՒՂՆԵՐԸ

Ամէն իրիկուն երբ դպրոցէն դառնամ, քրոջս՝ Ատ-
րինէին հետ պարտէզ կ'իջնեմ: Ես պտուղները շատ կը
սիրեմ, ինքն ալ՝ ծաղիկները: Ինք ինծի համար դեղ-
ձեբ, ծիրաններ կը փրցնէ. ես ալ իրեն համար վարդեր,
յափուկներ կը ժողվեմ: Ինք ինձմէ աւելի շուտ կը քալէ.
եւ ալ կը վազեմ որ իրմէ առաջ անցնիմ: Այսպէս աղէկ
մը զուարճանալէ ետքը՝ մեր կողովները պտուղներով ու
ծաղիկներով կը լեցնենք, և կը տանինք մեր մայրիկին,
որ շատ կ'ախորժի անոնցմէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

103. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել անձնական դերանուն-
ները եւ ա, բ, գ գիրերով ցոյց տալ դէմքերը:

104. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

64. Դերանունը ի՞նչ է: — Դերանունը բառ
մըն է, որ անունին տեղը կը դրուի զայն չկրկնե-
լու համար, և ունի թիւ, հոյով, դէմք:

65. Դէմքը քանի՞ է: — Դէմքը երեք է.
առաջին, երկրորդ, երրորդ:

66. Որո՞նք են անձնական դերանունները: —
Անձնական դերանունները հետեւեալներն են.

Ա. Դէմք	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Բ. ՝	Ես	Մենք
Գ. ՝	Դուն	Դուք
	Ինք	Իրենք

105. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Ամէն իրիկուն՝ երբ դպրոցէն դառնաս, ինչ կ'ընես 2.—Դուն
ինչ կը սիրես 3.—Ատրինէն ինչ կը սիրէ: 4.—Ինք ինչ կը փրցնէ քեզի
համար: 5.—Դուն ինչ կը ժողվես իրեն համար, 6.—Ետքը ինչ կ'ընէք: 7.
Ինչո՞ւ կը տանիք ձեր մայրիկին:

106. Օրինակել եւ զոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՔՆԱԿԻ
Ուղղ.	Ես	Մենք
Սեռ.	Ձիւ	Ձմեզ
Տրակ.	Իմ, իմին	Մեր, մերին
Հայց.	Ինձ, ինծի	Մեզ, մեզի
Բայց.	Ինձմէ, ինէ	Մեզմէ, մենէ
Գործ.	Ինձով	Մեզմով

15. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՄԱՅՐԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Մեր Թաղին մէջ խեղճ աղբատ
Մայր մը կար շատ երջանիկ.
Ունէր զաւակ երկու հաստ.
Մէկը մեծ՝ միւսն էր փոքրիկ:

Ասոնք մէկտեղ կ'ապրէին
Փայփայելով գիրար միշտ.
Կապուած սիրով կամոգին՝
Ձէին ճանչցած երբեք վիշտ:

Օր մը մեծը մօրն ըսաւ.
«—Դիտեմ, զիս շատ կը սիրես:
Բայց չես կրնար դուն բընաւ
Սիրել, որքան ես ըզբեզ»

Մայրը հարցուց իր տղոն.
«—Ինչո՞ւ կ'ըսես ատանկ բան:
—Երկու զաւակ ունիս դուն,
Գոչեց, ես՝ մնայր մը միայն:

ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՒԲՐԻԿ, ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ

Հօրեղբայրս դուրսէն երեք հատ փոքրիկ կատու զրկեր է ինծի: Ասոնցմէ մէկը ճերմակ՝ միւսը շէկ՝ երբորդն ալ գորշ է: Երէկ իրիկուն մեր տան բակին մէջ շատ մը խաղացին: Ճերմակ կատուն ամէնէն կայտառն է: Պոչին գնդակ մը կապեցի, ու սկսաւ ինք իր վրայ դառնալ: Շէկը ետեւէն վազեց, անոր ալ առջին խնձոր մը նետեցի: Իսկ գորշը՝ ատոնց վազվզելը տեսնելով՝ շփոթած կը նայէր: Քանի մը ժամ զուարճացայ անոնցմով:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

107. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել ցուցական դերանունները, եւ ա, բ, գ զիրենով ցոյց տալ դեմքերը:
108. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

67. Ցուցական դերանունները որո՞նք են: —
Ցուցական դերանունները հետեւեալներն են.

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ
Ա. Դեմք	Այս, աս, ասիկա, սա	Ասոնք
Բ. »	Այդ, ատ, ատիկա	Ատոնք
Գ. »	Այն, ան, անիկա	Անոնք

68. Ան, անիկա, անոնք ուրիշ ո՞ր տեսակ դերանունի տեղ կը գործածուին: — Ան, անիկա, անոնք իբրեւ անձնական դերանուն ալ կը գործածուին:

109. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանցի եւ գրաւոր.

1. — Հօրեղբայրդ ի՞նչ զրկեր է քեզի: 2. — Ասոնք ի՞նչպէս են: 3. — Ի՞նչ ըրին երէկ իրիկուն: 4. Ի՞նչ ըրիր ճերմակ կատուին: 5. Ան ի՞նչ ըրաւ: 6. — Շէկը ի՞նչ ըրաւ: 7. — Դուն ի՞նչ նետեցիր անոր առջին: 8. — Դորշը ի՞նչ կ'ընէր: 9. — Կրցար զուարճանալ անոնցմով:

110. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ հոլովումը.

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ
Ուղղ. Հայց.	Այս, աս, ասիկա	Ասոնք
Սեռ. Տրակ.	Ասոր	Ատոնց
Բաց.	Ասկէ	Ատոնցմէ
Գործ.	Ասով	Ատոնցմով

16. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Հսկէ, հրեշտակ, իմ զարթումիս,
Այնպէս ըսաւ քանի որ Տէր.
Մահճիս մօտիկ պահպանէ զիս
Երբոր ննջեմ ամէն զիշերս
Դուռ ունեցիր անձիս անզօր,
Ու մի թողուր զիս մենաւոր,
Խօսէ՛ ճամբան ինձ շարունակ,
Եւ երբ մըտիկ կ'ընեմ քեզ լուռ
Որպէս զի վար չիմամ միտակ,
Բայի հրեշտակ, ձեռքդ ինծի տուր:

ՏԻԿԻՆ ԹԱՍԹԻՒ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Ես	Մենք
Հայց.	Զիս	Զմեզ
Սեռ.	Իմ, իմին	Մեր, մերին
Տրակ.	Ինձ, ինծի	Մեզ, մեզի
Բաց.	Ինձմէ, ինէ	Մեզմէ, մենէ
Գործ.	Ինձմով	Մեզմով

Բ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Դու	Դուք
Հայց.	Զքեզ	Զձեզ
Սեռ.	Դու, քուկին	Ձեր, ձերին
Տրակ.	Դեզ, քեզի	Ձեզ, ձեզի
Բաց.	Դեզմէ, քենէ	Ձեզմէ, ձենէ
Գործ.	Դեզմով	Ձեզմով

Գ. Դ Է Մ Ք

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ.	Ինք	Իրենք
Հայց.	Զինք	Զիրենք
Սեռ.	Իր, իրեն	Իրենց
Տրակ.	Իրեն	Իրենց
Բաց.	Իրմէ	Իրենցմէ
Գործ.	Իրմով	Իրենցմով

ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. Յ Ս

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ. Հայց.	Այս, աս, ասիկա	Ասոնք
Սեռ. Տրակ.	Ասոր	Ասոնց
Բաց.	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գործ.	Ասով	Ասոնցմով

Ա. Յ Դ

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ. Հայց.	Այդ, ատ, ատիկա	Ատոնք
Սեռ. Տրակ.	Ատոր	Ատոնց
Բաց.	Ատկէ	Ատոնցմէ
Գործ.	Ատով	Ատոնցմով

Ա. Յ Ն

	Եզակի	Յոքնակի
Ուղղ. Հայց.	Ան, ան, անիկա	Անոնք
Սեռ. Տրակ.	Անոր	Անոնց
Բաց.	Անկէ	Անոնցմէ
Գործ.	Անով	Անոնցմով

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՊՈՒՊՐԻԱՆԵՐԸ

Մայրիկը նոր պուպրիկներ գնեց խնձի և Անայիսին համար: Իմինս խարտեաչ է, իրենը թուխ: Իմինս գորշ աչքեր ունի, իրենը սև: Անայիս իրենը չի սիրեր, խմս կ'ուզէ: Այս պատճառաւ վէճը պակաս չէ մեր մէջէն: Մայրիկը չաա կը վշտանայ այս բանին համար և կ'աշխատի զմեզ հաշտեցնել: Ես ալ միտքս դրի որ խմս Անայիսին տամ, և անորը ես առնեմ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

411. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել ստացական դերանուններ:
412. Ոորովիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
413. Լուծել այս հասուածին բոլոր անունները եւ դերանունները:

ՕՐԻՆԱԿ

Իրինս	Ստացական դերանուն եզակի ուղղական Ա. Դէմք:
Իրենը	» » » » Գ. »

ԴԱՍ

69. Ստացական դերանունները ի՞նչ կը ցուցնեն: — Ստացական դերանունները բանի մը սլուռն ըլլալը կը ցուցնեն, և հետեւեալներն են.

ԵԶԱԿԻ

Ա. Դեմք	Իմս, իմինս	Մերը, մերինը
Բ. »	Քուկդ, բուկինդ	Ձերը, ձերինը
Գ. »	Իրը, իրենը	Իրենցը

ՅՈՔՆԱԿԻ

Ա. Դեմք	Իմիններս	Մերինները
Բ. »	Քուկիններդ	Ձերինները
Գ. »	Իրենները	Իրենցները

72. Դերանունները լուծելու համար ի՞նչ պէտք է ըսել: — Դերանունները լուծելու համար պէտք է ըսել անոնց տեսակը, հոյովը, դեմքը:

444. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանացի եւ գրաւոր.

1. — Մայրիկը ի՞նչ գնեց քեզի և Անայիսին համար: 2. — Քուկինդ ի՞նչպէս է: 3. — Աչքերնին ի՞նչպէս են: 4. — Գոհ էք ձեր պուպրիկներէն: 5. — Վէճ ունիք մէջերնիդ: 6. — Ի՞նչ պատճառաւ: 7. — Ձեր մայրիկը ի՞նչ կ'ընէ ձեր վէճը տեսնելով: 8. — Դուն միտքդ ի՞նչ դրիր: 9. — Ինչո՞ւ համար:

17. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրի մէջ ամէն իր
Ունի մաս արեւէն,
Փուշն ունի վարդ կարմիր
Եւ գիշերն այգն իրեն:

Էն տուաւ խոտ մարգին
Դաշտերուն հունձք բեղուն,
Եւ օղին գոռ արծուին,
Մացառներ բոյներուն:

Ծառն ունի դալարին,
Մեղուն մեղր անուշիկ,
Հոսող ջուրն իր հծծիւն,
Եւ շիրիմն իր երկինքի:

Լաւագոյն կեդրոնի
Իրերն հոս կը ձգտին,
Ծաղկին պէտք ծիլն ունի,
Եւ սիրտն ալ մտերմին:

ՏԸ ԼՕՆԼԻ

ՅԱՐԱՔԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾՈՅԼ ԱՂԶԻԼԸ

Վարդուհի ծոյլ աղջիկ մըն է, որ անտունները ուշ կ'ելլէ անկողնէն: Սենեակը տակնուվրայ կը թողու: Ասդին անդին կը ձգէ զգեստները, որոնք փոշիին մէջ կ'աղտոտին: Ամէն բան խառնիխառն կը նետէ դարանին մէջ, որուն գորոցները բաց կը մնան միշտ: Կօշիկներէն մէկը անկողնին ներքեւ է, միւսը ակթուի մը տակ: Իր փոքրիկ դեղձանիկն իսկ, զոր այնքան կը սիրէ, շատ անգամ անօթի կը մնայ իր ծուլութեան պատճառաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

115. Օրինակել այս հասուածք, ստորագծել յարաբերական դերանունները, եւ խաչանիշով ցոյց տալ յարաբերականները:

Գ Ա Ս

71. Յարաբերական դերանունը ի՞նչ է: — Յարաբերական դերանունը որ բառն է, և իրմէ առաջ յիշուած բառ մը կը յարաբերէ. այդ բառն ալ կ'ըսուի յարաբերեալ:

72. Յարաբերական դերանունը թիւ, դէմք եւ հոյս ունի՞: — Յարաբերական դերանունը թիւ ու հոյս ունի, և երբեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ:

73. Ի՞նչպէս կը հոլովուի յարաբերական դերանունը. — Յարաբերական դերանունը հետեւեալ կերպով կը հոլովուի:

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ
Ուղղ.	Որ	Որոնք
Հայց.	Չոր	Չորս
Սեռ.	Որուն	Որոնց
Տրակ.	Որու	Որոնց
Բաց.	Որմէ	Որոնցմէ
Գործ.	Որով	Որոնցմով

116. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Ի՞նչպէս աղջիկ է Վարդուհի 2. — Ե՞րբ կ'ելլէ անկողնէն 3. — Իր սենեակը ի՞նչպէս կը թողու 4. — Ձգեստները ի՞նչ վիճակի մէջ կը ձգէ: — Ի՞նչ խնամք պէտք է տանիլ զգեստներուն որ մաքուր մնան 6. — Կօշիկները ո՞ւր կը թողու 7. — Իր փոքրիկ դեղձանիկը կը խնամէ 8. — Ի՞նչ է դեղձանիկը 9. — Ուրիշ երգեցիկ թուներ գիտէր:

117. Լուծել հետեւեալ դերանունները:

Որոնք, մենք, մեզ, անոնց, մերը, որ, ատոնք, բուկո, զայն, իրենք, որուն, իմինս, իրենցմէ, անոնք, ատոնցմով, որմէ, ձերինք, ատոնցմէ, բեզի:

18. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՏՂՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄ

— Հայրիկ, ո՞վ կ'անցնի ամէնէն արագ,
Հովերը արդեօք, զետը սըրընծաց,
Արդեօք ասո՞ւպն որ կ'իյնայ վայրահակ
Առկայծ ակօսով բոցի պէս վառուած:

Արդեօք ամպերը, ծովին եծերային,
Եւ կամ օդապար ծիծեռն ուղեւոր,
Բոցածաւալ փոնջն արդեօք հրթիռին,
Երկինքին շանթը թէ փայլակն անոր:

Աւազը խըլուած եզերքէն ծովուն,
Ճերմակ օճառին պրզպըջակն ոսին,
Օդապարիկը, տերեւն ազազուն,
Երազը, արդեօք դերձանը կոյսին:

— Իցիւ թէ անգէտ մընաս միշտ, որդեակ,
Անուշ և տըխուր սա փորձառութեան,
Թէ ինչ որ կ'անցնի ամէնէն արագ,
Մարդոց խալրելու օրերն են միայն:

ՎԻՓՈՆԹ ՏԸ ԺԻՌԷԼ

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԻԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ՆՈՐ ՏՈՒՆԸ

Անցեալ տարի մեր տունը այրեցաւ և այս տարի հայրս ուրիշ մը չիսել տուաւ: Երէկ եկանք բնակիլ այս տան մէջ: Սենեակները բոլորն ալ այնչափ աղուոր են որ չեն գիտեր թէ ո՞րը ընտրեմ ինծի համար: Մէկը վարդապետն է, միւսը դեղին, ուրիշ մը կապոյտ, և ամէնքն ալ իրարմէ տարբեր նկարներով զարդարուած: Ամէն մէկուն մէջ իրեն յարմար կարասիներ զետեղուած են: Ոմանք սնդուսով կահուած են, ոմանք ալ թաւիշով. ամէնքն ալ իրարմէ սիրուն և ճաշակաւոր են:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

118. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել անորոշ դերանուններ:

119. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

120. Անորոշ դերանուններ դնել հետեւեալ կէտերուն տեղ:

. . . ալ հոն էին . . . կար հոն: Այս երկուքն ալ . . . են . . .
կ'ուզես ինձմէ: Իմ ուզածս աս է, . . . է: . . . բաւական է: Ասոնցմէ
. . . իմն է, . . . քուկդ է: . . . չունիմ քեզի տալու:

ԴԱՍ

74. Անորոշ դերանունն որո՞ւ կ'ըսուի:—
Անորոշ կ'ըսուին այն գերանունները որ անորոշ գաղափար մը կ'արթնցնեն մեր մտքին մէջ. ինչպէս, ամենիք, մեկը, ունակ, իրար, բան մը, ինչ որ, ոչինչ, ամեն մեկը, ո՛չ մեկը, ուրիշը, միեւնոյնը, միւսը, այսչափը, ո՞րը, ո՞րչափը, ի՞նչ, և այլն:

121. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն բերանացի եւ գրաւոր

1.—2եր տունը ի՞նչ եղաւ անցեալ տարի: 2.—Հայրդ ի՞նչ քրաւ այս տարի: 3.—Ե՞րբ եկաք բնակիլ այդ տան մէջ: 4.—Ո՞ր սենեակը ընտրեցիր քեզի համար: 5.—Սենեակները ի՞նչպէս են: 6.—Ի՞նչ զետեղուած է ամէն մէկուն մէջ: 7.—Ի՞նչպէս կահուած են անոնք:

122. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ դերանուններով.

Ո՞րը, քուկդ, ան, մէկը, ասոնք, բան մը, իրեն, քեզմէ, դուն, մերը, ան, ամէնքը, ատիկա:

Օրինակ.—Այս գրիչներէն ո՞րը կ'ուզես:

123. Անուններ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած դերանուններուն տեղ:

Ո՞րը աղուոր է:—Անիկա ստախօս տղայէն չ'ախորժիր:—Քովս մեկը չկայ:—Քրոջս տուէք աստի՛—Բան մը չտեսայ:—Եղածները պատմեցի իրեն:—Ինչպէ՞ զատ մեկը չունիս:—Դուն իմ բարեկամս ես:—Մեր տունը երեք սենեակ ունի, ձերը՝ ճիշդ հաստ ունի:—Ամենիք հոն նստեր էին:—Ես շինած եմ ասիկա:

Օրինակ.—Սենեակդ աղուոր է:—Գրիգոր ստախօս տղայէն չ'ախորժիր:

19. ԱՐՏԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սողոսկելով բաղեղն ելաւ պատն ի վեր.
Վարդենիին հասակն հոնկէ կը ծաղրէր:
Թուփը փոքրիկ ըսաւ. «Նայէ առանձին
ես բարձրացայ այս կէտին.
Բայց դուն որ սէգ ես այդքան,
կը սողայիր առանց պատին օգնութեան»:

ԼԸ ՊԱՅՆԻ

Բ Ա Յ

Ե Ն Թ Ա Կ Ա Յ

ԻՅ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՈՎԻԻԸ

Արեւը ծագելուն պէս՝ հովիւը իր հօտը կ'առնէ, դաշտը կը տանի արածելու համար: Գառնուկը, ուլը կը ցատքոտեն խոտերուն վրայ, իրենց մօր քով: Պահապան շունը անոնց վրայ կը հսկէ: Եւ հովիւը կանանչ մարգին վրայ տարածուած՝ կը նիրհէ ծառի մը հովա-
նիին տակ: Անուշ հովը կը փչէ: Սրինգի մը ձայնը կը հնչէ անտառին խորէն, և լեռը արծազանգ կու տայ: Թռչունը կ'երգէ մացառին մէջ, ոչխարը կը մայէ, և օդը կը լեցուի այս բնական երաժշտութեամբ:

Հ Ր Ա: Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

124. Օրինակել այս հատուածը, եւ ստորագծել բայերը:

125. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

126. Խօսքեր շինել հետեւեալ ենթականներուն գործողութիւնը ցուցնող բայերով.

Ենթականեր. — Տղայ, Թռչուն, ձուկ, զանգակ, շուր, կրակ, հով:

Օրինակ. — Տղան կու լայ:

127. Խօսքեր շինել հետեւեալ բայերուն յարմար ենթականեր գտնելով.

Բայեր. — Կը բառաչէ, կը հաչէ, կը կտրէ, կը խնդայ, կը փայլի, կը Թռչի, կը հոսի:

Օրինակ. — Կովը կը բառաչէ:

128. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Հովիւը երբ իր հօտը արաժելու կը տանի: 2. — Ո՞վ կը ցատքոտէ խոտերուն վրայ: 3. — Ո՞վ կը հսկէ անոնց վրայ: 4. — Հովիւը ի՞նչ կ'ընէ: 5. — Ի՞նչ ձայն կը հնչէ անտառին խորէն: 6. — Ո՞վ արծազանգ կու տայ: 7. — Արծազանգը ի՞նչ է: 8. — Ո՞վ կ'երգէ մացառներուն մէջ: 9. — Ոչխարները ի՞նչ կ'ընեն: 10. — Օդը ի՞նչով կը լեցուի: 11. — Ի՞նչ է բնական երաժշտութիւնը:

129. Օրինակել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ բայը.

Ես	կը հսկեմ	Մենք	կը հսկենք
Դու	կը հսկես	Դուք	կը հսկէք
Ան	կը հսկէ	Անոնք	կը հսկեն

Դ Ա Ս

75. Բայը ի՞նչ կը ցուցնէ: — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ, ինչպէս. *սեսնել, մեռնիլ*:

76. Ենթական ի՞նչ է: — Ենթական բային գործողութիւնը ընողն է, ինչպէս. *ես սեսայ, քոյրս կարեց*:

77. Ենթական ի՞նչպէս կը գտնուի: — Ենթական կը գտնուի *ո՞վ* հարցումը ընելով, ինչպէս. *Ո՞վ սեսաւ*. — *Ես*: — *Ո՞վ կարեց*. — *Քոյրս*:

78. Ենթական ի՞նչ սեռակ բառ է: — Ենթական ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, ինչպէս. *քոյրս, ես*:

Ս Ե Ռ Ի Խ Ն Դ Ի Ր

Լ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—ԲԱՂԱԶԱԸ ԵՒ ԿԱՂԱԶԱՆ

Բաղեղ մը՝ կաղնիի մը կոճղին փաթթուած՝ կ'աճէր ու կը բողբոջէր ծլարձակ։ Կաղնին զայն կը պահպանէր շարունակ հովէն ու անձրեւէն, իսկ բաղեղը կը գեղազարդէր դարաւոր ծառը իր գունագեղ ծաղիկներով։ Օր մը, բաղեղը շատ ձանձրանալով այս խաղաղ կեանքէն, կամաց մը բաժնուեցաւ իր պաշտպան հովանիէն, ու գնաց բաց օդին մէջ մինակ ապրելու։ Բայց իր անխռովութեան պատիժը շուտով գտաւ, որովհետեւ հիւսիսակը փչեց ուժգին, և բարակ բունը որ ամէն զեփուռի կը շարժի, սկսաւ ծածանիլ, ծռիլ, իջնել, ելլել, մինչև որ խորտակուելով խնկաւ, ու ցամքեցաւ հովին և արեւուն տակ։

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

130. Յոհնակել այս հասուածը, ցոյց տալ սեռի խնդիրները՝ ստորագծելով։

131. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը։

Դ Ա Ս

79. Քանի՞ տեսակ խնդիր կայ։ — Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր և բնութեան խնդիր։

80. Սեռի խնդիրը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ եւ ի՞նչ հարցումով կը գտնուի։ — Սեռի խնդիրը հայցական հոլով կ'ըլլայ և զո՞ւմ կամ ի՞նչ բանը հարցումով կը գտնուի, ինչպէս. Կատուն ծեծեցի։ — Զո՞ւմ ծեծեցի։ — Կատուն։

132. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Բաղեղը որո՞ւ փաթթուած էր։ 2.— Ի՞նչ է բաղեղը։ 3.— Ի՞նչ է կաղնին։ 4.— Այս երկու ծառերէն որն է՝ աւելի ուժովը։ 5.— Ո՞րը ծաղիկ կու տայ։ 6.— Ո՞րը օգտակար կ'ըլլայ միւսին։ 7.— Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ։ 8.— Բաղեղին ըրածը օգտակար եղաւ իրեն։ 9.— Ինչո՞ւ վնասակար եղաւ։ 10.— Ի՞նչպէս պէտք էր վարուիլ։

133. Գտէ՛ք հետեւեալ բայերուն յարմար սեռի խնդիրները։

Դասատուն . . . : Մայրը . . . կը սնուցանէ։ Որդերը . . . կը կրծեն։ Արեւը . . . տաքցուց։ Ատաղձագործը . . . շինեց։ Հովը . . . պիտի խորտակէ։ Կովը . . . կուտայ։ Ոչխարը . . . կ'ուտէ։ Կատուն . . . թունեց։ Մեղուները . . . կը շինեն։ Քոյրս . . . կորսնցուց։

20. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՊԱՀՈՒԱԾ ԳԱՆՁԸ

Երկրագործ մը հիւանդոտ
Կ'զգայ թէ մահն է շատ մօտ,
Ու կը ժողվէ մահճին շուրջ
Իր զաւակներն աշաւուրջ։

«Տըզմբ, չըլլայ որ երբեք,
Կ'ըսէ, չըլլայ որ ծախէք
Հօրենական մեր կալուած,
Զի գանձ մըն է հոն պահուած։»

Ձեռ գիտեր տեղն այդ գանձին,
Բայց փորեցէք առանձին.
Մայրդ չիմանայ ձեզմէ զատ,
Պեղեցէք հողն անվրհատ։»

Երբոր մեռաւ ծերունին,
Միշտ փորեցին արտերին,
Եւ օրերով տքնեցան
Ֆետոյ ըրին վարուցան։

Ու չըզբտան գանձ բընաւ,
Բայց շատ առատ հունձք եղաւ.
Տըզմբն ըսին. «Հասկըցանք
Այդ հոխ գանձն էր աշխատանք»

Բ Ն Ո Ւ Յ Ե Ա Ն Խ Ն Դ Ի Ր

ԼԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Վ. Ե. ՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարուստ տիկին մը ծանրագին շրջազգեստ մը յանձներ էր աղքատ դերձակուհիի մը կարելու համար: Խեղճ աղջիկը կանթեղին լոյսովը գիշերը կ'աշխատէր, երբ յանկարծ կանթեղը շրջելով կազը թափեցաւ, և չփակին թեզանիքներէն մէկն ալ բռնկեցաւ: Դժբախտ աղջիկը յուսահատութենէն կու լար կ'ողբար և չէր համարձակեր տիկնոջ ներկայանալ: Բայց ան, հետեւեալ օրը, ոչ միայն չյանդիմանեց զինքը, այլ և կարողէքին վրայ նուէր մըն ալ աւելցուց իր պատճառով կրած տառապանքին համար:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

134. Օրինակել այս հասուածը եւ քննադծել բնութեան խնդիրները:

135. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

81. Բնութեան խնդիրը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ, եւ ի՞նչ հարցումով կը գտնուի: — Բնութեան խնդիրը ընդհանրապէս տրական, բայառական և գործիական կ'ըլլայ ու կը գտնուի որո՞ւ կամ ի՞նչ քանի, որմէ՞ կամ ի՞նչ քանի, ինչո՞ւ կամ ի՞նչ քանով հարցումներով:

136. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Հարուստ տիկին մը Բնչ յանձներ էր դերձակուհիին: 2. — Շրջազգեստ բառը սեռի՞ խնդիր է Թէ բնութեան խնդիր այս խօսքին մէջ: 3. — Աղջիկը ինչո՞ւ կանթեղին լոյսովը կ'աշխատէր: 4. — Կանթեղին շրջէլէն Բնչ պատահեցաւ: 5. — Ուրիշ Բնչ վտանգ կրնար պատահիլ: 6. — Կար կարող աղջիկը ինչո՞ւ այնքան յուզուեցաւ: 7. — Տիկինը Բնչ ըրաւ: 8. — Այդ տիկնոջ ըրածը Բնչ տեսակ գործ էր:

137. Դժբ. հետեւեալ քայերուն յարմար բնութեան խնդիրներ եւ հարցումներուն տեղ դրէք.

Ագարակապանը (որմէ) կամ կը կծէ: Մշակները (Բնչ բանով) ցորենը կը հնձեն: (Որո՞ւ) երկու ոչխար յանձնեցինք արածելու համար: Ես (Բնչ բանով) չեմ կրնար զուարճանալ: Դուն (Բնչ բանէ) չես ախորժիր: Անոնք (Բնչ բանի) ուշադրութիւն չեն ընել: Մենք միշտ (ինչով) կը ճամբորդենք:

138. Դժբ. հետեւեալ խօսքերուն մէջ բնութեան խնդիրներ.

Ծովը լեցուն է ձուկերով: Միշտ ձեզմէ մեծերուն նայեցէք և անոնցմէ օրինակ առէք: Փայտդ կացինով կտրեց: Անժանտօծ տղոց հետ մի խաղար: Անմիտ բարեկամներէն հեռու կեցէք: Հաւատքով ապրեցէք:

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

ԼԲ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՓՈՍՈՒՌԱՆԵՐԸ

Մեր պարտէզը լեցուն է փոսուռաներով: Երբ գիշեր ըլլայ, ծառերուն ճիւղերուն մէջէն երևան կու գան պղտիկ կանթեղներու պէս: Կը ցատքառեն, կը թռչտին, կ'ելլեն, կ'իջնեն, իրարու ետեւէ կը վազեն, ծաղիկներուն շուրջը կը դառնան, և երբ մացառներուն վրայ թափն, կարծես իրենք ալ լուսեղէն ծաղիկներ են: Եղբայրս զանոնք կը բռնէ, և տուփի մը մէջ կը պահէ: Հոն քիչ քիչ լոյսերնին կը մարի ու կը մեռնին: Այս քանը իմ սրտիս շատ կը դպչի. չեմ կրնար փնտսել այն խեղճ պղտիկ անասուններուն, որոնց տեսքը այնքան հաճոյք կը պատճառէ:

Հ Բ Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր

139. Օրինակել այս հասուածք, ցոյց տալ դերանունները իրենց դէմբերովը, եւ ստորագծել բայերը:

140. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

82. Ժամանակը քանի՞ է: — Ժամանակը երեք է. ներկայ, անցեալ և ապառնի:

83. Ներկան, անցեալը եւ ապառնին քանի քանակ են: — Ներկան մէկ է. անցեալը երկուք է. անցեալ անկասար և անցեալ կասարեալ: Ապառնին երկուք է. քաջարձակ ապառնի և անկասար ապառնի:

141. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանցի՞ն եւ գրաւոր.

1.—Ձեր պարտէզը ինչով լեցուն է: 2.—Ի՞նչ է փոսուռան: 3.—Ցորեկներն ալ իր լոյսը կ'երեւայ: 4.—Ինչո՞ւ չ'երեւար: 5.—Գիշերները ի՞նչ կ'ընեն փոսուռաները: 6.—Եղբայրդ ի՞նչ կ'ընէ անոնց: 7.—Ի՞նչ կ'ըլլան անոնք այդ տուփին մէջ: 8.—Այդ բանը որո՞նք սրտին կը դպչի: 9.—Ինչո՞ւ համար: 10.—Պէտք է չարչարենք կենդանիները մեր զուարճութեան համար:

142. Խոնարհել եւ գոց սորվիլ հետեւեալ բայը.

ԵԶԱԿԻ

ՅՈՒՆԱԿԻ

Ես	կը վազէի	Մենք	կը վազէինք
Դու	կը վազէիր	Դուք	կը վազէիք
Ան	կը վազէր	Անոնք	կը վազէին

143. Հետեւեալ բայերը եզակի ընել.

Կը կարդար: — Կը փափարէր: — Պիտի ժպտնէր: — Երգեցինք: — Կը պարենք: — Պիտի խնդան: — Աղաչեցինք: — Կը յուզուի: — Զրկեցինք: — Պռռացիք:

21. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՍՈՒՌԱՆ

Ես կը սիրեմ բացատրաններն անտառին
Գիշերուան զով ժամերուն մէջ՝ առանձին.
Ըստուերին մէջ կը գտնեմ լոյս բաւական,
Զի իմ կանթեղս է միշտ ինձմէ անբաժան:

Երբ երկինքին մարին շողերն ու կայծեր
Ճամբուն վըրայ, զոր մութ գիշերն է ծածկեր,
Ես ցոյց կուտամ իրեն շաւիղն անցորդին,
Մոլորակներն երբ քողի տակ պահուըտին,

Սակայն ցորեկն երբ ճաճանչոյն արեւուն
Կ'ըլլան դաշտերն ու քաղաքներն ողորուն,
Ես կը քաշուիմ. ինձմէ մեծեր թող ճըգնին
Լուսաւորել թատերաբեմն աշխարհին:

Ժ. ԺԱՔ ԲՈՒՇԱ

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

Սահմանական եղանակ

Ներկայ

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես Էմ	Մենք Էնք
Բ.	» Դուն Էս	Դուք Էք
Գ.	» Ան Է	Անոնք Էն

Անցեալ Անկատար

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես Էի	Մենք Էինք
Բ.	» Դուն Էիր	Դուք Էիք
Գ.	» Ան Էր	Անոնք Էին

Անցեալ Կատարեալ

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես Էղայ	Մենք Էղանք
Բ.	» Դուն Էղար	Դուք Էղաք
Գ.	» Ան Էղաւ	Անոնք Էղան

Բացարձակ Ապառնի

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ.	» Դուն պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ.	» Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

Անկատար Ապառնի

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ.	» Դուն պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ.	» Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

Հրամայական եղանակ

Եզակի

Յորճակի

Ա.	Դեմք — —	Մենք ըլլա՛նք
Բ.	» Դուն Էղի՛ր	Դուք Էղէ՛ք

Ստորագասական եղանակ

Ներկայ

	Եզակի	Յորճակի
Ա.	Դեմք Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ.	» Դուն ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ.	» Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

Անկատար

Եզակի

Յորճակի

Ա.	Դեմք Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ.	» Դուն ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ.	» Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

Անորոշ եղանակ

Անեղծութիւն

Ըլլալ

Ներկայ Ընդունելութիւն

Եղող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Եղած, Էղեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Ըլլալու

Ս Տ Ո Ր Ո Գ Ե Լ Ի

ԼԳ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ.— ԼԱԼԼԱՆ ՏՂԱՆ

Սարգիս լալկան տղայ մըն է: Ոչ կրնաս ըսածինդ ղիտողութիւն ընել, ոչ ալ կատակի ձեռով խօսք մը ըսել իրեն: Մայրը յուսահատ է անոր կրթութեան մասին, որովհետեւ եթէ իր մէկ յանցանքը երեսին տայ, անմիջապէս աչքերը կը թրջուին, ու կ'սկսի լալ: Դէմքը միշտ կախ է, և թարթիչներուն ետին արցունքի կաթիլ մը պատրաստ կը կենայ: Ես չեմ ուզեր իրեն մօտենալ, վասն զի իր վարմունքը անտանելի է ինծի:

ԼՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

144. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ստորագելիները:

145. Մտովի այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

146. Դիմել հետեւեալ խօսքերը միայն մէկ եւրպակաշով:

Յակոբ եւ Սարգիս չար են: Մաննիկ և Սօֆիկ հնազանդ են: Սոխակն ու ղեղձանիկը երգիչ են: Կատուն և մուկը գոլ են: Ես և բոլոր տկար էինք: Հայրս և մայրս դժբախտ եղան:

Օրինակ.— Յակոբ չար է:

Դ Ա Ս

84. Ի՞նչ է ստորագելիցը? — Ստորագելին անուն մը կամ ածական մըն է, որ սովորաբար էական բային հետ կը գործածուի, և ենթակային ինչ կամ ինչպէս բնական կը ցուցնէ:

85. Ստորագելին ի՞նչ հոլով եւ ի՞նչ թիւ կ'ունենայ: — Ստորագելին սովորաբար ուղղական կ'ըլլայ և եզակի կը մնայ:

147. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Ի՞նչպէս տղայ է Սարգիս: 2.— Կրնաս ղիտողութիւն ընել իր ըրածին: 3.— Ինչո՞ւ համար: 4.— Մայրը ինչո՞ւ յուսահատ է իր մասին: 5.— Ի՞նչ կը նշանակէ յուսահատ ըլլալ: 6.— Իր դէմքը ինչպէս է: 7.— Արցունքը հարկէ կը վազէ: 8.— Կ'ուզես իրեն մօտենալ: 9.— Ինչո՞ւ համար:

148. Ստորագելիները զննել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

Մարդը . . . է: Օձը . . . է: Կեանքը . . . է: Մոլորակները . . . են: Ծաղիկը . . . է: Ծառերը . . . են: Օղը . . . է: Այգին . . . է: Աղբիւրը . . . է: Երկինքը . . . է: Ապակին . . . է: Հացը . . . է:

22. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՀԱՅԼԻՆ

Փոքրիկ Աննան հայլիին մէջ կը զմայլէր

Իր դէմքին.

«Շուտ տեղը դիր, զոչեց մայրը անհամբեր,

Այդ հայլին»

— «Իմ պատկերս հոն տեսնել կ'ուզեմ», պողտացան

Վերջապէս.

Ու կը ճըչէր, կու լար, կ'ողբար բարձրաձայն

Խենդի պէս:

«Տեսնել կ'ուզես, մայրիկն հարցուց, նայէ լաւ»,

Եւ Աննան

Իր զայրոյթովն անուրի դէմք մը տեսաւ.

Ինքն էր ան:

ԼՈՒԻ ԲԱԹԻՋՊՈՆ

ԵՐԵՔ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԾԱԹ ԴՐԱՄԸ

Կաղանդին՝ Տիգրանին հայրը արծաթ դրամ մը տուաւ իրեն որ իր քրոջը՝ Նոյեմին հետ երթայ չաքար պնէ։ Քոյր և եղբայր ճամբան քալած ատեննին խանութներուն կը նայէին, որոնց ցուցափեղկերուն մէջ շարուած էին գոյնզգոյն չաքարէ խաղալիքներ, ծաղիկներ, պտուղներ։ Նոյեմի ամէնուն ալ կը հաւնէր և ամէնէն ալ գնել կը բաղձար։ Իսկ Տիգրան կը խորհէր թէ պէտք չէր դրամը պարապ տեղը վատնել։ Յանկարծ պղտիկ աղքատ աղջիկ մը, որ ձեռք չունէր և որուն վիզէն պարկ մը կախուած էր, եկաւ քովերնին կայնեցաւ, «Անթի եմ» ըսաւ։ Տիգրան և Նոյեմի իրարու երես նայեցան։ Իրենք կուշտ էին։ Ալ չաքար ուտելու ակործակնին չմնաց։ Տիգրան կամաց մը իր արծաթ դրամը աղջկանը պարկին մէջ նետեց, և տուն վերադարձան երկուքն ալ զուարթ ու երջանիկ։

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

149. Դրել այս հասուածին ամէն մէկ քային ներքեւ ո՞ր յծորդութեան վերաբերիլ.
150. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը։
151. Այս հասուածին բոլոր բայերը աներեւոյթի վերածել, եւ ամէն մէկը զատ զատ սխնականքու մէջ գրել իր յծորդութեան համեմատ։

Դ Ա Ս

86. Քանի՞ յծորդութիւն կայ։—Երեք յծորդութիւն կայ. Ա. եղ վերջաւորող բայերը, ինչպէս՝ սիրել, Բ. իլ վերջաւորող բայերը, ինչպէս՝ խօսիլ, Գ. ալ վերջաւորող բայերը, ինչպէս՝ կարդալ։

87. Ի՞նչ է աներեւոյթը։—Աներեւոյթը՝ բային այն ձեւն է որ եղ, իլ, ալ կը վերջաւորի. բային անունն է։

152. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Տիգրանին հայրը ի՞նչ տուաւ իրեն Կաղանդին օրը։ 2.—Ինչո՞ւ տուաւ։ 3.—Քոյր և եղբայր ի՞նչ կ'ընէին ճամբան քալած ատեննին։ 4.—Ի՞նչ շարուած էր ցուցափեղկերուն մէջ։ 5.—Նոյեմի ի՞նչ կ'ընէր։ 6.—Տիգրան ի՞նչ կը խորհէր։ 7.—Ի՞նչ պատահեցաւ այն միջոցին։ 8.—Աղքատ աղջիկը ի՞նչ ըսաւ։ 9.—Տիգրան և Նոյեմի ի՞նչ ըրին։ 10.—Իրենք ալ անօթի էին։ 11.—Տիգրան ի՞նչ ըրաւ։ 12.—Յետոյ ի՞նչ ըրին։ 13.—Ինչո՞ւ համար ուրախ և երջանիկ էին։

153. Յորնակիի վերածել ի՞ծ. ընթերցուածը։

Օրինակ.—Արեւը ծագելուն պէս հովիւները իրենց հօտերը կ'առնեն դաշտերը կը տանին, եւայլն։

23. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՁԻՆ ԵՒ ՅՈՒՂԸ

Առոյգ ձի մը մանուկ մ'առած իր վըրան Դաշտերուն մէջ ասդին անդին կուգար ման. Մերթ կը վազէր, կը վազվըզէր ոտտոտուն, եւ մերթ հազիւ կը դաչէր Թարմ խոտերուն։

«Ի՞նչ, մըռնչեց ցուն անդիէն զայրացած, Ըզբեզ վարել պըզտիկ տըղիւն այդ վընաց, Շուտ պատժէ՛ զայն, և վըրայէդ նետէ վար, Երթայ սորվի որ ձիուն հետ չեն խաղար։»

— «Ի՞նչ յաղթանակ, ի՞նչ փառք և ի՞նչ մեծ պատիւ, Ըսաւ անոր ծիծաղելով ձին ագնիւ. Աճեթ չէ ինձ, և չեն խընդար իմ վըրաս Երբ վար նետեմ սա խեղճ մանուկն անվընաս։»

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յոքնակի
Կը սիրեմ	Կը սիրենք
Կը սիրես	Կը սիրէք
Կը սիրէ	Կը սիրեն

Անցեալ Անկասար

Եզակի	Յոքնակի
Կը սիրէի	Կը սիրէինք
Կը սիրէիր	Կը սիրէիք
Կը սիրէր	Կը սիրէին

Անցեալ Կասարեալ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրեցի	Սիրեցինք
Սիրեցիր	Սիրեցիք
Սիրեց	Սիրեցին

Բացարձակ Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի սիրեմ	Պիտի սիրենք
Պիտի սիրես	Պիտի սիրէք
Պիտի սիրէ	Պիտի սիրեն

Անկասար Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի սիրէի	Պիտի սիրէինք
Պիտի սիրէիր	Պիտի սիրէիք
Պիտի սիրէր	Պիտի սիրէին

Հրամայական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրէ՛	Սիրենք
Սիրէ՛	Սիրեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յոքնակի
Սիրեմ	Սիրենք
Սիրես	Սիրէք
Սիրէ	Սիրեն

Անկասար

Եզակի	Յոքնակի
Սիրէի	Սիրէինք
Սիրէիր	Սիրէիք
Սիրէր	Սիրէին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Սիրել

Ներկայ Ընդունելութիւն

Սիրող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Սիրած , սիրեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Սիրելու

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԽՕՍԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յորնակի
Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Կը խօսիս	Կը խօսիք
Կը խօսի	Կը խօսին

Անցեալ Անկասար

Եզակի	Յորնակի
Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Կը խօսէիր	Կը խօսէիք
Կը խօսէր	Կը խօսէին

Անցեալ Կասարեալ

Եզակի	Յորնակի
Խօսեցայ	Խօսեցանք
Խօսեցար	Խօսեցաք
Խօսեցաւ	Խօսեցան

Բացարձակ Ապառնի

Եզակի	Յորնակի
Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

Անկասար Ապառնի

Եզակի	Յորնակի
Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

Հրամայական եղանակ

Եզակի

Յորնակի

Խօսէ՛

Խօսի՛նք

Խօսեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յորնակի
Խօսիմ	Խօսինք
Խօսիս	Խօսիք
Խօսի	Խօսին

Անկասար

Եզակի	Յորնակի
Խօսէի	Խօսէինք
Խօսէիր	Խօսէիք
Խօսէր	Խօսէին

Անորոշ եղանակ

Անեղծոյթ

Խօսիլ

Ներկայ Ընդունելութիւն

Խօսող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Խօսած, խօսեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Խօսելու

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՐԴԱԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

Եզակի	Յոքնակի
Կը կարդամ	Կը կարդանք
Կը կարդաս	Կը կարդաք
Կը կարդայ	Կը կարդան

Անցեալ Անկասար

Եզակի	Յոքնակի
Կը կարդայի	Կը կարդայինք
Կը կարդայիր	Կը կարդայիք
Կը կարդար	Կը կարդային

Անցեալ Կասարեալ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդացի	Կարդացինք
Կարդացիր	Կարդացիք
Կարդաց	Կարդացին

Բացարձակ Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի կարդամ	Պիտի կարդանք
Պիտի կարդաս	Պիտի կարդաք
Պիտի կարդայ	Պիտի կարդան

Անկասար Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի կարդայի	Պիտի կարդայինք
Պիտի կարդայիր	Պիտի կարդայիք
Պիտի կարդար	Պիտի կարդային

Հրամայական եղանակ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդա՛նք	Կարդացե՛ք
Կարդա՛	

Ստորադասական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յոքնակի
Կարդամ	Կարդանք
Կարդաս	Կարդաք
Կարդայ	Կարդան

Անկասար

Եզակի	Յոքնակի
Կարդայի	Կարդայինք
Կարդայիր	Կարդայիք
Կարդար	Կարդային

Անորոշ եղանակ

Անեղծոյթ

Կարդալ

Ներկայ Ընդունելութիւն

Կարդացող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Կարդացած, կարդացեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Կարդալու

ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ — ՎԱՐԳԵՆԻՆ

Փոքրիկ քոյրս իր պատուհանին առջև վարդենի մը ունէր, զոր շատ կը սիրէր: Չէր ուզեր որ մէկը դպչի անոր. և երբ գարունը գար և վարդերը բուսնէին, ա՛լ անոր քովէն չէր հեռանար: Ջուր կու տար, գօս թերթերը կը փետտէր, սաստիկ արեւէն ու խոնաւ ցուրտերէն կը պահպանէր զայն: Բայց, որովհետեւ դպրոց կ'երթար, շատ անգամ դասերուն չէր համներ վարդենիին պատճառաւ, և յանդիմանութիւն կը լսէր վարժուհիէն: Օր մը, առանց վարդենիին ջուր տալու, ելաւ վարժարան գնաց: Իրիկունը, իր ազուր թփիկը չորցեր էր:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

154. Խաչանիշով ցոյց տալ եկեղանները եւ ստորագծել բայերը:

155. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

156. Յոքնակիի վերածել այս հասուածը:

Գ Ա Ս

92. Բայը ի՞նչպէս կը համաձայնի իր եկեղանակին հետ: — Բայը թիւով ու դիմով կը համաձայնի իր ենթակային հետ:

93. Բայը ե՞րբ յոգնակի կը դրուի: — Բայը յոքնակի կը գրուի երբ իր ենթական յոքնակի է, և կամ երբ քանի մը եղակի ենթակայ ունի:

157. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1.—Փոքրիկ քոյրդ ի՞նչ ունէր: 2.—Երբ գարունը գար, ի՞նչ կ'ընէր: 3.— Ի՞նչպէս կը խնամէր զայն: 4.— Ի՞նչ է վարդենիին: 5.— Իր ծաղիկը ի՞նչպէս կը կոչուի և ի՞նչ գոյն ունի: 6.—Քոյրդ ինչո՞ւ յանդիմանութիւն կը լսէ վարժուհիէն: 7.—Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ: 8.—Վարդենին ի՞նչ եղաւ:

158. Խոնարհել պահպանել, շնել բայերը:

24. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԵՐԲ ԶԻՒՆ ԳԱՅ

Երկիրն հագուեր է ճերմակ

Զիւն համակ,

Ու կը փչեն հովեր ցուրտ

Ծովէն լուրժ:

Ա՛լ լըռիկ է հէք Թռչուն

Դողդողուն,

Ու երդին մօտ կը Թառի

Կը սառի:

Մենք քաշուած ենք ասդին տաք

Յարկին տակ,

Կը ճաշակենք անուշիկ

Միրգ, նուշիկ:

Իսկ տըղաքը խեղճ, լըքուած,

Ո՛վ Աստուած,

Դուն տաքցուր միշտ և հոգա՛

Երբ ձիւն գայ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

12. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԻՋԻՒՆԸ ԵՒ ԱՂԱՒՆԻՆ

Մըջիւն մը ջուրը ինկեր էր: Բիշ մնացեր էր որ խեղդուէր, երբ աղանի մը, որ հոն մօտը կը կենար, տեսաւ զայն ու մեղքեցաւ: Անմիջապէս կտուցովը խոտի շիւղ մը առաւ, և կամաց մը ջուրին վրայ դրաւ: Մըջիւնը անոր վրայ ելաւ ու աղատեցաւ: Աղանին ալ թռաւ գնաց ծառի մը վրայ թառեցաւ: Որսորդ մը որ հոնկէ կ'անցնէր, զայն տեսաւ, հրացանը լեցուց և պատրաստուեցաւ զայն սպաննելու: Բայց մըջիւնը անոր ոտքը խայթեց: Որսորդը ետին դարձաւ: Թռչունն ալ թռաւ ու աղատեցաւ:

Ք. ՀՐԱ Ա. ՀՅԱՆ Գ. ՆՅԵ Ր

159. Խաչանիշով ցոյց տալ ինքակաները եւ ստորագծել թայերը:
160. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
161. Օրինակել այս հասուածը, թայերը սահմանական ներկայի վերածելով:

Գ Ա Ս

94. Բային քիւր, դեմքը, եղանակը, ժամանակը ո՞րեկէ կը հասկցուին:—Բային վերջաւորութենէն կը հասկցուին իր քիւր, դեմքը, եղանակը, ժամանակը:

95. Բային վերջաւորութիւնները ե՞րբ կը տարբերին իրարմէ:—Բային վերջաւորութիւնները ամէն մէկ լծորդութեան մէջ կը տարբերին իրարմէ:

96. Սահմանական ներկայից վերջաւորութիւնները որո՞նք են:—Սահմանական ներկային վերջաւորութիւնները հետեւեալներն են:

Ա. Լծորդութեան մէջ. եւ, ես, է, եւի, եի, են:
Բ. " " իւ, իս, ի, իւի, իի, ին:
Գ. " " աւ, աւս, ալ, աւի, աի, աւն:

162. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ ընտանացի եւ գրաւոր.

1.—Ի՞նչ պատահեր է մըջիւնին: 2.—Մըջիւնը ի՞նչ տեսակ կենդանի է: 3.—Ի՞նչ է ձմին: 4.—Դրեցէք ձեր զիտցած ճիշտներուն անունները: 5.—Ո՞վ տեսաւ մըջիւնը: 6.—Ի՞նչ ըրաւ աղանին: 7.—Ի՞նչ է աղանոցը: 8.—Հաւերը ո՞ր կը բնակին: 9.—Մըջիւնը ի՞նչպէս աղատեցաւ: 10.—Ո՞ր թառեցաւ աղանին: 11.—Ո՞վ տեսաւ զայն: 12.—Որսորդը ի՞նչ ըրաւ: 13.—Ո՞վ աղատեց աղանին: 14.—Ի՞նչ է երախտագիտութիւնը:

163. Խոնարհել հետեւեալ թայերը՝ ընտանացի եւ գրաւոր.

Թառիլ, խայծել, աղատիլ, սպաննել, պատրաստուիլ:

25. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԵՆՊԵՏԻՒՆ ՄԷՋ

Երկու Թափօր հանդիպեցան իրարու:
Թաղում մըն է, սեւ դազող մը խեղճ տղոյ.
Սեւեր հագած մայրը կ'երթայ ետեւէն,
Տրտում տըխուր՝ աչքերն անդուլ կ'արտասուեն:

Մանկիկ մըն է միւսն ալ՝ չքնաղ նորածին
Բեհեզներու մէջ զայն կնքել կը տանին.
Թռչունի պէս ճըռռողելով կ'ուտէ կամ
Իր զըւարթ մօր Թեւերուն մէջ խանդակած:

Երբ կ'աւարտին Թաղման հանդէսն ու կընունք,
Խաչելուծեան պատկերին տակ սրբաշուք,
Երկու մայրերն հանդիպելով՝ ծնրադիր՝
Իրարու սիրտ կը հասկընան անձկալիր:

Եւ, աղօթքի ազդեցութեամբ հրաշալի,
Ջըւարթ մայրն ալ յանկարծ կուլայ, կ'ալլայի
Դազալին մօտ, զոր գերեզման կը տանին.
Իսկ լացող մայրն հոն կը ժպտի նորածնին:

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

ԼԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՈՉՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԲՈՅՆԵՐԸ

Ամառ օր մը անտառին մէջ կը պտըտէի: Օդը տաք էր: Ծառի մը տակ նստեցայ ու կը դիտէի անոր ճիւղերէն կախուած բոյները, որոնց մէջ փոքրիկ թռչունները կը ճլուրջային: Յանկարծ ծառերուն հտեւէն մէկ քանի տղաք երեւան ելան: Անոնք ալ սկսան բոյները դիտել, յետոյ մագլցելով ծառը ելան: Այդ տղոց մէկը բոյները կը քակէր, ուրիշ մը ձագերը դուրս կը քաշէր, միւսը հաւիթները կ'առնէր: Պզտիկ թռչունները միաձայն կը ճուային: Իսկ ես կը ցաւէի խեղճ պզտիկ թռչուններուն վրայ, և չար տղայ ըլլալ չէի ուզեր:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

164. Օրինակել այս հասուածքը եւ ստորագծել բայերուն անկասարհները:

165. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

166. Այս հասուածին անկասար բայերը կասարեալի վերածել:

167. Հետեւեալ բայերը անկասար ընել.

Ան բաղել:—Ես քաշէի:—Դուն երգել:—Մենք խնդալ:—Դուք պարել:—Անոնք սորվիլ:—Ես յուզուիլ:

Դ Ա Ս

97. Անցեալ անկասարին վերջաւորութիւնները որո՞ցք են:—Անցեալ անկասարին վերջաւորութիւնները հետեւեալներն են.

Ա. Լծորդ. մէջ. եի, եիր, եր, եիմ, եիք, եիմ:

Բ. " " եի, եիր, եր, եիմ, եիք, եիմ:

Գ. " " աշի, աշիր, առ, աշիմ, աշիք, աշիմ:

98. Սահմանական ներկան եւ անկասարը ի՞նչ մասնիկ կ'առնեն:—Սահմանական ներկան և անկասարը իրենց սկիզբը կը մասնիկը կ'առնեն:

168. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Ամառ օր մը ի՞նչ կ'ընէիր. 2.—Ի՞նչ կը դիտէիր. 3.—Բոյնը ի՞նչ կը շինէ. 4.—Ինչո՞վ կը շինէ. 5.—Տղաքը ի՞նչ ըրին. 6.—Ի՞նչ կը նշանակէ մագլցիլ. 7.—Ինչո՞ւ ծառը ելան. 8.—Թռչունները ի՞նչ կ'ընէին. 9.—Դուն ի՞նչ կը մտածէիր:

169. Յարմար բայեր դնել հետեւեալ եմբականերուն քով.

Թռչունը և արաղաղը . . . : Սագը եւ բաղը . . . : Ձին և ոչխարը . . . : Հաւը . . . : Տունը . . . : Կրակը . . . : Հովը . . . : Տղաք. . . :

170. Դ. դէմքի վերածել հետեւեալ բայերը.

Դրեցինք:—Խօսեցար:—Խաղացի:—Մաշեցայ:—Մարեցար:—Տաքցանք:—Դրեցինք:—Բուժեցի:—Լուացի:—Մտեցար:—Պիտի մեռնիմ:—Կը սխալէիր:—Կը պոռայ:—Կը սողայ:

26. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲՈՅՆԸ

Ի՞նչ կ'ընէիր, անկիրձ տըղաք,
Կը քանդէիր բոյնն այն սիրուն.
Արդեօք բընաւ մայր չունեցմար
Որ կը մոռնար զայն այս պահուն:

Շիկահաւի բոյն մ'է զըւարձ.
Կակուղ օրրան, տընակ քնքուշ,
Ուր հէք մայրիկն այն անհանդարտ
Զետեղած է իր բեռն անուշ:

Զքնաղ արդիւնք գորովանքի.
Դիտէք ինչպէս են զայն հիւսեր,
Որչափ Թռչունն այն վանքի
Վատներ է օր, հընարք ու սէր:

Օրրաններուն էն սըխրային
Քակել կ'ուզէր, անկիրձ տըղաք
Դիտէր, ձեզ պէս մայրիկ մ'ունին
Թռչուններն ալ, զոր կը զողնար:

ԼՈՒԻ ԹՈՒԹՆԻԷ

ԱՆՑԵԱԼ ԿՍՏԱՐԵԱԼ

ԼԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԻՈՒՆ ԱՂՋԻԿԸ

Արուս պատուհանին առջև նստած կար կը կարէր :
Տանը կատուն ալ քովը երկնցեր պառկեր էր իր ձաղին
հետ : Յանկարծ եկքանիկ մը ներս մտաւ , ու քարտափած
սկսաւ ասդին անդին թռչտիլ : Վերջապէս յոգնած գե-
տինը ինկաւ : Կատուն իսկոյն եկքանիկին վրայ ցատքեց :
Արուս մտածեց որ վտանգաւոր էր կատուն ճանկէն
թռչունը քունի առնել : Ուստի գնաց անոր ձագը առաւ
ու պատուհանէն վար նետելու ձեւ մը ըրաւ : Կատուն
թռչունը թողուց , և իր փխիկին քով վազեց : Այն ատեն
Արուս եկքանիկը առաւ ու վանդակի մը մէջ պահեց
որ՝ երգէ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

171. Որինակել այս հասուածը եւ ստորագծել րայերուն կատարեալները
172. Սորվիլ այս հասուածին ուղղութեամբ իւնը
173. Խոնարհել կարել , նստիլ , երկնալ րայերը
174. Հետեւեալ րայերը եզակի ընել .

Կար կարեցին : Պիտի պառկենք : Կը ցատքէինք : Մտածեցիք :
Վազեցիք : Պիտի ընենք : Պիտի կոտրենք : Կը թռչնէին :

Գ Ա Ս

99. Անցեալ կատարեալին վերջաւորութիւն-
ները որո՞նք են . — Անցեալ կատարեալին վեր-
ջաւորութիւնները հետեւեալներն են .

Ա. Լծոր. մէջ. եցի , եցիր , եց , եցիմ , եցիք , եցին :
Բ. " " եցալ , եցար , եցաւ , եցանք , եցաք , եցան :
Գ. " " ացի , ացիր , աց , ացիմ , ացիք , ացին :

175. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ րեանացի եւ գրաւոր .

1. — Արուս ինչ կ'ընէր : 2. — Կատուն ուր էր : 3. — Ինչ պատահե-
ցաւ : 4. — Յետոյ եկքանիկը ինչ ըրաւ : 5. — Ինչ է եկքանիկը : 6. — Ինչ կը
նշանակէ ստատափած : 7. — Կատուն ինչ ըրաւ : 8. — Արուս ինչ մտածեց :
9. — Ինչ ըրաւ : 10. — Ինչո՞ւ համար այդպէս ըրաւ : 11. — Կատուն ինչ ը-
րաւ : 12. — Եկքանիկը ինչ ըրաւ : 13. — Ո՞վ ազատեց եկքանիկը :

176. Տարբեր կերպով մը պատմեցէք ու գրեցէք այս ընթերցումը :

177. Խոնարհել ստատափիլ բայը :

27. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — « ՀԱՅՐ ՄԵՐԻՔ »

— Աղօթքիդ մէջ , ինչո՞ւ այդպէս

կանգ կ'առնես :

Օ՞ն ըսկըսէ , ետ մի՞ մընար

Անդադար :

Ըսէ տեսնեմ « Տուր մեզի հաց , »

— « Մեզի հաց . . . » :

— Բայց կը կենտս ետէն այդ տեղ

Ամէն հեղ ,

Եւ ցած ձայնով բառեր կ'ըսես

Խենդի պէս :

— Անո՞ւշ մայրիկ , մըտիկ ըրէ ,

Ու ներք .

Գ՛աղօթէի որ հացին հետ

Մեզ յաւէտ ,

Քիչ մ'ալ կարագ տայ գէթ Աստուած

Ողորմած :

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ ԵՒ ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐԲՈՐ ՄԵՆՇԵԱՄ

Քանի մը տարիէն ես պիտի մեծնամ: Դպրոցական շրջանս պիտի աւարտեմ, ու դպրոցէն պիտի ելլեմ: Այն ատեն պիտի սկսիմ տանը դարձերուն աշխատիլ, և մօրս պիտի օգնեմ իր բոլոր աշխատութեանց մէջ: Սեղանը ես պիտի յարդարեմ: Վեր վար պիտի աւլեմ, անկողինները ես պիտի շտկեմ: Կարասներուն փոշիները պիտի մաքրեմ: Երբոր լուացք ընենք, ձերմակեղէնները ես պիտի փռեմ, պիտի ժողվեմ, պիտի ծալլեմ ու պիտի արդուկեմ: Վերջապէս ամէն ջանք պիտի ընեմ որ տուներնիս մաքուր ու կանոնաւոր ըլլայ, և մայրս չյոգնի: Որովհետեւ մայրս շատ կը սիրեմ:

Հ Ր Ա Ղ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

178. Օրինակել եւ ստորագծել ապառնիւները:

179. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

180. Բացարձակ ապառնի Բ. Պէմբի վերածել բոլոր բայերը:

Օրինակ.—Քանի մը տարիէն դուն պիտի մեծնաս, եւայլն:

181. Անկասար ապառնի Գ. դեմքի վերածել բոլոր բայերը:

Օրինակ.—Քանի մը տարիէն ան պիտի մեծնար, եւայլն:

Դ Ա Ս

100. Բացարձակ ապառնի ի՞նչպէս կը շինուի: — Բացարձակ ապառնին կը շինուի սահմանական ներկային կը մասնիկին տեղ պիտի դնելով, ինչպէս. կը սիրեմ, պիտի սիրեմ:

101. Անկասար ապառնի ի՞նչպէս կը շինուի: — Անկասար ապառնին կը շինուի սահմանական անկատարին տեղ պիտի դնելով, ինչպէս. կը սիրէի, պիտի սիրէի:

182. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Երբոր մեծնաս Բնչ պիտի ընես: 2.—Ի՞նչ աշխատութիւններ կան տան մէջ: 3.—ձերմակեղէնները Բնչ խնամի պէտք ունին լուացքէն ետքը: 4.—Ինչո՞ւ կ'արդկեն ձերմակեղէնները: 5.—Ո՞ր ձերմակեղէնները օսլայով կ'արդկեն: 6.—Օսլան Բնչ բանի կը ծառայէ: 7.—Ինչո՞ւ պիտի ուզես մասնակցիլ այդ աշխատութեանց:

28. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՊՈՅՑ ՊԱՐԻԿԸ

Պառաւ կին մը, օր մը, կողով մը շալկած
Միրգով լեցուն զանազան,
Լեռնէն կ'երթար անկասկած,
Երբոր զըպաւ քար մ'ահագին
Իր ոտքին,
Միրգերն ալ վար ծախեցան:
Ճիշդ այդ պահուն գեղջուկ տղեկ մը կ'անցնէր
Շուտ վազելով անդադար,
Ձեռքը բռնած ծրարներ:
«Տըղան, ըսաւ, կնիկն անոր
Խնդրաւոր,

Քիչ մը կեցիր, մի փռածար,
Սա միրգերը մէկտեղ ժողվենք, կ'աղաչեմ,
Գիւղէն կուգամ շատ յոգնած,
Եւ առանձին կարող չեմ:»

Երբ տղան գործն աւարտեց
Խանդով մեծ,

Պառան անոր քով զընաց,
Տըսաւ փայտի մեծ ու պզտիկ կրտորներ.
Բայց տղուն ձեռք կար շատ բան,
Այդ փայտերը Բնչ ընէր:

Երկու հատը ծոցը զըրաւ
Դժուարաւ,

Յետոյ զընաց իր ճամբան:
Բայց տեսաւ որ անոնք զինքը կը նեղեն,
Ծոցէն քաշեց ու ժգնակի,
Փայտերն էին ոսկեղէն:

Եւ մեր տղեկն ըզգաց մեծ ցաւ,
Ետ դարձաւ.

Ոչ փայտ զըտաւ, ոչ ոսկի,
Կապոյտ պարիկն էր այդ պառան արտառոց
Որ գիւղին մէջ կը շրջէր,
Եւ աղջկանց ու տղոց

Ոսկի, գոհար ու մարմաշներ
Կը բաժնէր.

Մեղք որ տղան ճանչցած չէր:

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն .

Խ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵՐ ԴԱՍՑԻԱՐԱԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Երէկ դպրոցին մէջ մեր դաստիարակը ըսաւ մեզի .
«Ժամանակը մեծ դրամագլուխ մըն է , որմէ ամէնքնիդ
ալ ունիք . անոր յարզը գիտցէ՛ք և պարապ տեղը մի՛
վատնէք զայն : Մարդ կրնայ իր դրամը սնտուկին մէջ
պահել որ չկորսուի . բայց ժամանակը ձեռքերնիս չէ .
կ'անցնի , կ'երթայ , և անցնելէն ետքը ա'լ ետ չի դառ-
նար : Ուստի ջանացէ՛ք որ օգուտ քաղէք անկէ : Այնա-
տեցէ՛ք որ վայրկեան մը պարապ տեղը չկորսուի , և
երբեք չպիտի զղջաք :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

183. Ստորագծել այս հասուածին հրամայականները .

184. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը :

185. Խոնարհել պահել բայը :

Դ Ա Ս

102. Որո՞նք են հրամայականին վերջաւո-
րութիւնները :—Հրամայականին վերջաւորութիւն-
ներն են .

Ա. Լծորդութեան մէջ է՝ , եցէ՛ք , ե՛մք :

Բ. " " է՛ , եցէ՛ք , ի՛նք :

Գ. " " ա՛ , ացէ՛ք , ա՛նք :

186. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր .

1. — Ի՞նչ է դրամագլուխը : 2. — Ի՞նչ ըսել է վատնել : 3. — Ի՞նչ
կը նշանակէ յարզը գիտնալ : 4. — Խնայողութիւն ընող անձին ի՞նչ անուն
կու տան : 5. — Ի՞նչ ըսել է օգուտ քաղել : 6. — Օգուտ բառին ածականը
ի՞նչ է : 7. — Կորսուիլ բային զոյականը ի՞նչ է :

187. Խոնարհել վատնել , կորսուիլ բայերը :

29. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, — ՄՈՒՆԵԻԿԻՆ ԳՈՒՆԸ

Նիրհէ՛ , մանկիկս իմ սիրուն ,
Անուշ քունով նիրհէ՛ դուն :
Օրրանիդ բով եկան հիւր
Արեւն , արծիւն ու զեփիւռ ,
Թողած ծովերն , ամպն ու սար ,
Համբոյր բերել քեզ հազար :

Բացաւ արծիւն իր թեւեր
Դիտուդ վերեւ ոսկեհեր ,
Շրթունքներուդ վըրայ նուռ .
Մտկեց արփին վարդ եւ հուր ,
Ու փայփայեց քամին զով
Այտերդ իր նուրբ բեհեզով :

Նիրհէ՛ , մանկիկս իմ սիրուն ,
Անուշ քունով նիրհէ՛ դուն :
Բոյնը դարձաւ զոռ այծուին .
Մարը մտաւ լոյս արփին .
Թըռաւ զընաց իր մօր բով
Զեփիւռն անհուն նազանքով :

Սիւզին դարձին անձկալիր
Մայրիկն հարցուց , «Ո՞ւր էիր ,
Դեւերու հետ կըռուեցար ,
Յուզեցիր ծով ու մացառ :»
Իսկ համբոյրով մը շերտին
Պատասխանեց խօլ քամին .

«Ես ծառ ու՞ծով չեմ յուզեր ,
Եւ դեւի հետ չեմ կըռուեր .
Մանկիկն քով ամէն օր
Բսի երգեր ու օրօր .
Նիրհէ՛ մանկիկս իմ սիրուն ,
Անուշ քունով նիրհէ՛ դուն :»

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՒ ԱՆԿԱՏԱՐ

ԽԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱԶ ԶՆՈՒՐԸ ԵՒ ԶԱՆ ԶՆՈՒՐԸ

Օր մը աջ ձեռքը ձախին ըսաւ. «Դուք աւելորդ բեռ մըն ես մարդուն համար. աւելի աղէկ էր որ բնաւ գոյութիւն չունենայիր. ամէն բանի մէջ ես եմ իրեն ծառայողը: Եթէ աշխատիլ ուզէ, ես եմ որ կը գրեմ, կը կարեմ, կը ցանեմ, կը հնձեմ. եթէ անօթեհայ, ես եմ որ զինքը կը կշտացնեմ. եթէ վտանգի մը հանդիպի, ես եմ որ զինքը կը պաշտպանեմ: Իսկ դուք ինչ կ'ընես »: — Յանցանքը իմա չէ, պատասխանեց ձախ ձեռքը, քեզի չափ դործունեայ չըլլալուս. եթէ մարդիկ քեզի պէս զիս ալ գործածէին, թերեւս ես ալ քու ըրածներդ ընէի: Սակայն պէտք չէ ուրանաս որ դուք շատ դժուարութիւն պիտի կրէիր, եթէ ես չըլլայի. որովհետեւ ամէն բանի մէջ ինծի կարօտ ես: »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

188. Օրինակել այս հասուածը եւ ցոյց տալ ստորադասական ներկաները մէկ զծով, իսկ անկասարնները երկու զծով:
189. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

103. Ստորադասականը ի՞նչպէս կը շինուի: — Ստորադասականին թէ՛ ներկան, թէ՛ անկասարը ռահմանականին ներկայէն եւ անկատարէն կը շինուին անոնց առջեւի կը մասնիկը ջնջելով, ինչպէս. կը գրեմ, գրեմ, կը գրէի, գրէի:

190. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. Աջ ձեռքը ի՞նչ ըսաւ ձախին 2. Աջ ձեռքով ի՞նչ զործեր կրնանք կատարել: 3. — Ձախ ձեռքը ի՞նչ պատասխանեց: 4. — Ո՞րը իրաւունք ունէր:

191. Խոնարհել, բերանացի եւ գրաւոր, այս ընթերցուածին մէջ զրանուած ստորադասականներուն թէ՛ ներկաները եւ թէ՛ անկասարնները:

192. Ստորադասական ներկայի, յետոյ անկասարի վերածել հետեւեալ քայլերը:

Կը հազամ—Կը ջանամ—Կը պտըտիմ—Կը խմեմ—Կը հառաչեմ—Կը մերժեմ—Կը խօսիմ—Կը հեւայ—Կը ծիծաղի—Կը մանէ—Կը մեկնիմ—Կը պարապիմ—Կը դառնամ—Կը բաշեն—Կը ներէք—Կը շրջին—Կը խոստանամ—Կը լռեն:

30. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՕԶՆ ՈՒ ՓՈՍՏՈՒՌԱՆ

Փոստուայ մը կը խաղար
Կնձններուն տակ դալար.
Մօտեցաւ օձ մ'անոր խեռ
Ու զայն խոցեց կարեւէր.
«Ի՞նչ ըրի, օձ նենգաւոր»
— «Ինչո՞ւ փայլիս լուսաւոր »

ԼԱՅԷ

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ ԿԱՍ ԴԵՐԲԱՅ

ԽԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—ԴՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆ

«Կ'ուղէի շատ հարուստ ըլլալ, շատ եկամուտներ ունենալ, որպէս զի կարենայի աղքատներուն օգնել, հիւանդանոցներ հաստատել, դպրոցներ կառուցանել, մատենադարաններ հիմնել: Մեղք որ ունեցածս չի բաւեր այս փափաքներս գործադրելու», կ'ըսէր հարուստ մարդ մը, որ ընտանիք չունէր: — «Եթէ այդ ամէնուն չի բաւեր, անշուշտ մէկ հատին կը բաւէ. նախ այդ մէկը բրէ՛», պատասխանեց բարեկամ մը:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

193. Օրինակի այս հասուածը, ստորագծել աներեւոյթները եւ մ, ան, ապ զիրեւով նշանակել ներկայ, անցեալ եւ ապառնի ընդունելութիւնները:

194. Սորովի այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

Դ Ա Ս

104. Աներեւոյթը ինչէ՞ն կը շինուի: — Աներեւոյթը կը շինուի սահմանական ներկային առաջին դէմքէն, առջեւի կըն վերջներով ու վերջի մ գիրը յի փոխելով, ինչպէս. կը խօսիմ, խօսիլ:

105. Ուր՞նք են ներկայ, անցեալ, ապառնի ընդունելութիւններուն վերջաւորութիւնները: — Ներկայ ընդունելութեան վերջաւորութիւնն է՝ ող, անցեալին ած, եր, ապառնիին երու կամ աշու:

106. Աներեւոյթը եւ ընդունելութեան երեք ժամանակները ի՞նչ կը կոչուին: — Աներեւոյթը եւ ընդունելութեան երեք ժամանակները անորոշ եղանակ կամ դերբայ կը կոչուին:

195. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ քերանցի եւ գրաւոր.

1.—Ի՞նչ կ'ըսէր հարուստ մարդը որ ընտանիք չունէր: 2.—Ինչո՞ւ կ'ուզէր շատ հարուստ ըլլալ: 3.— Փափաք բառին բայը ինչպէս կ'ըլլայ: 4.— Կը բաւէ բային աներեւոյթը ինչպէս կ'ըլլայ: 5.— Ինչո՞ւ հարուստ մարդը չէր կրնար իր փափաքները գործադրել: 6.— Ի՞նչ պատասխանեց իր բարեկամներէն մէկը: 7.— Ի՞նչ է այս պատասխանին բարոյականը:

196. Խոնարհել գործադրել բայը:

197. Հետեւեալ բառերուն ամէն մէկովը զատ զատ նախադասութիւններ շինել:

Բարեկամ, բարեկամութիւն, բարեկամանալ, բարեկամական:

198. Լուծել վերոյիշեալ բառերը:

31. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԾՆՈՒՆԴԻ ՎԱՐԴԵՐԸ

Մէզին մէջէն դեկտեմբերին
Տրտում վարդեր ալ կը փթթին՝
Նըման աչքին արցունքով լի,
Զոր չի վառեր խղճ մը կեանքի:

Արեւն անոնց բուրում չի տար
Ոչ ալ գոյներ ոսկենդկար.
Բայց սիրտերուն գէթ վշտաբեկ
Դաւուկին ցաւ չ'ազդեր երբեք:

Եւ քանի որ մատղաշ զարուն
Նորաբողբոջ հոգիներուն
Կը սահմանէ գեղն իր փայլուն,

Տառապողին համար, ո՞վ Տէր,
Թող որ փթթին միշտ այդ վարդեր,
Այդ ծընունդի տօգոյն վարդեր:

ԱՌՆՈՒՆ

ԳՏՆԵԼ, ՄՏՆԵԼ, ԵԼԼԵԼ, ԻՋՆԵԼ, ՀԵԾՆԵԼ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՂԵՂԸ

Պարտեզի մը մէջ բաղեղ մը կար, որ չկրնալով մինակ կենալ, իր մօտերը գտնուած ցեցի մը փաթթուեցաւ: Իրենցմէ հեռու՝ դաշտին մէջ՝ եղեւին մըն ալ կար. բաղեղը դայն ցիցին ցոյց տալով ըսաւ. «Սա ծառը ի՞նչ տգեղ կ'երեւայ քու քովդ. ի՞նչ ծուռումուռ հասակ, ի՞նչ անհաճոյ գոյն ունի: Դուն ի՞նչ աղուոր ես, հասակդ ի՞նչ պէս շիտակ ու ճապուկ է:» Քանի մը օրէն պարտեզ պանը պարտեզ իջաւ, ցիցը անկէ առաւ տարաւ, և եղեւինը գտաւ բերաւ անոր տեղը տնկեց: Բաղեղը մինակ մնալով՝ այս անգամ ալ ելաւ եղեւինին քով դնաց, անոր փաթթուեցաւ, ու ցիցին տուած գովեստները սկսաւ այս անգամ ալ անոր տալ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 199. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել նեղ վերջացող բայերը.
- 200. Խոնարհել՝ բերանացի եւ գրաւոր՝ իջնել, գննել, ելլել (եղնել) բայերը:

Դ Ա Ս

107. Գննել բայը ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուի եւ ի՞նչպէս կ'ըլլան կասարեալն ու հրամայականը: — Գննել բայը Ա. Լծորդութեան՝ սիրելին պէս կը խոնարհուի, և կատարեալը կ'ըլլայ. գսայ, գսար, գսաւ, գսանք, գսաք, գսան: Իսկ հրամայականը կ'ըլլայ. գսի՛ր, գսնե՛նք, գսե՛ք:

108. Ո՞ր բայերը գննելին պէս կը խոնարհուին մտնել, ելլել, իջնել, հեծնել:

201. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

- 1.— Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ:
- 2.— Բաղեղը ինչո՞ւ չէր կրնար կանգուն կենալ:
- 3.— Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ ցիցին:
- 4.— Ի՞նչ է ցիցը:
- 5.— Ի՞նչ կը նշանակէ ճապուկ բառը:
- 6.— Փարտեզացի բնի ժամանակ է:
- 7.— Ի՞նչ է փարտեզացիին աներեւոյթը:
- 8.— Պարտեզացիին ի՞նչ ըրաւ:
- 9.— Ի՞նչ է եղեւինը:
- 10.— Բաղեղը ի՞նչ ըրաւ եղեւինին:
- 11.— Ի՞նչ ըսաւ անոր:
- 12.— Ի՞նչ է շողոխորոտքիւնը:
- 13.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ շողոխորոտքիւն բառին ածականը:
- 14.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ բայը:

202. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն բայերը:

Մշակի — Պատասխանի — Ծիծաղի — Համբերութիւնի — Յուզումի — Լուռութիւնի — Օրինակի — Քալի — Կարի — Անձրի — Տարութիւնի — Տէրի — Ծառայի — Սուտի — Խաչի — Նաւի — Սուրի

32. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՆԾԵՂՆ ՈՒ ԽԱՅՏԻՏԸ

Օր մը ըսաւ շատըրըց

Անծեղն անուշ խայտիտին.

«Սորվեցուր երգ մ'ինձ բերնուց

«Դարնան երգէդ, զոր լըտողներ կ'զմային»

— «Կատակ չ'ուզեր, սիրելիս,

Քու տեսակէդ անձեր բան մը չէն սորվիր»

— «Պատճառն ըսել կը հաճիս»

— «Ո՛վ որ կ'ուզէ բան մը սորվիլ, այնպիսին

Պէտք է ըլլայ ունկընդիր.

Շատախօսն ալ մտիկ չ'ըներ ուրիշին»

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԼԱ ՖԵՌԱՆՏԵՒԻ

ԱՌՆԵԼ, ԽԱԾՆԵԼ, ԹՔՆԵԼ, ՊԱԳՆԵԼ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.— ԱԶՆԻՒՒ ՍՏԱԼԵՍՍՈՒԹԻՒՆ

Ծերունի մը փոքրիկ թոռանը հետ դռնէ դուռ կը մուրար: Խեղճին աչքերը չէին տեսներ, և դժբախտ տղան դիմացը ելլողին կ'աղաչէր, կը պաղատէր որ բան մը տայ իրեն կոյր ծերունին կերակրելու համար: Օր մը մինչեւ իրիկուն պտըտեր էին, և կտոր մը չոր հաց միայն կրցեր էին ձեռք անցընել: Օղը ցուրտ էր, և ձիւնը իրենց ձեռքերն ու երեսները կը խածնէր: Ծերունին շատ անօթեցեր էր. «Տղա՛ս, քիչ մը բան ուտենք», ըսաւ: Թոռը հանեց հացին կտորը անոր տուաւ: Մեծ հայրը առնելով հացը, հարցուց: «Դու ալ ունի՞ս:» — «Ունի՛մ, մեծ հայր» պատասխանեց տղան, և գլուխը անոր ծունկին վրայ դնելով անօթի քնացաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

203. Օրինակել այս հատուածը եւ ստորագծել նէշ վերջաւորող բայերը:

204. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

205. Խոնարհել խածնէր, պագնէր, քֆնէր բա երբ:

Դ Ա Ս

109. Ո՞ր լծուղութեան պէս կը խոնարհուի առնէր բայը, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ կատարեալն ու հրաւայականը: — Առնէր բայը Ա. Լծորդութեան պէս կը խոնարհուի, և կատարեալը կ'ըլլայ. առի, առիր, առաւ, առիմ, առիմ, առիմ: Հրամայականը կ'ըլլայ. ա՛ռ, առնե՛մք, առե՛մք:

110. Ո՞ր բայերը այսպէս կը խոնարհուին: — Այսպէս կը խոնարհուին խածնէր, քֆնէր, պագնէր:

206. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Ծերունին ի՞նչ կ'ընէր թոռանը հետ 2.— Ինչո՞ւ չէին աշխատեր անոնք փոխանակ մուրալու 3.— Աչքը չտեսնողին ի՞նչ կ'ըսեն 4.— Ականջը չլսողին 5.— Զխտողին 6.— Փոքրիկ տղան ի՞նչ կ'ընէր դիմացը ելլողին 7.— Ինչո՞ւ համար 8.— Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ 9.— Ի՞նչ կը նշանակէ ձիւնը երեսները կը խածնէր 10.— Ծերունին ի՞նչ ըսաւ 11.— Տղան ի՞նչ պատասխանեց 12.— Ինչո՞ւ սուտ խօսեցաւ 13.— Ի՞նչպէս ուրախութիւն էր այդ 14.— Սուտ խօսողին ի՞նչ կ'ըսեն 15.— Զարիք զործողին 16.— Բարիք զործողին 17.— Այդ տղուն ըրածը բարիք էր թէ չարիք:

33. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, — ՇԱՆՍԱՆՍԱՆԸ

Վարպետին հետ օր մը Արսէն կու գար ժուռ.

«— Բան սորվիլը ի՞նչ անհամ է և անծուր.

Ինչո՞ւ տըղաք այնչափ ատեն աշխատին»

Կ'ըսէր Արսէն վարպետին:

Ուսուցիչը դեռ չէր տըլած պատասխան,

Երբոր յանկարծ իր ոտքին տակ մեր տըղան

Տեսաւ ծաղկած մարմանդներուն մէջ փոշոտ

Խոշոր փեճեկ մը փըշոտ:

Ձեռքն երկնցուց մանկիկն իսկոյն առնելու:

— Ըզգուշացիր ու մի գաչիր! — Բայց ինչո՞ւ:

— Ամէն կողմէ պաշարած են փուշեր զայն:

— Մէջը պըտուղ կայ սակայն:

— Եթէ դաչիս, փուշերն ըզբեզ կը խայծեն:

— Բայց ամէն օր միւր չի գտներ մարդ գետնէն,

Ի՞նչ փոշ քիչ մը թող իմ մատերս ալ ցաւին,

Հոգ չեմ ընէր բընաւին:

— Այո՛, տըղա՛ս, բայց սորվէ որ ուսման ալ

Մարդ զըծուարաւ կրնայ այսպէս տիրանալ:

Այդ փուշերն են աշխատութեան նըշանակ,

Մէջն է պահուած շագանակ:

ՆԻԼ ԵՒ ՉԻԼ ՎԵՐՋԱՅՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.— ԳԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Երբ դարունը գայ, դաշտերը, պարտէզները գոյն-
ըզգոյն ծաղիկներով կը դարդարունին: Մանուշակը, լե-
ւակը, կուսածաղիկը, խաժուրիկը կապոյտ են, թէպէտ
բոլորովին իրարու չեն նմանիր գոյնով: Ծուշանը, յաս-
միկը, ձիւնածաղիկը, հովտաշուշանը, երիցուկը ճերմակ
են, բայց ոչ մէկը միւսին կրնայ բաղդատուիլ: Հարս-
նուկը, կակաչը, շահօքրամը կարմիր են: Նունուֆարը,
միմուկը, նարգէսը, շահպրակը, քրքուկը, հրանունկը դե-
ղին են, և ասոնցմէ շատերը գեղեցիկ բոյր ունին: Բայց
ամէնքն ալ վաղանցուկ են. դարունէն ետքը, կը դեղ-
նին, կ'անցնին, և հոտերնին կը փախչի: Նունուֆարը միայն
կ'ապրի, և այդ պատճառաւ անթառամ ալ կը կոչուի:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

207. Յոյնակել այս հասուածը, եւ ստորագծել նիւ, չի վերջացող
բայերը:

208. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

209. Խոնարհել բերանացի եւ գրաւոր՝ անցնիլ, դպիլ բայերը:

Գ Ս Ս

111. Ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուին
հասնիլ եւ թոյիլ բայերը, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ
անոնց կասարեալն ու հրաւայականը:— Հասնիլ
և թոյիլ բայերը Բ. Լծորդութեան խօսիչին պէս
կը խոնարհուին, բայց կատարեալնին կ'ըլլայ. հա-
սայ, հասար, հասաւ, հասանք, հասաք, հասան.
թոայ, թոար, թոաւ, թոանք, թոաք, թոան:
Իսկ հրամայականնին կ'ըլլայ. հասի՛ր, թոի՛ր:

112. Ո՞ր բայերը ասոնց պէս կը խոնարհ-
ուին:— Ասոնց պէս կը խոնարհուին նիւ և չի վեր-
ջացող բայերը, ինչպէս. հասնիլ, թոսնիլ, մեռ-
նիլ, անցնիլ, հազնիլ, փախչիլ, փչիլ, դպիլ,
կպիլ, փակչիլ:

210. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Ծաղիկները երբ կը ծլին: 2.— Գարնան ամիսները որո՞նք են:
3.— Կապոյտ ծաղիկներէն որո՞նք են որ հոտ ունին: 4.— Երիցուկը ի՞նչպէս
է, հոտ ունի, ի՞նչ բանի կը ծառայէ: 5.— Հարսնուկը ո՞ր կը բուսնի: 6.—
Կակաչը աղուոր է թէ շահօքրամը: 7.— Գեղին ծաղիկներուն մէջէն որն է
այն որ չի թառամիր: 8.— Միմուկը ի՞նչ ձեւ ունի: 9.— Ուրիշ ի՞նչ ծա-
ղիկներ կը ճանչնար: 10.— Ո՞ր ծաղիկները ամէնէն աւելի կը սիրէք:

211. Հետեւեալ պատմութիւնը գրել ընդարձակելով.

Սիմոն ազնիւ տղայ մըն է:— Ամէնուն հետ քաղաքավարութեամբ կը
վարուի:— Անուշ քնաւորութիւն մը ունի, և ամէնքը զինքը կը սիրեն:—
Շատ բարեկամներ ունի, որոնք հաճոյք կ'զգան իր ընկերակցութենէն:

212. Այս պատմութեան հակառակը գրել:

Օրինակ.— Սիմոն կոպիտ տղայ մըն է, և այլն:

34. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱԿԱՉԻ, ՈՒ ՄԵՆԻՍԿԸ

Փունջի մը մէջ, ծաղիկներով լի նաբօտ,
Կակաչն օր մը եղաւ վարդին զըրացի:
Շուտով անոր բուրումն առաւ բաղջաբոստ:
Պէտք է ընտրել միշտ ընկերներ խելացի:

ՆԱԼ ՎԵՐՋԱՑՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

ԽԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — Ա. Ն. Հ. ՆԱԶԱՆԻ Ա. ՂԱԻԿ

Աղքատ կին մը, որ պզտիկ աղջիկ մը ունէր Նուարդ անունով, ամէն օր կ'երթար օրականով աշխատելու: Առտուները, մեկնած պահուն, քովը կը կանչէր իր սիրելի աղջիկը, և շատ մը խրատներ կու տար անոր, մանաւանդ կը պատուիրէր որ պատուհանէն վար չկախուի և հորին չմօտենայ: Նուարդ բարի ու աշխատասէր էր. մօրը բացակայութեան միջոցին տունը կը կենար, իր պարտքերը կը ճանչնար և կը կատարէր, որպէս զի մայրիկը հանգիստ ընէ դարձին: Բայց մեծ թերութիւն մը ունէր. անհնազանդ էր: Օր մը, լսեց որ յուզարկաւորութիւն մը կ'անցընէին փողոցին ծայրէն. պատուհանը բացաւ, և այնքան վար կախուեցաւ որ սալայատակին վրայ ինկաւ, և գլուխը ջախջախուեցաւ:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

213. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել նաչ վերջացող բայերը:

214. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

215. Խոնարհել վախճալ, ճանչնալ, ջախճալ, հասկնալ բայերը:

ԴԱՍ

113. Բարկանալ բայը ո՞ր լծորդութեան պէս կը խոնարհուի, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ կասարեալն ու հրամայականը:—Բարկանալ բայը Գ. Լծորդութեան կարդալին պէս կը խոնարհուի, բայց կատարեալը կ'ըլլայ. բարկացայ, բարկացար, բարկացաւ, բարկացանք, բարկացաք, բարկացան: Իսկ հրամայականը կ'ըլլայ. բարկացի՛ր:

114. Ո՞ր բայերը այսպէս կը խոնարհուին:—Այսպէս կը խոնարհուին նաչ վերջացող բայերը, ինչպէս. ճանչնալ, գիտնալ, գողնալ, վախճալ, կենալ, աւելնալ, ջախճալ, մօտենալ, հասկնալ:

216. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:

1.—Նուարդին մայրը ի՞նչ տեսակ կին էր, և ի՞նչ կ'ընէր: 2.—Առտուները ի՞նչ պատուէր կու տար իր աղջկանը: 3.—Նուարդ ի՞նչպէս աղջիկ էր: 4.—Մօրը բացակայութեանը ի՞նչ կ'ընէր: 5.—Ի՞նչ թերութիւն ունէր: 6.—Ի՞նչ է անհնազանդութիւնը: 7.—Այս բառին հակառակը ի՞նչ է: 8.—Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ: 9.—Այս պատմութիւնը ի՞նչ կը սորվեցնէ մեզի:

217. Լուծել վերոգրեալ հասուածին բոլոր բայերը:

ԼՈՒԾՄԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ունէր	Ունենալ բայ, սահմ. անկ. եզ. Գ. դէմք:
Կ'երթար	Երթալ բայ, սահմ. անկ. եզ. Գ. դէմք:
Աշխատելու	Աշխատիլ բայ, ապառնի ընդունելութիւն:

ԴԻՏՈՂՈՒՄԻՆ.—Բայ մը լուծելու համար պէտք է ըսել Թէ ինչ է բային անունը և Թէ ինչ ժամանակ, ինչ եղանակ, ինչ քիչ և ինչ դիմք է:

218. Խոնարհել գողնալ բայը:

35. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՓՇՈՑ ԹՈՒՓԸ

Փորրիկ տղեկ մը՝ զոր փուշն էր խայծեր, իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմէր.
«Ինչո՞ւ գեղեցիկ արտին մէջ մեր տան
Բուսեր է արդեօք այս Թուփն անպիտան»
—«Որպէս զի փորձով սորվիս դուն, տղանս,
Թէ պէտք է չարէն միշտ հեռու կենաս»:

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

ԽԷ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ.—ՈՐԿՐԱՄՈՒ ՏՂԱՆ

Երուանդ որկրամու աղայ մըն էր: Օր մը խոհանոց երթալով՝ պնակով բան մը նշմարեց դարանի մը վրայ, կարծեց որ անուշեղէն մըն է: Բայց դարանը բարձր էր, և հարկ եղաւ երկու աթոռ իրարու վրայ դնել, ու ինք ալ անոր վրայ ելլելով, հաղիւ կրցաւ ձեռքը պնակին հասցնել: Յանկարծ մատերը խայթուեցան: Տղան սարսափած ետ քաշուելու միջոցին՝ աթոռները շարժեցան ու ինք գետինը ինկաւ: Պնակին մէջ ողջ խեչեփառներ կային, որոնք վար թափեցան: Երուանդ վախէն սկսաւ լալ պոռալ: Ծառաները վազեցին եկան, և անոր որկրամու ըլլալը գիտնալով՝ վրան խնդացին: Երուանդ ուրիշ անգամ ասանկ բան չըրաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

219. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել անկանոն բայերը:

220. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

221. Խոնարհել ուտել եւ բանալ բայերը:

Դ Ա Ս

115. Անկանոն բայերը որո՞նք են: — Անկանոն են այն բայերը, որոնք առանց յատուկ օրէնքի մը կը տարբերին ընդհանուր կանոնէն կասարեալին կամ հրաւայականին մէջ, և կամ երկուքին մէջ միանգամայն:

116. Որո՞նք են անկանոն բայերը: — Անկանոն բայերն են. քերել, դնել, գարնել, ընել, քսել, ուտել, տեսնել, տանիլ, գալ, լալ, տալ, երթալ, բանալ, դառնալ, իյնալ, մնալ:

222. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Երուանդ ինչպէս տղայ է: 2.—Ի՞նչ նշմարեց խոհանոցին մէջ: 3.— Ինչո՞ւ երկու աթոռ դրաւ իրարու վրայ: 4.— Ի՞նչ պատահեցաւ երբ ձեռքը պնակին երկնցուց: 5.— Ի՞նչ անկանոն բայ է Թէ կանոնաւոր: 6.— Ի՞նչ կար պնակին մէջ: 7.— Խեչեփառը ի՞նչ է: 8.— Ջրային կենդանի է Թէ ցամաքային: 9.— Երուանդ ինչո՞ւ լացաւ պոռաց: 10.— Ծառաները ի՞նչ ըրին: 11.— Ուրիշ անգամ ասանկ բան ըրաւ Երուանդ: 12.— Ինչո՞ւ համար չըրաւ:

223. Խոնարհել ընել բայը՝ բերանացի եւ գրաւոր:

224. Սահմանական անկասարի վերածել հետեւեալ բայերը

Ես զարնել, — Դուն ուտել, — Ան բանալ, — Մենք լալ, — Դուք գալ, — Անոնք տալ, — Ես դառնալ, — Դուն իյնալ:

Պիտոզուրիւն. — Լալ, տալ, գալ բայերը փոխանակ կրի կու կ'առնեն խոնարհման մէջ, ինչպէս. կու լաւ, կու տաւ, կու գաւ:

36. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՊԱՐԾԵՆԲՈՏ ԱՂՋԻԿ

Աղջիկ մը ելած ուղանին վըրան,
«Տես, հայրիկ, կ'ըսէր, հասաւ է երկայն»
Հայրն ըսաւ անոր. «Ի՞նչ ատկէ դուն,
Պիտի կարճընայ հասակդ ալ իսկոյն»
Ո՞վ է առակիս աղջիկն անձնագով
— Ան որ կը պարծի իր սուտ պերճանքով:

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

ԱՆԵՐԵԼՈՅՔ Սահմանական Կատարեալ Հրամայական

Բերել ,	Բերի , բերիր , բերաւ ,	Բե՛ր :
	բերինք , բերիք , բերին ,	
Դնել ,	Դրի , դրիր , դրաւ ,	Դի՛ր :
	դրինք , դրիք , դրին ,	
Զարնել ,	Զարկի , զարկիր , զարկաւ ,	Զա՛րկ :
	զարկինք , զարկիք , զարկին ,	
Ընել ,	Ըրի , ըրիր , ըրաւ ,	Ըրե՛ :
	ըրինք , ըրիք , ըրին ,	
Ըսել ,	Ըսի , ըսիր , ըսաւ ,	Ըսե՛ :
	ըսինք , ըսիք , ըսին ,	
Ուտել ,	Կերայ , կերար , կերաւ ,	Կե՛ր :
	կերանք , կերաք , կերան ,	
Տեսնել ,	Տեսայ , տեսար , տեսաւ ,	Տե՛ս :
	տեսանք , տեսաք , տեսան ,	
Տանիլ	Տարի , տարիր , տարաւ ,	Տա՛ր :
	տարինք , տարիք , տարին ,	

ԱՆԵՐԵԼՈՅՔ Սահմանական Կատարեալ Հրամայական

Գալ ,	Եկայ , եկար , եկաւ ,	Եկո՛ւր :
	եկանք , եկաք , եկան ,	
Լալ ,	Լացի , լացիր , լացաւ ,	Լա՛ց :
	լացինք , լացիք , լացին ,	
Տալ ,	Տուի , տուիր , տուաւ ,	Տո՛ւր :
	տուինք , տուիք , տուին ,	
Բանալ ,	Բացի , բացիր , բացաւ ,	Բա՛ց :
	բացինք , բացիք , բացին ,	
Դառնալ ,	Դարձայ , դարձար , դարձաւ ,	Դարձի՛ր :
	դարձանք , դարձաք , դարձան ,	
Երթալ ,	Գացի , գացիր , գնաց ,	Գնա՛ :
	գացինք , գացիք , գացին ,	
Ինալ ,	Ինկայ , ինկար , ինկաւ ,	Ինկի՛ր :
	ինկանք , ինկաք , ինկան ,	
Մնալ ,	Մնացի , մնացիր , մնաց ,	Մնացի՛ր :
	մնացինք , մնացիք , մնացին ,	

Թ Ո Ղ Ո Ւ Լ Բ Ա Յ Ը

Սահմանական եղանակ

Ներկայ

Եզակի	Յոքնակի
Կը թողում	Կը թողունք
Կը թողուս	Կը թողուք
Կը թողու	Կը թողուն

Անցեալ Անկասար

Եզակի	Յոքնակի
Կը թողուի	Կը թողուինք
Կը թողուիր	Կը թողուիք
Կը թողուր	Կը թողուին

Անցեալ Կասարեալ

Եզակի	Յոքնակի
Թողուցի	Թողուցինք
Թողուցիր	Թողուցիք
Թողուց	Թողուցին

Բացարձակ Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի թողում	Պիտի թողունք
Պիտի թողուս	Պիտի թողուք
Պիտի թողու	Պիտի թողուն

Անկասար Ապառնի

Եզակի	Յոքնակի
Պիտի թողուի	Պիտի թողուինք
Պիտի թողուիր	Պիտի թողուիք
Պիտի թողուր	Պիտի թողուին

Համայնական եղանակ

Եզակի

Յոքնակի

Թո՛ղ

Թողո՛ւնք

Թողուցե՛ք

Ստորագասական եղանակ

Ներկայ

Եզակի

Յոքնակի

Թողում

Թողունք

Թողուս

Թողուք

Թողու

Թողուն

Անկասար

Եզակի

Յոքնակի

Թողուի

Թողուինք

Թողուիր

Թողուիք

Թողուր

Թողուին

Անորոշ եղանակ

Անեղբույր

Թողուլ

Ներկայ Ընդունելութիւն

Թողող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Թողած, թողեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Թողելու

Պիտողութիւն.— Ուշ վերջացող բայերէն շատ բիշերը կը գործածուին աշխարհաբարի մէջ և ընդհանրապէս անկանոն խոնարհում ունին։

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

ԽԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՈՒԽՍԸ

Մեր հաւերէն մէկը թուխսի նստեր էր, Երեք օր առաջ, հաւկիթներուն պատեանները ծակելով, ճերմակ աղուորիկ վառեակներ դուրս ելան: Ասոնք դեռ թեթեւ աղուամաղով մը հազիւ ծածկուած՝ կը մսին, կը դողդղան: Մայրերնին զանոնք իր փետուրներուն ներքեւ կը տաքցնէ, կտուցովը ուտելիք կուտայ անոնց, և պտրտած ատեննին վրանն կը հսկէ որ մէկը չդպչի անոնց: Եթէ մէկը ձագերուն մօտենայ, անոր վրայ կը յարձակի:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

225. Որինակել այս հառուածը եւ ստորագծել ներգործական բայերը,
 226. Սորվիլ այս հառուածին ուղղագրութիւնը,
 227. Խոնարհել ծածկել ներգործական բային կատարեալը:

Դ Ա Ս

117. Ներգործական բայ որո՞ւ կ'ըսուի:—
 Ներգործական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական ուրիշի մը վրայ գործողութիւն մը կը կատարէ, ինչպէս. կը ծեծեմ տղան, կը սիրեմ մայրս:

118. Ո՞ր բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն:—
 Միայն ներգործական բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն:

228. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Որո՞նք հաւը թուխսի նստեր էր: 2. — Ի՞նչ կը նշանակէ թուխսի նստիլ: 3. — Ի՞նչ ելաւ հաւկիթներուն մէջէն: 4. — Ո՞վ ծակեց պատեանները: 5. — Ինչո՞վ ծակեցին: 6. — Ի՞նչ է աղուամաղը: 7. — Մայրը ինչպէս կը տաքցնէ իր ձագերը: 8. — Ի՞նչպէս կը կերակրէ զանոնք: 9. — Ի՞նչ կ'ընէ եթէ մէկը մօտենայ վառեակներուն:

229. Խոնարհել տեսնել ներգործական բային ապառնին:

37. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՀՐԵՇՑԱԿՆ ՈՒ ՄԱՆԿԻԿԸ

Հրեշտակ մ'աղուոր լուսահեր,
 Օրրանին քով վայրահակ,
 Իր պատկերն հոն կը դիտէր՝
 Կարծես ջուրի մէջ յստակ:

«Թող քու տունէդ ոչ որ լայ,
 Հագնի սուգի հագուստներ,
 Թող քու վերջին ժամդ ըլլայ
 Ծընունդդ պէս խնդարեր:

«Եկ՛ուր, կ'ըսէր, վնդը մանկիկ,
 Դուն՝ որ խնծի ես նըման,
 Եկ՛ուր, ըլլանք երջանիկ
 Երկիրն է քեզ անարժան:

«Զըլլան դէմքերն հոն՝ տըխուր,
 Մահուան ողբերն անհետին.
 Երբ մարդ քեզ պէս է մաքուր,
 Բարեբախտ է օրն յետին»:

«Ինչո՞ւ կսկիծ ու վրդով
 Ճակտիդ խորշոմ տան քուկին,
 Ինչո՞ւ աղի արցունքով
 Խաժուկ աչքերդ աղօտին:

Թըռաւ հրեշտակն հովածիւ,
 Թեւերն ուղղեց բացխլփիկ
 Դէպ ի կայանն իր անծիր.
 Մեռնա զաւակդ, հէք մայրիկ:

ՌԸՊՈՒԼ

Զ Է Զ Ո Ք Բ Ա Յ

ԽԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՆԽՈՂՆԵՐ ՊԱՏՈՒՑԱԿԸ

Պատուտակ մը խոշոր մայրիկի մը կոճղին փաթթուած կը մեծնար և կապոյտ աղուոր ծաղիկներով կը զարդարուէր: Հովին հարուածները չէին դպչեր իրեն, վասն զի մայրին զինքը կը պաշտպանէր. և անձրեւէն չէր թըրջուեր, որովհետեւ դարաւոր ծառին սաղարթները հովանի կ'ըլլային իրեն: Օր մը, սակայն, ձանձրացաւ իր խաղաղ կեանքէն, մտածելով որ ինք իր գլխուն կրնար աւելի զուարճանալ առդին անդին թափառելով, քան թէ հոն գամուած մնալով: Ու բաժնուեցաւ իր նեցուկէն: Բայց յեղակարծ փոթորիկ մը շուտով պատժեց անխորհուրդ թուփը, քախքախելով զայն որ չէր գիտցեր իր հանգստութեան յարգը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 230 Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել չեզոք բայերը:
 231. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
 232. Խոնարհել մտի չէզոք բային կապարեալն ու հտանայականը:

Դ Ա Ս

119. Զեզոյ բայ որո՞ւ կ'ըսուի: — Զեզոյ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ինք իր վրայ կը կատարէ, ինչպէս. կը փայլեմ, կը թողամ, կը խաղամ, կը ցատկեմ:

233. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Ի՞նչ է պատուտակը: 2.— Իր ծաղիկները ի՞նչ գոյն ունին: 3.— Ի՞նչ է մայրին: 4.— Ի՞նչպէս կը պաշտպանէր մայրին պատուտակը: 5.— Պատուտակը ինչո՞ւ ձանձրացաւ իր կեանքէն: 6.— Ի՞նչ ընել ուզեց: 7.— Աւելի աղէկ զուարճացման: 8.— Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն: 9.— Թուփ բառը ի՞նչ կը նշանակէ:

234. Խոնարհել փայլի, նստի չէզոք բայերուն բացարձակ եւ անկասար ապառնիւնները:

235. Սկզբնաստուելով նշանակել հետեւեալ բայերուն չեզոքներն ու ներգործականները.

Վառել, խնդալ, կարդալ, կաղալ, լալ, լուծել, հիւսել, գրկել, փաթթել, փաթթուիլ, ձանձրանալ, զուարճանալ, խառնել, կոտրել, Թափել, շինել, բարձրանալ, երթալ, վազել, այրիլ, մարիլ:

136. Վերոգրեալներէն մէյմէկ չեզոք բայ ընտրելով ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը.

ձրագը կը . . . : Կրակը կը . . . : Զուրը կը . . . : Տուն մը . . . : Գաւաթը . . . : Ինչո՞ւ կու . . . : Այս տղան քիչ մը կը . . . : Մարդ երբ մինակ մնայ, կը . . . : Այդչափ շատ մի . . . : Հասակով բարձրանալը արժանիք մը չէ, պէտք է մտքով . . . :

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ

Ծ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—ՈՍԿԻ ԵԶՆԱԿՆԵՐԸ

Ալիս օր մը պարտէզ ելաւ վարդ քաղելու: Վարդենիի մը մօտեցաւ. բայց յանկարծ կանգ առաւ տեւրեններուն մէջ ոսկի եզնակներու բոյն մը նշմարելով, որուն վրայ չորս հատ փոքրիկ ձագեր կային: Ալիս այնքան յափշտակուեցաւ այս տեսարանէն որ ուզեց քակել տանիլ զանոնք, տուփի մը մէջ պահել, վարդ կերցնել անոնց, և ուղած ժամանակը դերձանի մը ծայրը կապել տալով խաղալ հետերնին. բայց վայրկեան մը խորհելէ ետքը, հեռացաւ դնաց առանց բանի մը դպչելու: Մտածեց թէ չարութիւն էր աւրել այդ բոյնն ու վարդենին, որոնք այնքան ազուոր յօրինուեր էին Աստուծոյ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

- 237. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել կրաւորական բայերը:
- 238. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
- 239. Խոնարհել ծեծուիլ կրաւորական բայը:

ԴԱՍ

120. Կրաւորական բայ որո՞ւ կ'ըսուի: — Կրաւորական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց գործողութիւնը տրիշի մը կողմէն կը կատարուի ենթակային վրայ, ինչպէս. շինել, շինուիլ. խօսիլ, խօսուիլ. ծեծել, ծեծուիլ:

240. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն բերանացի եւ գրաւոր.

- 1.—Ալիս ինչո՞ւ պարտէզ գնաց: 2.—Ինչո՞ւ յանկարծ կանգ առաւ:
- 3.— Ոսկի եզնակները ինչ են: 4.— Մարդու կը վնասէն: 5.— Ինչո՞վ կը անին: 6.— Ալիս ինչ ընել ուզեց: 7.— Ինչո՞ւ իր փափաքը չգործադրեց:

38. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՈՍԿԻ ԵԶՆԱԿՆԵՐԸ

Սաղարթներուն վերայ աղուոր
Սատափի բոյն մ'է ինկեր.
Վարդերուն մէջ փայլուն, բոսոր,
Լեցուն ոսկի եզնակներ:

Տը՛գ, տը՛գ Թուփին մէջ կը Թըռին,
Տը՛գ, տը՛գ կ'ելլեն օդն ի վեր,
Եւ ուտերուն մէջ կը Թառին
Արեւուն զէմ լուսայեռ:

Կանանչ ու բիլ ճանճեր խոշոր
Կը պըտուտկին հոյլ ի հոյլ,
Թոյր Թեւերնին Թոյր է բոլոր
Եւ ձայներնին Թեթեւ սոյլ:

Ճակատին լայն, կոնակնին լայն,
Թաթիկնին հաստ, լերկ ու սուր,
Բայց մանուկներ կը մօտենան
Անոնցան վախ անսարսուռ:

Կեռ ճանկերէն չըլլայ վախնաթ,
Զունին ասեղ ո՛չ խայծոց.
Գարնան՝ վարդի Թուփերուն տակ,
Մեծ զրօսանքն են տըղոց:

Կ Ո Ջ Ա Կ Ա Ն

ՄԱ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՊԱՏՃՈՒԱԾ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ Նեկտարը Հարմային ձեռքը ոսկի մը տեսնելով հարցուց. «Եղբայր, ո՞ւրկէ գտար այդ դրամը:» — «Ծառէն փրցուցի,» պատասխանեց: — «Ի՞նչ կ'ըսես, Հարմա, դրամը ծառին վրայ կը բուսնի:» — «Հապա, քոյրս, չե՞ս գիտեր. եթէ այս ոսկին տնկես, եկող տարի ոսկիէ ծառ մը կ'ըլլայ:» Եւ դրամը գլորոցին մէջ պահելով ելաւ դպրոց գնաց: Նեկտար, որ անոր խօսքին հաւատացեր էր, վաղեց դրամը գլորոցէն առաւ և պարտէզին մէջ տնկեց: Իրիկուան Հարմա տուն դառնալով քորջը ըրածը խմացաւ, ու զայրացած պարտէզ վաղեց. բայց փոքրիկ աղջիկը տնկած տեղը մոռցեր էր, և ստախօս աղան ամէն կողմ փորեց ու դրամը չգտաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

241. Օրինակել այս հատուածը եւ ստորագծել կոչականները:
242. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:
243. Խոնարհել հաշտաշ բայը:

Դ Ա Ս

121. Ի՞նչ է կոչականը: — Այն անձին առնունք, որուն խօսք կ'ուղղեւք, կոչական կ'ըսուի, ինչպէս. եկո՛ւր, զաւա կս, համբուրեմ գիւղ:

122. Կոչականը ի՞նչ հոլով կ'ըլլայ: — Կոչականը միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ:

244. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Նեկտար ի՞նչ հարցուց եղբորը: 2.—Հարմա ի՞նչ պատասխանեց: 3. Նեկտար հաւատանց անոր ըսածին: 4.—Հարմա դպրոց զացած ատեն դրամը ո՞ւր պահեց: 5.—Նեկտար ի՞նչ ըրաւ: 6.—Երբ Հարմա դպրոցէն դարձաւ, ի՞նչ պատահեցաւ:

245. Կոչականներ զննել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

. . . եկուր դպրոց երթանք:—Ներք իմ յանցանքիս . . . — . . .
գնահատուի մը բեր ինծի: — . . . ինչո՞ւ այդչափ տագոյն ես: — Դժան ինծի ո՞վ . . .

246. Խոնարհել տառիչ, յետեւ, զարնել անկանոն բայերը:

247. Հետեւեալ կոչականներուն ամէն մէկուն յարմար խօսքեր շինել:

Ա՛ստուած, եղբայր, բարեկամ, զաւակս:

39. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄՐՋԻՒՆԸ

Եզը դաշտէն յոգնած դադրած կը դառնար
Յամբարար:
Մըջին մըն ալ իր եղջիւրին ծայրն ելեր
Թառեր էր:
Երբ գիւղն հասան, ընկերները սրտացին
Մըջինին.
«Քուրբիկ մըջին, այդպէս ուրկէ կը դառնաս,
Ի՞նչ է ասո՞ն»
— «Կը հարցընէք, ապուշներ,
Ձէք տեսներ,
Հոյն հերկեցինք արտերուն
Օրն ի բուն»

ԲԱՅԱՅԱՅՏԻՉ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՏԵԱԼ

ԾԲ, ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԴԱՅԱՍԻՐՏ ԱՐԱՆՆ

Երէկ գիշեր մեր դրացիին՝ Արեւեանին տունը բռնկեցաւ: Բոլոր թաղեցիները վազեցին եկան. սակայն տանը տանիքը փլեր էր արդէն, և բոլոր սենեակները բոցի մէջ էին: Արեւեանին պզտիկ քոյրը, Սուրբիկը, մուխէն մարած զուրս հանեցին: Խեղճ աղջիկը քիչ մնաց որ պիտի խեղդուէր հոն, եթէ Արսէն, մեր քաջ խոհարարը, բոցերուն մէջ նետուելով չազատէր զայն: Սուրբիկին բոլոր ընտանիքը՝ հայրը, մայրը, եղբայրները և քոյրը երախտապարտ մնացին Արսէնին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

248. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել բացայայտիչները, իսկ բացայայտեալներուն վրայ խաչանիշ դնել:

249. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

250. Խոնարհել վագի, գալ եւ երախտապարտ մնալ բայերը:

Դ Ա Ս

123. Ի՞նչ է բացայայտիչը — Այն անունը կամ ածականը որ ուրիշ անունի մը ունի կամ ինչպէս ըսաւ կը բացատրէ, բացայայտիչ կ'ըսուի, և միւսը բացայայտեալ, ինչպէս. Մասրէոս, Կ. Պողոսոյ Հայոց Պատրիարք. Նապի, Օսմանցի բանասէղծը:

251. Պատասխանել հետեւեալ հարցոյ մներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. — Երէկ գիշեր ի՞նչ պատահեցաւ: 2. — Ի՞նչ կը նշանակէ բռնկեցաւ: 3. — Թաղեցիները ի՞նչ ըրին: 4. — Ի՞նչ կը նշանակէ սանիք: 5. — Տուն մը ուրիշ ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ: 6. — Սուրբիկը ի՞նչպէս զուրս հանեցին տունէն: 7. — Ո՞վ էր Սուրբիկ: 8. — Ի՞նչ պիտի ըլլար Սուրբիկ, եթէ Արսէն բոցերուն մէջ չնետուէր: 9. — Ի՞նչ կը նշանակէ երախտապարտ մնալ:

252. Բերանացի պատմել այս պատմութիւնը, յետոյ գրել ինքնիրեն:

253. Խոնարհել լալ, տալ, դառնալ բայերը:

254. Հետեւեալ բայերուն գոյականներ գտնել.

Հարցնել — Խաղալ — Պտուտիլ — Դրել — Երգել — Արտասուել — Հառաչել — Վախնալ — Սոսկալ — Զարմանալ — Տրտմիլ:

255. Հետեւեալ բայերը յոքնակի ընել:

Կը ժողովեմ — Կը Թղթատես — Կը հեգէ — Կը գնեմ — Կը ծախես — Կը նետէ — Կը ծեծեմ — Կը վանես — Կը պահէ — Կը կանչեմ — Կը ձգես — Կը մարի — Կը ղեղնիմ — Կը կարմրիմ — Կը մտի:

40. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱԽԱՍՏԻՆ

Նաւաստի մը կը մեկնէր

Դէպ ի հեռու երկիրներ,

«Կ'երթաս, ըսաւ մէկն իրեն,

Բայց չես վախնար ծովերէն:

Հայրդ ու մեծ հայրդ ալ գացին,

Եւ զոհ եղան արկածին»:

— «Իսկ բռնկին հայրդ հըր մեռաւ»:

— «Իր անկողնին մէջ հարկաւ»:

— «Ուրեմն այնտեղ դուն ինչպէս

Ամէն գիշեր կը ննչես»:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

ԾԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ.—Գ.Ս.Ղ.Թ.Ա.Ա.Ն. Թ.Ո.ՉՈՒՆՆԵՐ

Միժեռակները, արագիւնները, կարմրալանջները, լորամարգները, տարմաշաւերը զաղթական թռչուններ են: Երբոր ձմեռը մօտենայ, անոնք ցուրտ երկիրներէն կը մեկնին: որովհետեւ չեն կրնար սաստիկ ցուրտերուն դիմանալ, և անօթի կը մնան, երբ ձիւնը գետինը ծածկէ: Ուստի տաք երկիրներ կ'երթան խմբովին: Նախ կը հաւաքուին մարգագետիններուն վրայ, գիւղի մը կամ լճակի մը եղերքը շամբերու մէջ, իրենց ուղեւորութեան օրը որոշելու համար, և յետոյ, ամէնքը միասին ճամբայ կ'ելլեն: Բայց երբ գարունը գայ, նորէն կը դառնան կը գտնեն իրենց նախկին բոյնը, ուր պիտի զետեղեն իրենց նորաբողբոջ ընտանիքը:

Հ Բ Ա Ն Ս Ն Գ Ն Ե Ր

256. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել մակրայները:

257. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

258. Հետեւեալ մակրայներէն՝ տեղ, ժամանակ, քանակութիւն, հարցում, ժխտում ցուցնողները զատ զատ սիւնակներու մէջ դնել: Երբեմն, ոչ, հոն, շատ, ետքը, երբեք, առաջ, ինչհ, վաղը, այսօր, քիչ, շատ վեր, արդեօք, հըր, պակաս:

Գ Ա Ս

124. Խնչ է մակրայը: — Մակրայ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք գործողութեան մը տեղը, ժամանակը, կերպը, քանակութիւնը, ելն, կը ցուցնեն:

125. Գլխաւոր մակրայները որո՞նք են: — Գլխաւոր մակրայներն են. այսօր, վաղը, երեկ, հիմա, ետք, առաջ, երբեմն, երբեք, վեր, վար, այստեղ, այնտեղ, աղջեւ, ետեւ, դիմաց, ինչո՞ւ, ո՞ւր, արդեօք, քերեւս, շատ, աւելի, քիչ, աղէկ, գեշ, շատ, կամաց, այո՛, ո՛չ, ևայլն:

259. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Որո՞նք են զաղթական թռչունները: 2.— Խնչ տեսակ թռչուններ են ծիծեռակները: 3.— Խնչ գոյն ունին կարմրալանջները: 4.— Այդ թռչունները կ'ուտուին: 5.— Ե՞րբ կը մեկնին ցուրտ երկիրներէն: 6.— Ինչո՞ւ կը մեկնին: 7.— Մեկնելէն առաջ հըր կը հաւաքուին: 8.— Ո՞ր երկիրները կ'երթան: 9.— Նորէն կը դառնան: 10.— Ե՞րբ կը դառնան: 260. Խոնարհել ճշմարեղ ներգործական բայը եւ ճշմարտիչ կրաւորական բայը:

41. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՆԱՐՈՒՍ.Կ.Ն. ՈՒ ՄԵԾԱՏՈՒՆԸ

Կարուակ մը կար ատենօր
Որ՝ թէպէտ խեղճ, չըբաւոր,
Կ'երգէր զըւարճ և անհոգ
Աշխատելով ամէն օր:

Դրացի մ'ունէր մեծատուն
Որ շըբեղ կեանք կը վարէր,
Բայց ոչ հանգիստ ոչ ալ բուն
Ունէր ցորեկն ու գիշեր:

Առտըւան դէմ երբ նիւհէր,
Կարուակն ելած էր արդէն,
Եւ երգելով միշտ երգեր—
Կ'արթընցընէր զայն քունէն:

Հարուստն ըսաւ օր մ'իրեն.
«Կ'ուզեմ բարիք մ'ընել ես.
Հարիւր ոսկի թող բերեն,
Ա՛ռ, ամէնքն ալ կու տամ քեզի»:

Կարուակն առաւ երբ ոսկին
Ա՛լ աշխարհք իրն էր կարծես.
Բայց այդ զանձով Թանկագին
Հոգն ալ մըտաւ տունէն ներս:

Դադրեցաւ ձայնն իր երգին,
Գունն ալ փայտաւ աչքերէն.
Տանջանքն եղաւ իր բաժին
Խաղաղ կեանքին փոխարէն:

Օր մ'ալ զընաց հարուստին
Որ ան հանգիստ էր առտուն
«Ա՛ռ, ոսկիներդ, ըսաւ, սին,
Տնւր քունս ու երգս ինձի դուն»:

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՉԱՐՍԻՐՑ ՏՂԱՆ

Անձրեւոտ օր մը, պզտիկ տղայ մը, դասագիրքերը անութին տակ, կերակուրին սակառն ալ ձեռքը բռնած՝ դժուարութեամբ կը քալէր: Թըշուած սալայատակները սահուն էին: Խեղճ տղան հաւասարակշռութիւնը կորսընցնելով՝ ցեխին մէջ ինկաւ, և դէմքը բոլորովին աղտոտեցաւ: Թուվաւ, որ այն տեղէն կ'անցնէր, փոխանակ անոր օգնելու՝ սկսաւ վրան խնդալ. «Օ՛, Պարոն, այդ ի՞նչ աղուոր ես, պիտերդ շատ շուտ բռնուի ես», պոռաց հեգնութեամբ: Այս խօսքերը ըսած վայրկեանին՝ յանկարծ իր ոտքն ալ սահեցաւ ու այնպէս ուժգին պառկեցաւ սալայատակին վրայ որ քիթը բերանը արիւնեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

261. Օրինակել այս հատուածը եւ ստորագծել նախադրութիւնները
262. Սորվիլ այս հատուածին ուղղագրութիւնը:

Գ Ա Ս

126. Ի՞նչ է նախադրութիւնը: — Նախադրութիւնը բառ մըն է, որ երկու բառեր միացընելու և զանոնք յարաբերութեան մէջ դնելու կը ծառայէ:

127. Նախադրութեանն առաջ դրուած բառը ի՞նչ կը կոչուի: — Նախադրութեանն առաջ դրուած բառը անոր խնդիրը կը կոչուի:

128. Գլխաւոր նախադրութիւններն որո՞նք են: — Գլխաւոր նախադրութիւններն են. վրայ, քով, ճակ, շուրջ, ի վեր, մէջ, մօտ, առջեւ, ետեւ, առաջ, ետք, առանց, համար, հետ, վեր, դեմ, պէս, զատ, մեկեղ, վար, և այլն:

263. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.—Անձրեւոտ օր մը փոքրիկ տղան ի՞նչպէս կը քալէր: 2.—Ի՞նչ ունէր անութին տակ և ձեռքը: 3.—Ո՞վ տեսաւ զայն: 4.—Ի՞նչ ըրաւ: 5.—Ի՞նչ ըսաւ անոր: 6.—Ինչո՞ւ այդպէս ըսաւ: 7.—Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն: 8.—Պէտք է խնդալ ուրիշին պատահած դժբախտութեան վրայ:

264. Նկարագրել թէ ինչպէս պիտի վարուէր բարի տղայ մը այս պարագային մէջ:

265. Խոնարհել իյնալ բայը:

42. ԱՐԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԿՈՅՐ ՏՂԱՆ

Գեղեցիկ է, կ'ըսեն, արփին,
Ծաղկին ճիւղերն ալ կը հակին
Գետին վրայ վայելչօրէն.
Թէ պերճախօս թռչնիկն աղու
Եւ միջատներն այերաչու
Շողշող՝ լոյսին մէջ կը պարեն:
Բոլոր, կ'ըսեն, ծաղկներուն
Այն թոյրերուն չափ չէ սիրուն
Որ թերթերնուն կը ձօնէ լոյս՝
Թէ բլուրներ, ձոր ու ծործոր,
Լեռներ, մարգեր, ջուրեր բոլոր,
Եւ պուրակներ և այգեր կոյս

Այնքան հրապոյր ունին զողորմիկ
Որ ծռնկի զան պէտք է մարդիկ
Այդ պերճութեանց առջեւ շրջել:
Բայց իմ սրբտիս չէ ցաւ ու խոց
Որ չեմ տեսներ ծովն աղեկոծ,
Ոչ ալ ծաղկին գոյներն ու գեղ,

Ոչ երկինքը, ոչ շողն այգուն
Ոչ պուրակը և միրգն հասուն,
Ոչ թռչնիկը, լոյսն անսահման . . . :
Բոլոր այս պերճ բարիքներէս
Հատ մը, ո՞վ Տէր, կ'ըզմայի ես
Տեսնել մայրիկս իմ սիրական:

ՕՐ. ՍԱՍԵՌԵՑ ՏԸ ԹԻՒՌԻՆ

Ծ Ա Ղ Կ Ա Պ

ՄԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՃԱՆՃՆ ՈՒ ԹԻԹԵՌՆԵՒԿԸ

«Անխոհմ կենդանի, թեւե՛րը պիտի այրէ», կ'ըսէր ճանճ մը թիթեռնիկի մը ճրագին չուրջը թռչտիլը տեսնելով: Խեղճ կենդանին կը դառնայ, կ'երթայ, կու գայ, վերջապէս բոցին մէջ իյնալով կ'այրի: Բայց ճանճը աւելի խոհեմ չէ. կ'երթայ կաթնամանի մը եղերքը կը թառի, յետոյ կը ծռի խմելու համար, և մէջը իյնալով կը խեղդուի: Թէև թիթեռնիկին սպառնացող վտանգը տեսեր էր, սակայն չէր նշմարեր թէ ինչ անդունդ կար իր ոտքին տակ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

266. Օրինակել այս հասուածը եւ ստորագծել շաղկապները:

267. Սորվիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:

268. Խոնարհել դառնաչ, երբայ բայերը:

Գ Ա Ս

129. Ի՞նչ է շաղկապը: — Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք բառերը կամ խօսքերը իրարու կը կապեն:

130. Գլխաւոր շաղկապները որո՞նք են: — Գլխաւոր շաղկապները հետեւեալներն են. բայց, կառ, մանաւանդ, եւ, եթէ, քէ, որ, երբ, սակայն, որովհետեւ, քէեւ, իսկ, որպէս զի, ալ, իսկ քէ, ևայլն:

269 Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1.— Ի՞նչ ըսաւ ճանճը Թիթեռնիկը տեսնելով: 2.— Ի՞նչ պատահեցաւ Թիթեռնիկին: 3.— Ճանճը անկէ աւելի խոհեմ է: 4.— Ո՞ւր կը Թառի: 5.— Ի՞նչ կ'ընէ յետոյ: 6.— Եւ շաղկապը որ խօսքերը միացուցած է այս ընթերցուածին մէջ: 7.— Սակայն շաղկապը:

270. Պատմեցէ՛ք այս առակը ձեր ուզած կերպով:

271. Խոնարհեցէ՛ք այս ընթերցումին բոլոր բայերուն սահմանական ներկան:

43. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿԸ

Հիւծուած ծաղիկ դուն մենաւոր,
Որ փառքն եղար ծործորին,
Մրբիկներէն ցըրուած բոլոր
Թերթերըդ վար կը ծորին:

Մարդիկ են զո՞հ նոյն մանգաղին
Եւ նոյն կամքին միշտ հըլու:
Թերթ մը կ'իյնայ քեզմէ հողին,
Եւ բախտն ըզմեզ կը թողու:

Կորսնցուցած մարդ ցընորքներ՝
Կը հարցնէ տրտմօրէն.
Ո՞րն աւելի վաղանցուկ էր,
Ծաղիկը Թէ կեանքն իրեն:

ՄԻԼՎԱԻԱ

ՉԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԾԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԵԾ ՄՕՐ ԱՍԵՂԸ

«Վայ, ա՛յ ձանձրացայ», կ'ըսէր Երանիկ, ամէն անգամ որ մեծ մայրը զինքը կը կանչէր ասեղը անցընելու համար: Օր մը Երանիկ երազին մէջ տեսաւ որ բոլոր ծովը ասեղ՝ և ցամաքը դերձան կտրեր էր, ու ինք միւս միւսակ մնացեր էր անոնց մէջտեղը: Կ'անցընէր, կ'անցընէր զանոնք ու չէին հատներ. թւերը կը յոգնէին ու լալով կ'ըսէր. «Աւա՛ղ, ինչո՞ւ կը զանգատէի խեղճ մեծ մօրս ասեղէն: Իցի՛ւ թէ նորէն քովս ըլլար, ու ամէն վայրկեան իր ասեղը միայն անցընէի:» Երբոր արթնցաւ, երդոււմ ըրաւ ափսոսեալ սիրով ծառայելու իր մեծ մօրը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

272. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ձայնարկութիւնները:
273. Սորովիլ այս հասուածին ուղղագրութիւնը:
274. Խոնարհել կաղաչ ներգործական բայը:

1.—Ի՞նչ կ'ըսէր Երանիկ երբ մեծ մայրը զինքը կանչէր: 2.—Ինչո՞ւ կը կանչէր: 3.—Օր մը երազը ի՞նչ տեսաւ Երանիկ: 4.—Ի՞նչ կ'ըսէր Երանիկ երազին մէջ: 5.—Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսէր: 6.—Երբոր արթնցաւ ի՞նչ ըրաւ:

Դ Ա Ս

131. Ի՞նչ է ձայնարկութիւնը: — Ձայնարկութիւնը բառ մըն է, որ առանց խօսքին հետ կապ ունենալու՝ վախ, ցաւ, բաղձաւի, զղջում և բարկութիւն կը յայտնէ:

132. Գլխաւոր ձայնարկութիւնները որո՞նք են: — Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են. ա՛խ, աւա՛ղ, վա՛յ, երանի՛ք, իցի՛ւ, թե, աճե՛ծք, ո՛հ, մե՛ղք, վա՛խ, կեցցե՛ք, օ՛հ, ա՛յ, և այլն:

275. Պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր:
276. Նկարագրել ինչ որ պիտի ընէր բարի աղջիկ մը Երանիկին տեղ:
277. Որոշել Թէ հետեւեալ ձայնարկութիւններէն որը զղջում, որը բարկութիւն, որը ուշախնդրութիւն կը յայտնէ:

Ա՛խ, մեղք, երանի՛ք, վայ, ա՛յ, կեցցե՛ք, աւա՛ղ:

44. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՅԻՍՈՒՍԻ ԲՈՒՆԸ

Օրօրոցին մէջ ձիւնի պէս ճերմակ,
Սուրբ Կոյսը կ'օրրէր իր մանկիկն Յիսուս
Որ կը զեղզեղէր ձիւ, ձիւ շարունակ:
Ա՛յ մարեր էին լոյսերն ու կըրակ:
Մայրիկը կ'երգէր օրօրներ հազար,
Բայց մանկիկն Յիսուս դեռ չէր քնանար:

«Գընացիր, կ'ըսէր, զառնուկս իմ աղուոր,
Հովը կը փռչէ, երկինք լոյս չըկայ:
Դոցէ՛ աչուկներդ որ ըսեմ օրօր:
Դիրքս տաքուկ է. դուրսը ձիւն կու գայ»
Մայրիկը կ'երգէր անդու անդադար
Բայց մանկիկն Յիսուս դեռ չէր քնանար:

«Գընացիր որ զան կայծերը բոլոր
Լոյս լոյս աչքերով բովիկըդ խաղան
Կապոյտ Թռչուններն ալ կըլոր, կըլոր
Բարձիկիդ վըրայ՝ ոստոստուն՝ դառնան»
Այսպէս մայրիկը կ'երգէր անդադար
Յիսուս մանուկը դեռ չէր քնանար:

Բայց խեղճ մայրիկը ալ շատ էր յոգներ.
Դըլուխը կախեց, շունչը կը հատներ:
«Դուն չես քնանար, ինչ ընեմ ես ալ . . .
Սիրտըս կտորեցաւ.» Եւ ըսկաւ լալ:
Այն ատեն Յիսուս՝ մանկիկն ըզգայուն,
Աչուկը զոցեց, քննացաւ իսկոյն:

Վ Ե Ր Զ

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ե Ր Ո Ւ

	Էջ
Յառաջաբան	5
Նախնական գիտելիք	8
Անուն կամ Գոյական	22
Յօդ	36
Ածական	44
Դերանուն	56
Բայ	68
Մակբայ	128
Նախադրութիւն	130
Շաղկապ	132
Ձայնարկութիւն	134

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

	Էջ		Էջ
Բարի աղջիկը	8	Այգին	44
Առտուն	10	Գիւղացիներուն աշխատանքը	46
Շնիկը	12	Նախանձոտ տղան	48
Մաքրասէր տղան	14	Սարգէին ու շերամը	50
Օրիորդ Վախկոտ	16	Հիւանդ բարեկամուհին	52
Նուարդին պուպրիկը	18	Ինքնահաւան աղջիկը	54
Ձկնորսութեան հաճոյքը	20	Ծաղիկները և պտուղները	56
Կաղանդի նուէրներս	22	Փոքրիկ կատունը	58
Ճնճղուկը	24	Մեր պուպրիկները	62
Ձատկի տօնը	26	Ծոյլ աղջիկը	64
Մարդուս մարմինը	28	Մեր նոր տունը	69
Զուարճալի պարտէզը	30	Հովիւ	68
Հայ գիրերը	32	Բաղեղը և կաղնին	70
Ստախօս աղջիկը	36	Վեհանձնութիւն	72
Նորածինը	38	Փոսուռաները	74
Մեր պարտէզը	40	Լալկան տղան	78
Մեր դրացիին տղան	42	Արծաթ դրամը	80

	Էջ		Էջ
Վարդենին	88	Անհնագանդ աղջիկը	110
Մրջինը և աղանին	90	Որկրամուտ տղան	112
Թուշուններուն բոյները	92	Թուխսը	118
Արթուն աղջիկը	94	Անխոհեմ պատուտակը	120
Երբոր մեծնամ	96	Ոսկի եզնակները	122
Մեր դաստիարակին խրատները	98	Պատժուած ստախոսութիւն	124
Աջ ձեռքը և ձախ ձեռքը	100	Քաջասիրտ Արսէն	126
Դործնական խորհրդատուն	102	Դաղթական Թուշուններ	128
Բաղեղը	104	Զարսիրտ տղան	130
Ազնիւ ստախոսութիւն	106	Ճանճն ու Թիթեռները	132
Դարունը և ծաղիկները	108	Մեծ մօր պսեղը	134

ՅԱՆԿ ՈՏԱՆԱԽՈՐՆԵՐՈՒ

	Էջ		Էջ
Բարի աղջիկը	9	Եկեղեցիին մէջ	91
Շնիկը	13	Բոյնը	93
Փոքրիկ բարձիկը	17	«Հայր մեր»	95
Պուպրիկին	19	Կապոյտ պարիկը	97
Զուարթ նաւաստին	21	Մանկիկին քունը	99
Փոքրիկ վարձակալը	27	Ծնունդի վարդերը	103
Ստախոսին պատիժը	39	Անծեղն ու խայտիտը	105
Տերեւը	41	Շագանակը	107
Խաղողը	45	Կակաչն ու մեխակը	109
Եւթը	51	Պարծենքոտ աղջիկը	113
Մայրը և երկու զաւակները	57	Հրեշտակն ու մանկիկը	119
Պահապան հրեշտակը	59	Ոսկի եզնակները	123
Բարեկամութիւնը	63	Մրջինը	125
Տղու հարցում	65	Նաւաստին	127
Պահուած գանձը	71	Կարուակն ու մեծատունը	129
Փոսուռան	75	Կոյր տղան	131
Հայլին	79	Ծաղիկը	133
Երբ ձիւն գայ	89	Յիսուսի քունը	135

13-02

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059650

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059651

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059652

